

Affect & Emotions - a Democratic Asset?

Affekt & Følelser - et Demokratisk Aktiv?

Kandidatafhandling af **Laura Vibeke Friis Nielsen**
Vejledt af **Niels Åkerstrøm Andersen & Christian Borch**

CBS

INSTITUT FOR LEDELSE,
POLITIK OG FILOSOFI
COPENHAGEN BUSINESS SCHOOL

Dato
CPR
Omfang
Studie

15. marts 2017
XXXXXX - XXXX
181.065 tegn / 80 sider
Politisk Kommunikation
og Ledelse

Abstract

This thesis sets out to investigate the role of affect in democratic organizing. My interest is driven by the recent election of Donald Trump as the President of the USA, and Great Britain's choice to leave the EU. In both cases it appears that voters based their decisions on what they felt was right, rather than relying on experts, statistics or facts. This has revitalized the discussion of what role affect and emotions play, and ought to play, in modern democracies. The discursive output hereof has so far been expressions such as alternative facts, post factual society and post-truth.

On one hand affect and emotions are being articulated as irrational and dangerous to democracy. Meanwhile they are also being articulated as an asset to democracy, as well as something that is impossible to exclude from the political sphere. This thesis investigates the latter, and explores how affect is being articulated as a central force in political mobilization of citizens. It will also be discussed how this challenges a classical understanding of democracy as a process of rational, consensus-seeking dialogue stripped of emotional arguments.

Through the analytical framework of Ernesto Laclau's theory on discursivity and discourses, this thesis shows how affect and democracy are linked discursively through three different perspectives: 1) The perspective of theorists who form part of the so-called affective turn. 2) the perspective of the strategy for organizing civil society called *community organizing*, and 3) the perspective of Laclau himself, where he claims that affect, democracy and populist reason are inseparable components. Finally, it will be discussed how one can distinguish between democratic and undemocratic movements, if neither the use of emotions or populist reason is disqualifying for democratic organizations.

The contribution of this thesis is to challenge the perception of affect and emotions as something that conflicts with democratic values, and to initiate a discussion of the circumstances, under which affect and emotions could be taken into use by democratic organizations.

Indholdsfortegnelse

	0	
Indledende afsnit		4
Demokratiets affektive dilemma		4
Begrebspræcisering		5
Problemformulering		7
Metodologiske overvejelser		8
Læsevejledning		12
	1	
Teorier om affekt		13
Affekt som analysegenstand		14
Koblinger af affekt og demokrati		20
Negativ affekt som politisk ressource		25
Erkendelsesmæssige udfordringer & politiske implikationer		30
	2	
Affekt i community organizing		33
Community organizing som affektiv ledelse		34
Vrede & håb		42
Ledelsesteknikker		48
	3	
Affekt i populisme i demokrati		57
Populistisk logik i demokratiske bevægelser		58
Intet 'folk' uden affekt		60
Affekt i krydsfeltet mellem Laclau & co		65
	4	
(U)demokratisk?		67
Demokratiske mål		68
Demokratiske midler?		75
Påvirkelig & ustyrlig		76
	5	

Konklusion		79
	6	
Litteraturliste		81
	7	
Bilag		84
1 - Om Alinsky, Chambers & Gecan		84
2 - Transskriptionsnøgle		86
3 - Transskription af interviewet med Andreas Lloyd (2016)		87

0

Indledende afsnit

0.1

Demokratiets affektive dilemma

I 2016 blev Donald J. Trump valgt som USA's nye præsident. Trods talrige løgne, som blev både opdaget og offentliggjort af pressen, løb han alligevel af med sejren. Hans force var ikke facts og rationalitet men i stedet en appel til vælgernes følelser. Det amerikanske valg, såvel som Brexit, har reaktualiseret diskussionen af hvilken rolle hhv. følelse og fornuft bør spille i et sundt demokrati. Det fornyede fokus på forholdet mellem facts og følelser, er blandt andet kommet til udtryk i Oxford dictionaries' valg af *post-truth* som årets nye ord for 2016. De definerer post-truth som: "an adjective defined as 'relating to or denoting circumstances in which objective facts are less influential in shaping public opinion than appeals to emotion and personal belief'" (Oxford Dictionaries 2017). Derudover har betegnelsen *det post-faktuelle demokrati* været omdrejningspunktet for megen debat om styrker, svagheder og implikationer ved forbindelsen mellem følelser og demokrati. Men når jeg skriver, at diskussionen er blevet reaktualiseret frem for opstået, er det fordi fordele og farer ved følelser i demokratisk politik, er blevet debatteret siden Aristoteles & Sokrates i det antikke Grækenland (Hoggett & Thompson 2012:11 ff). Derudover har der i sociologisk teori gennem flere århundreder skiftevis været perioder, hvor følelser blev tildelt en central plads i det politiske, og andre perioder såsom efter anden verdenskrig, hvor følelserne nærmest er blevet fortrængt, som fornuftens forbudte modstykke (ibid.). Således er den nuværende debat langt fra ny eller banebrydende, men aktuell er den ikke desto mindre - igen.

Meget tyder på, at appel til følelser, sammenlignet med appel til fornuft, er et ekstremt effektivt værktøj til politisk mobilisering. Samtidigt er der, i det nuværende mediebillede, eksempler på, at følelser fremstilles som en trussel for demokratiet. Det sker blandt andet i artiklen *Demokratiet er truet af følelser*, forfattet af lektor i filosofi og kommunikation på Aalborg Universitet, David Budtz Pedersen (Pedersen 2017). Ud fra disse to betragtninger kan man sige, at demokratiet befinder sig i et dilemma. For at skabe større opbakning om demokratiske værdier ville det være effektivt at bruge følelsesmobilisering som strategi, men samtidigt kan følelserne i sig selv, opfattes som en trussel for demokratiet. Dette dilemma er udgangspunktet for nærværende afhandling. Eller rettere sagt; jeg stiller spørgsmålstejn ved, hvorvidt det overhovedet er muligt at vælge følelserne fra i politisk mobilisering uanset ideologisk overbevisning. Hvis de ikke er til at komme udenom, bliver næste spørgsmål, hvordan balancegangen mellem følelser og fornuft forvaltes i praksis i demokratiske bevægelser. Kan man med andre ord mobilisere følelser på en måde, som ikke samtidigt truer den rationelle samtale, som ifølge Budtz Pedersen er kendetegnende for demokratiet? Sidst men ikke mindst vil jeg diskutere om og hvordan, man kan skelne mellem demokratiske og udemokratiske følelsesmobiliserende bevægelser. Kort sagt er formålet at udfordre og nuancere forståelsen af følelser som en ubetinget trussel for demokratiet ved at dykke ned i følelsernes og demokratiets skæbnefællesskab, samt diskutere om følelsesmobilisering kan være et aktiv for demokratiet, frem for udelukkende at være en trussel mod demokratiske idealer om dialog, forhandling og rationalitet.

0.2

Begrebspræcisering

Jeg har hermed skitseret mit overordnede interessefelt, men både følelser og demokrati kan defineres på mange forskellige måder. Derfor vil jeg nu præcisere, hvordan begreberne bruges i denne afhandling. Derudover vil jeg foretage en mere teoretisk redegørelse for begreberne i løbet af specialets 4 hovedkapitler.

1 - Følelser

I indledningen tematiserede jeg følelsernes rolle i politik. Dog vil jeg grave et spadestik dybere, ved at undersøge det, der angiveligt findes forud for følelserne, nemlig affekt. Affekt kan beskrives som den umiddelbare reaktion, man kan have på en oplevelse, men som endnu ikke er blevet sprogliggjort som en bestemt følelse. Ud fra dette perspektiv er følelser en form for diskursiv overbygning på den førsproglige affekt. Jeg vil komme ind på teorierne om affekt og følelser i kapitel 1.

2 - Demokrati

Demokrati kan forstås som en styreform, der manifesterer sig på et institutionelt, statsligt niveau. Det kan imidlertid også forstås som idealet om, at magten, på alle niveauer af samfundslivet, skal tilhøre folket. Dermed kan demokrati ikke implementeres en gang for alle, men er i stedet noget, som både stat og civilsamfundet kontinuerligt må skabe og vedligeholde. I den optik forstås demokrati som andet og mere end et repræsentativt system, og det bliver relevant at se på hvilken indflydelse borgerne har, udover når de stemmer ved valgene. Foruden at stemme kan borgere bl.a. samle sig i organisationer såvel som bevægelser for at opnå indflydelse i perioderne mellem valg. Borgerne kan med andre ord organisere sig for at opnå magten til at præge samfundet løbende, frem for at sætte al sin lid til de folkevalgte politikere. I kapitel 2 foretager jeg en diskursanalyse af organiseringsformen *community organizing* (CO), som netop stræber efter at give magten tilbage til folket. Jeg fører denne case med videre i både kapitel 3 og 4, for at konkretisere betydningen af de til tider kringlede teorier. I dette speciale inddrager jeg en række teoretikere som alle argumenterer for en øget inddragelse af affekt og følelser i demokratiet, hvormed de stiller sig i opposition til den deliberative demokratiforståelse, der ifølge Mouffe har til formål at: "skabe en rationel konsensus igennem deliberative procedurer, som har til formål at skabe beslutninger, der repræsenterer et upartisk standpunkt ligeligt og i alles interesse." (Mouffe 2003:120).

0.3

Problemformulering

På baggrund af min indledning, samt ovenstående begrebspræciseringer, har jeg fremsat følgende problemformulering:

Hvordan italesættes affekt som en central kraft ift. mobilisering af borgere til forandringer af samfundet, og hvilke udfordringer skaber det for den deliberative forståelse af demokrati?

Denne problemformulering kan specificeres i fire underproblemer:

- 1) Hvordan artikuleres en diskurs om affekt, der 1) konstruerer affekt som genstand for analyse og teoretiseringen, 2) sætter affekt som en kraft, der kan ledes, og gives retning, 3) artikulerer affekt som demokratisk relevant, og 4) artikulerer negativ affekt som en stærk politisk drivkraft. Derpå vil jeg 5) diskutere hvilke erkendelsesmæssige udfordringer og politiske implikationer der er ved artikulationerne af affekt
- 2) Hvordan emergerer community organizing som en demokratisk bevægelse, der trækker på den affektive diskurs med effekter for 1) hvilken ledelsesstrategi de bruger, 2) hvilke følelser de ønsker at konstruere, og 3) hvilke ledelsesteknikker de konkret benytter sig af.
- 3) Hvordan artikuleres affekt som immanent i al demokratisk organisering ud fra argumenterne om, at 1) populistisk logik er immanent i demokratiet, og at 2) affekt er uundværlig for den populistiske logik, hvormed affekt også er uundværlig for demokratiet. Jeg vil derpå 3) diskutere hvordan hhv. Laclaus og de øvrige teoretikeres artikulationer af affekt og demokratisk organisering, kan supplere hinanden.
- 4) Hvis hverken affekt eller populistisk logik er diskvalificerende for demokratiske bevægelser, hvad kan vi så forstå ved demokratiet? 1) Hvad er demokratiets mål? 2) Hvordan kan affektiv ledelse anvendes, uden at underminere disse mål? Og 3) hvilke udfordringer og fordele medfører det for demokratiet at inddrage affektiv ledelse som et værktøj til politisk mobilisering?

0.4

Metodologiske overvejelser

Analysestrategi

Jeg har valgt at bruge Ernesto Laclaus analysestrategi, som den er fremsat i *Diskursive Analysestrategier* af Niels Åkerstrøm Andersen (1999). Laclaus analysestrategi kan betegnes som en konstruktivistisk tilgang, der er bygget op omkring en skelnen mellem diskursivitet og diskurs. Diskursivitet: "betegner det forhold, at sociale identiteter (objekter, subjekter, teknologier, problemer o.s.v.) altid må optræde relationelt" (Åkerstrøm Andersen 1999:89+90). Det betyder, at ingen elementer har en substantiel kerne udenfor diskursiviteten, men at ethvert element får sin betydning i sin relation til andre elementer. Når to elementer er sat i relation til hinanden, er de *koblede*. Selve handlingen at koble elementer, kaldes at *artikulere* (ibid.:89). Diskursiviteten implicerer, at ingen kobling er ekstra-diskursiv, og at enhver kobling derfor altid kunne være gjort anderledes. Tilfældigheden i hvordan koblingerne artikuleres, kaldes *kontingens*. Fordi enhver kobling er kontingent, vil de altid kunne anfægtes, og gøres til genstand for politiske kampe. Når elementer kobles til hinanden, opstår der undertiden midlertidigt stabiliserede formationer kaldet *diskurser*. En diskurs defineres som: "en strukturel helhed af forskelle" (ibid.). Forholdet mellem diskursivitet og diskurs er: "således samtidigt et skel mellem flydende og fikserede (eller delvist fikserede) relationer." (ibid.90). Selvom alle diskurser er kontingente, er det en yndet sport at forsøge at fremstille netop ens egen diskurs som hævet over al kontingens og diskussion, for således at opnå politisk indflydelse. Disse forsøg kalder Laclau for hegemonisk kamp, forstået som kampe om magten til at definere, hvordan verden skal forstås, og dermed hvordan man bør agere politisk. Med Laclau som analysestreg kan man undersøge og/eller dekonstruere diskurser. I dette speciale *undersøger* jeg primært diskurser. Jeg afgrænser hvordan elementerne affekt og demokrati kobles til hinanden af forskellige aktører i forskellige diskurser, samt diskutere disse artikulationers politiske implikationer. Jeg vil altså ikke lave en ontologisk undersøgelse af, hvorvidt affekt og følelser udgør et aktiv for demokratiet eller ej. Derimod går jeg epistemologisk til værks ved at iagttage, hvordan koblingen mellem affekt og demokrati artikuleres i min empiri.

Empiri & metode

Jeg vil nu redegøre for mine valg af empiri og metode for specialets fire kapitler.

1. kapitel - Teorier om affekt

I kapitel 1 undersøger jeg, hvordan affekt og dets relation til demokratiet artikuleres på et teoretisk plan. Jeg har primært valgt at medtage teoretikere, som kan placeres under den brede betegnelse *the affective turn*. The affective turn er en tværvidenskabelig tendens karakteriseret ved en fornyet interesse i at undersøge, hvad affekt er, samt hvilken rolle affekt spiller på et biologisk, psykologisk og sociologisk plan m.m. (Hoggett & Thompson 2012:11 ff). Jeg har valgt at medtage følgende teoretikere: Brian Massumi, Nigel Thrift, Dorte Staunæs, Paul Hoggett, Simon Thompson samt Steven D. Brown & Paul Stenner. Disse teoretikere referer videre til en række andre teoretikere i sine værker, hvormed også disse vil figurere i min afhandling om end i varierende omfang: Baruch de Spinoza, Gustave Le Bon, Axel Honneth, Jeff Goodwin, Mary Holmes, Bas van Stokkom, Jack Barbalet, Teresa Brennan, Gabriel Tarde m.fl.. Disse teoretikere sætter alle affekt som genstand for analyse, men det betyder ikke, at de når til de samme konklusioner. Blandt andet skelner Nigel Thrift (f. 1949) mellem: "five widely accepted schools of thought about affect" (Thrift 2009:82). Disse skoler adskiller sig fra hinanden ud fra uenigheder om, hvad affekt er, hvordan/om affekt kan påvises videnskabeligt, hvilken betydning affekt bør tillægges, hvor affekt skal placeres på et kontinuum, hvor det biologiske og det sociale udgør polerne osv. Denne teoretiske diskrepans kunne blive problematisk for mit speciale, hvis jeg ønskede at udtale mig om affekts ontologiske beskaffenhed. Det er dog ikke tilfældet. Jeg undersøger, hvordan der konstrueres et sprog for affekt som en førsproglig kraft, der gøres til genstand for ledelse, og som kan bruges til at legitimere eller delegitimere særlige former for politisk mobilisering. Disse pointer hverken står, eller falder med de forskellige strømningers teoretiske uenigheder, da det væsentlige for min analyse er, at affekt i det hele taget tematiseres. Sidst men ikke mindst indtager jeg Chantal Mouffes teori om passion i politik. Hendes hovedfokus er ikke at definere passion eller affekt, men hendes teori overlapper tematisk med *the affective turn*, ved at beskæftige sig med, hvilken rolle passion bør tildeles i demokratiet. Jeg vil også kort løfte sløret for Laclaus artikulation af affekt, som jeg udfolder ekstensivt i kapitel 3. Disse teorier udgør altså min empiri,

når jeg gennem tekstanalyse foretager en diskursanalyse af, hvordan affekt tematiseres på et teoretisk plan.

2. kapitel - Affektiv ledelse i community organizing

I dette kapitel laver jeg en diskursanalyse af organiseringsformen community organizing (CO), da deres diskursive selvfremstilling, samt deres ledelsesstrategier i høj grad trækker på det samme diskursive repetoire som teoretikerne indenfor the affective turn. Jeg kom på sporet af CO, da jeg læste om en nystiftet organisation i København ved navn Medborgerne, som ville give: "Magten tilbage til folket" (Beck-Nilsson 2015). Jeg kontaktede Andreas Lloyd, som er medstifter af Medborgerne, og vi mødtes til et semi-struktureret, eksplorativt interview. Lydfilerne findes på den vedlagte CD, og transskriptionen såvel som transskriptionsnøglen findes i bilag 2 & 3. Ulempen ved eksplorative interviews er, at man ikke på forhånd har afgjort nøjagtigt, hvad man leder efter, hvorfor interviewet kan blive bredt, vævende og i værste fald ubrugeligt. Fordelene er derimod, at man som forsker går til interviewet med åbenhed, som giver mulighed for at blive overrasket og lære nyt om sit genstandsfelt. Man kan få svar på spørgsmål, man ikke på forhånd havde kendskab nok til at stille. I Interviewet med Lloyd lærte jeg, at Medborgerne baserer deres organisation på principperne fra tilgangen *community organizing*. Dog lærte jeg også, at CO er en enormt tidskrævende organiseringsform, og at Medborgerne ikke var nået langt nok i processen til at afspejle, hvordan det er meningen, at CO skal fungere. Sidste men ikke mindst lærte jeg, at agitering spiller en central rolle i CO. Lloyd beskrev agitering således: "Det er et gammelt ord. Det brugte man meget i fagbevægelsen tidligere, men det handler om at gøre folk vrede. Der er nogen der siger, at en community organizer er en menneskelig ildspåsætter, der sætter ild til folk, og gør dem vrede." (Lloyd 2016:94). Erfaringerne fra interviewet ledte mig til to konklusioner. Min første konklusion var, at jeg havde brug for empiri om CO, som kunne beskrive strategien fra start til slut, og som ikke kun afspejlede CO i sin opstartsfasen. På Medborgernes hjemmeside referer de til følgende tre bøger om CO: "Rules for Radicals" (Alinsky 1971), "Roots for Radicals" (Chambers 2003) og "Going Public" (Gecan 2004) (Medborgerne 2017). Kort sagt beskriver Alinsky tak-
tikkerne i CO, Chambers teoretiserer over CO, og Gecan fortæller anekdoter som demonstrerer, hvordan CO udføres i praksis (se bilag 1 for en mere detaljeret beskrivelse af bøgerne). Disse tre bøger udgør en forsvindende lille andel af den litteratur, der findes om CO, men jeg valgte ikke

desto mindre at bruge dem som min primære empiriske kilde, da de af Medborgerne er blevet udvalgt som de værker, der bedst kan formidle CO til hjemmesidens besøgende. Dermed er der på forhånd blevet foretaget en selektion i de store mængder CO-litteratur, af nogen som har et indgående kendskab til CO. Således afspejler mit valg af empiri, den opfattelse Medborgerne har af, hvad man bør vide som nytilkommen i feltet af CO. Jeg vil således primært basere min diskursanalyse på tekstanalyser af disse handlingsforeskrivende værker, og supplere med interviewet med Andreas Lloyd. Min anden konklusion på baggrund af interviewet med Lloyd var, at jeg ville gøre agitering til mit fokus i læsningen af empirien. Dette valg var drevet af en umiddelbar undren over, at en demokratisk organisation så eksplicit lagde vægt på at skabe vrede, hvilket ud fra min forforståelse er en følelse, der er forbundet med kaos og anarki. Mit valg om at undersøge vreden førte til inddragelsen af endnu et værk om CO ved navn: *Cold Anger* (Rogers 1999). Her udfolder Mary B. Rogers, hvordan vrede forstås, og bruges politisk.

3. kapitel

I de første to kapitler viser jeg, hvordan affekt artikuleres, og hvordan affektiv ledelse kan anvendes i praksis. I kapitel 3 placerer jeg affekt og affektiv ledelse i et teoretisk framework, der forsøger at forklare dynamikkerne i politisk mobilisering og konstruktion af 'folket'. Hertil har jeg brugt Ernesto Laclaus værk: *On Populist Reason* (2007). Jeg betragter Laclaus teori som empiri, der viser, hvordan affekt kan artikuleres indenfor rammerne af demokratisk mobilisering. Samtidigt bringer jeg Laclaus teori i spil ved at anvende den på min case om CO, samt ved at sætte den op imod artikulationerne om affekt fra kapitel 1.

4. kapitel

I dette kapitel diskuterer jeg om, og i så fald hvordan, affekt og affektiv ledelse kan forenes med demokratiske værdier. Jævnfør min analysestrategi er demokratiets beskaffenhed umulig at fastslå en gang for alle. Derfor har jeg af pragmatiske grunde valgt at tage mit udgangspunkt i Laclaus beskrivelse af demokratiet (Laclau 2007:164-171). Her bygger Laclau videre på Claude Leforts demokratiforståelse, og han inddrager ligeledes Chantal Mouffes betragtninger om det deliberative demokrati overfor det plurale agonistiske demokrati. I dette kapitel referer jeg primært til Laclau, men inddrager også enkelte tekster af Lefort og Mouffe. Man kan diskutere demokrati over-

for affekt ud fra utallige andre teoretiske positioner, end dem jeg har valgt, hvilket ville have ført til andre perspektiver og konklusioner. Jeg har dog valgt at holde et relativt smalt teoretisk framework, i forsøget på at skabe en dyb, frem for bred, diskussion om emnet.

0.5

Læsevejledning

Kort sagt besvarer jeg min problemformulering gennem tre analyser samt et diskuterende kapitel, som alle bidrager til at besvare min problemformulering ud fra hver sin vinkel.

1. **Teorier om affekt** - Dette kapitel er en diskursanalyse af teorier om affekt, affektiv ledelse, og koblingerne af affekt til demokrati og politisk mobilisering.
2. **Affekt i community organizing** - Dette kapitel er en diskursanalyse af organiseringsformen community organizing. Her viser jeg hvordan affektiv ledelse kan se ud i praksis i en organisation, der betegner sig som demokratisk.
3. **Affekt i populisme i demokrati** - I kapitel 3 undersøger jeg, Laclaus artikulation af affekt som en uundværlig komponent for populistisk logik, der igen er uundværlig for ethvert forsøg på at konstruere og repræsentere 'folket'.
4. **(U)demokratisk?** - I kapitel 4 diskuterer jeg, hvordan man kan skelne mellem demokratiske og udemokratiske bevægelser, hvis hverken populisme eller følelsesmobilisering i sig selv betragtes som demokratisk diskvalificerende.
5. **Konklusion** - Jeg spinder her trådene fra de ovenstående fire kapitler sammen, og opsummerer hvordan de har bidraget til at besvare min problemformulering.

Du vil nu blive ledt ind i et empirisk felt af følelser, vrede, magt og forsøg på at balancere alt dette med visioner om demokratisering og revitalisering af civilssamfundet. God læselyst!

1

Teorier om affekt

Jeg vil nu lave en diskursanalyse af, hvordan affekt artikuleres på et teoretisk niveau. Således skal de teorier, jeg nu vil beskrive, betragtes som empiri, og ikke som ontologiske forklaringer af, hvad affekt eller følelser er i sin substans. Formålet med diskursanalysen er, at vise hvordan affekt og følelser kan artikuleres som noget, der er et aktiv, frem for en trussel, for demokratiet. Kapitlet er inddelt i følgende underspørgsmål:

- 1) Hvordan artikuleres begreberne affekt og følelser?
- 2) Hvordan artikuleres de som genstand for ledelse?
- 3) Hvordan kobles affekt og demokrati?
- 4) Hvordan artikuleres negativ som en stærk politisk kraft?
- 5) Hvilke erkendelsesmæssige udfordringer og politiske implikationer har artikulationerne om affekt?

The affective turn

Som jeg kort var inde på i afsnittet om mit valg af metode og empiri, vil jeg primært se på tekster, skrevet af forfattere som kan placeres indenfor *the affective turn*. Paul Hoggett & Simon Thompson er redaktører på to samlende værker om følelser i politik, nemlig *Politics and the Emotions* (2012) & *Emotions, Politics and Society* (2006). Simon Clarke var ligeledes medredaktør på sidstnævnte. I disse værker samles forskellige teoretikers perspektiver på affekt anskuet som et muligt aktiv for demokratiet. I introduktionen til *Politics and the Emotion* skriver Hoggett & Thompson, at: "the role of emotions in public life" i lange perioder er blevet negligeret. I disse perioder antog man, at politiske subjekter var: "rational actors busily maximizing their strategic interests" (ibid.:11). Sidst i det tyvende århundrede er der imidlertid opstået en: "renewal of

academic interest in human feelings" på tværs af videnskabelige discipliner. Denne tendens artikulerer de, blandt mange andre, som *the affective turn*. De forfattere som kan siges at være en del af denne tendens, vil jeg fremadrettet betegne: *affektteoretikerne*.

Blot fordi der findes en fælles betegnelse for affektteoretikers arbejde, betyder det ikke, at de er enige om, hvordan affekt skal forstås, hvilket jeg også var inde på i redegørelsen for mit valg af empiri. De teoretikere jeg har valgt at medtage, er ikke nødvendigvis enige i deres konklusioner om affekts beskaffenhed, men de tjener ikke desto mindre til at eksemplificere, hvordan affekt kan artikuleres i forhold til følelser, ledelse og demokrati. Det kan undre, at tidlige forfattere såsom Baruch de Spinoza (f. 1632) og Gustave Le Bon (f. 1841) er medtaget i dette speciale, hvorimod andre forfattere som ligeledes kunne have været relevante for en belysning af affekt og følelser som diskursivt fænomen, er udeladt. Årsagen er, at visse tidligere forfattere reaktualiseres i det *affective turn*, hvorimod andre ikke tildeles megen opmærksomhed. Når Spinoza og Le Bon figurerer i dette speciale, er det altså fordi netop disse forfattere, er blevet fremhævet af de affektteoretikere, jeg har valgt at medtage.

1.1

Affekt som analysegenstand

Affekt & følelser

Den canadiske filosof og social teoretiker, Brian Massumi (f. 1956), skelner mellem *affect* og *emotions*, dvs. mellem affekt og følelser. Ifølge Massumi bliver affekt og følelser ofte brugt i flæng, men han understreger, at de er to vidt forskellige ting. Massumi sidestiller affekt med intensitet, og når man gør det, bliver det klart, at affekt og følelse: "follow different logics and pertain to different orders" (Massumi 1995:88). Professor ved Danmarks Institut for Pædagogik og Uddannelse, Dorte Staunæs (f. 1970), knytter an til Massumis affektbegreb, og uddyber, at affekt i modsætning til følelser rummer: "moods, sensations, sense perceptions and sentiments". Affekt er kort sagt de reaktioner eller fornemmelser, som endnu ikke er omdannet til sprog, eller som Staunæs siger det: "arrested linguistically" (Staunæs 2011:233). Begrebet affekt artikuleres altså

som noget, der rummer: "the bodily expressed intensities (such as blushing, rapid heartbeats, sweaty palms, etc.) that are not classified as specific feelings, but can become anything." (ibid.: 233). I dette citat artikulerer Staunæs affekt som et kropsligt forankret fænomen. Affektens kropslige aspekt er ifølge den mangefacetterede britiske geograf, Nigel Thrift (f. 1949), et gennemgående træk ved artikulationerne af affekt: "What seems to be certain is that any consideration of affect has to involve merging 'the social' and 'the biological'" (Thrift 2009:81). I modsætning til affektens fysiske komponenter, artikuleres følelser som den sprogliggjorte affekt, eller med Massumis ord som: "the socio-linguistic fixing of the quality of an experience" (Massumi 1995:88). Følelser er: "intensity owned and recognized." (ibid.). Når affekt 'arresteres lingvistisk', som Staunæs formulerede det (med klar inspiration fra Massumi) konstrueres følelser.

De tre affektformer: desire, dysphoria & euphoria

Filosoffen Baruch de Spinoza (f. 1632) artikulerede en skelnen mellem affekt og følelser længe før Massumi & co. Spinozas artikulationer af affekt er blevet reaktualiseret i artiklen: "Being Affected: Spinoza and the Psychology of Emotion" skrevet af Steven D. Brown & Paul Stenner. Brown er professor i social og organisatorisk psykologi på University of Leicester, og Stenner er professor i social psykologi på Open University i Brighton. Brown & Stenner fremhæver Spinozas skelnen mellem tre grundliggende former for affekt: desire, pleasure & pain (Brown & Stenner 2001:94). *Desire* er: "appetite with consciousness thereof". Ved hjælp af desire skelner individet mellem: "those things that improve the individual's power of understanding. Things that reduce this power lead the mind to conceive ways of excluding or avoiding those things (...) Hence we love whatever we think increases our power and perfection (i.e. whatever gives rise to euphoria), and hate those things that decrease it." (Ibid.). De ting som øger individets følelse af magt til at handle - eller handlekraft - knyttes til den affektformen: *euphoria*. De ting som mindsker handlekraft, knyttes til affektformen: *dysphoria*. Spinoza kobler altså affektformerne *euphoria* & *dysphoria* til oplevelsen af at enten opnå eller miste handlekraft: "Affect, as an emergent property of the encounter, takes the form of either an increase or diminishment of the finite individual's power to act." (ibid.:89). Påvirkningen af affekt sker i det, Spinoza artikulerer som *encounters*. Disse encounters er interessante, eftersom de kan udgøre: "modifications and determinations for action" (ibid.). Imidlertid er der ingen fast correlation mellem en bestemt type af encounter, og

den type af affekt eller følelse som det fremkalder hos det enkelte individ: "it is not the properties of what is encountered that are decisive in emotions, nor the qualities of the affected individual. What is at issue is the *composition* of an affective relationship. So the euphoria and dysphoria are not the *ground* of any given emotion (...) The names of the many emotions we experience are merely the names given to differently assembled euphoric or dysphoric relations (...)" (ibid.:95). Spinoza artikulerer altså følelser, som de navne vi giver til forskellige kombinationer mellem euphoria og dysphoria. I kapitel 2 vil jeg vise, hvordan den skelnen både Massumi, Staunæs og Spinoza drager mellem en førsproglig kraft, og en efterfølgende artikulation af, hvad denne kraft skal kaldes, bruges til, og rettes mod, ikke blot figurerer teoretisk, men også kommer til syne i community organizernes mobiliseringsforsøg.

1.2

Affekt som ledelsesgenstand

Jeg har vist, hvordan der diskursivt kan skelnes mellem affekt og følelser, samt mellem forskellige former for affekt. Det som gør affekt interessant ud fra et ledelsesmæssigt såvel som politisk perspektiv er imidlertid, at den måde affekt arresteres lingvistisk på, menes at kunne påvirke hvordan individer handler fremadrettet. Jeg vil nu vise: 1) hvordan ledelse af affekt kobles til ledelse af handling, 2) hvorfor affektiv ledelse menes at være mulig, og 3) hvordan affekt som ledelsesgenstand bliver gjort til genstand for analyse indenfor et governmentalistisk framework.

1 - Ledelse af affekt som ledelse af handling

Brown & Stenner skriver således med udgangspunkt i Spinozas teori: "What is at stake in an affect is nothing less than how the person should "go on" or proceed forth on basis of their emotion." (Brown & Stenner 2001:97). Det gør overgangen fra affekt til følelser interessant i et ledelsesmæssigt perspektiv, for hvis man kan præge denne overgang, kan man opnå en magt over individers handlinger. Dermed bliver affekt også et interessant fænomen for aktører, som ønsker at mobilisere borgere til handling i politisk øjemed. Affekt kobles ligeledes til det politiske

af Thrift, som skriver, at: "Passions are constituted between politically and historically situated agents." (Thrift 2009:84). Affekt eksisterer altså ikke i et socialt og politisk vakuum, men er genstand for påvirkning og styring udefra. Affekt kan dels formes af forhold som ingen er herre over (fx naturkatastrofer), men de kan også strategisk gøres til genstand for ledelse. Herved kan man skabe særlige politiske subjektpositioner: "It makes a difference 'not only what sort of passions are distributed to whom, but also how they are hoarded and monopolized and how their systematic denial helps produce political subjects of a certain kind' (Gross 2006: 49¹)" (ibid.). Staunæs fremhæver den samme pointe, når hun skriver at begrebet *affekt* er: "an attempt to dissociate from the understanding that subjects *are* or *have* certain feelings. Instead, affects can *hold* and *form* subjects and relations." (Staunæs 2011:233). Der ligger altså et politisk potentiale i, at kunne lede på affekt, eftersom det former individer, samt deres relationer og handlinger, men hvad muliggør i det hele taget en sådan ledelse?

2 - Affektiv og følelsesmæssig påvirkelighed

Hvis man artikulerer menneskets affekt og følelser som autentiske og upåvirkelige, er der ingen grund til at beskæftige sig yderligere med, hvordan affekt og følelser kan påvirkes. Imidlertid artikuleres menneskets affekt og følelser i høj grad som påvirkelige, og det er netop i kraft af disse artikulationer, at diskursen om affektiv ledelse henter sin relevans. Jeg vil starte ved Le Bon, der bidrager med begreberne suggestibilitet og følelsesmæssig smitte. Derpå vil jeg vise hvordan Le Bons begreber sidenhen er blevet reaktualiseret i *the affective turn*.

Massepsykologi

Franskmanden Gustave Le Bon opfattede sin samtid som en brydningstid, hvor masserne mobiliserede sig, og udgjorde en ny og kraftfuld modmagt til den aristokratiske elite. Dette bekymrede Le Bon i høj grad, og han gav sig derfor til at teoretisere over den særlige *massepsykologi*, som han mente, gjorde sig gældende i massen. Kendskabet til massepsykologien skulle udgøre: "et redskab for den politiker, der ønsker, om ikke at styre masserne - i dag en overordentlig vanskelig opgave - men i det mindste at undgå at blive styret

¹ Thrift refererer her til Daniel M. Gross' værk *The Secret History of Emotion* fra 2006

helt og aldeles af dém." (Le Bon 2005:31). Ifølge Le Bon er massen styret af følelser. Han artikulerer massen som: "meget lidt tilgængelige for fornuftsslutninger", og pointerer i samme ombæring, at den er: "som skabte til at handle" (ibid:29), hvilket i Le Bons optik er en sprængfarlig cocktail. Problemerne ved massen er mange ifølge Le Bon: "De vigtigste karaktertræk ved et individ i en masse er altså: den bevidste personligheds forsvinden, den ubevidste personligheds dominans, orienteringen af følelser og ideer fra én og samme retning ved hjælp af suggestion og smitteoverføring, samt tilbøjeligheden til at omsætte de suggererede idéer til øjeblikkelig handling. Han er ikke længere sig selv, men en automat, ude af stand til at lade sig styre af sin egen vilje." (ibid:41). Når individet indgår i en masse, tager det: "flere trin nedad på civilisationens stige", og selvom individet isoleret set måtte være: "et kultiveret menneske", omdannes det i massen til: "et instinktvæsen og altså en barbar." (ibid.). Massen akkumulerer nemlig: "ikke intelligens, men middelmådighed" (ibid:30). Masser kan være helt igennem destruktive, men Le Bon nævner den teoretiske mulighed for, at der kan opstå heroiske masser, der ofrer sig for en 'god' sag (ibid:31+42). Massen kan: "alt efter omstændighederne være bedre eller dårligere", siger Le Bon, og fortsætter: "Alt afhænger af den måde, den suggereres på." (ibid.:42). Dog handler det ikke om at appellere til massens fornuft, men derimod til dens sjæl: "Rent teoretiske principper om, hvad der er retfærdigt og uretfærdigt, er ikke i stand til at lede dem. Kun de indtryk man fremkalder i deres sjæl, kan forføre dem." (ibid.:31).

To af de mekanismer som muliggør den forførelse, Le Bon omtaler, er *suggestibilitet* og *følelsesmæssig smitte* (ibid.:40). *Suggestibilitet* artikuleres som en egenskab ved mennesket, som gør det modtageligt for følelsesmæssig påvirkning. *Følelsesmæssig smitte* betegner selve overførslen af følelser fra en person til en anden. Det er altså ikke via logisk argumentation, men derimod vha. en forståelse og brug af suggestibilitet og følelsesmæssig smitte, at aristokratiet kan lede de politisk ukvalificerede masser: "Et velvalgt ord eller billede, vakt i fantasien i det rette øjeblik" kan ændre den måde massen agerer på (ibid.:41). Le Bon artikulerer massen som en konstellation, hvor menneskets fornuft daler, og hvor modtageligheden for udefrakommende input, der taler til sjælen, stiger. Ved at beskrive massepsykologiens virkemåder, forsøger Le Bon at give politikere de værktøjer de behøver, for at kunne styre massen. Således er der tale om en form for ledelse af førsproglig, ikke-kognitiv affekt. Under *the affective turn* er Le Bons begreber om suggestibilitet og følelsesmæssig smitte, blevet reaktualiseret. En af de største forskelle er

dog, at disse begreber artikuleres som en slags grundvilkår for menneskets ageren i verden, frem for noget som alene foregår i massen.

Automatisk imitation

Le Bons teori om følelsesmæssig smitte er blevet navngivet 'den epidemiologiske model', og er blevet reaktualiseret under *the affective turn*. Den epidemiologiske model er: "based on processes of imitative contagion", hvorfor Le Bons smitte-metafor udgør: "such fertile ground for thinking about mental contagion" (Thrift 2009:85). Antagelsen er, at mennesker kan 'smitte' hinanden følelsesmæssigt, fordi de automatisk imiterer hinanden. Det som imiteres, kan kaldes et suggestion eller forslag, og menneskets modtagelighed overfor følelsesmæssig påvirkning, kaldes suggestibility (ibid.:86), sådan som også Le Bon fremsatte det. Ifølge Thrift sker imitationen ofte helt automatisk, uden forbindelse til bevidstheden: "affect is generally semiconscious, sensation that is registered but not necessarily considered in that thin band of consciousness we call cognition." (ibid.:88). Mennesker tror ofte, at de selv er ophav til sine følelser, men mere sandsynligt er det ifølge Thrift, at de er blevet smittet af andre uden at opdage det: "There is, in fact, only a delicate separation between one's own mental life and that of another, so that affective contagion is the norm, not an outlier." (ibid.:89). Mennesket artikuleres først og fremmest som en: "'receiver and interpreter of feelings, affects, attentive energy' (Brennan 1994:87)" (ibid.:88). Ikke alene smittes vi, men vi ligefrem elsker at 'stige på følelsetoget': "(p)eople seem to be motivated to bring their feelings into correspondence with others: we love to entrain." (ibid.). Følelsesmæssig smitte artikuleres som noget der sker ubevidst, automatisk og konstant, og menes samtidigt at have: "powerful political consequences (...) (Wilson 2002: Milton and Svašek 2005)" (ibid.:91). Artikulationen om at mennesket imiterer sine omgivelser følelsesmæssigt på denne måde, åbner op for affektiv påvirkning og ledelse udefra.

3 - Affektiv ledelse & Governmentality

Mennesket artikuleres altså som affektivt påvirkeligt, hvilket gør affekt til en mulig genstand for ledelse. Staunæs artikulerer den strategiske påvirkning af affekt som *affektiv ledelse*. Staunæs artikulerer affektiv ledelse som kompatibelt med governmentality. Sidstnævnte definerer hun som: "a social technology of control; a set of strategic acts to act on others' actions" (Staunæs

2011:230). I tilføjelse hertil artikulerer hun affektivitet som: "one of the details and fine mechanical parts that fit managerial purposes and make governmentality work." (ibid.:247). Staunæs artikulerer affektiv ledelse som et værktøj, der kan bruges til at forme subjektiviteter og organisationer: "Affective educational leadership technologies become intentional, strategic endeavours to capture, generate and maintain affective intensity. In that process, subjectivities and organizations are produced." (ibid.:233). Hun uddyber, at affektiv ledelse virker *igennem* individet via: "soft imperatives and bio morality" (ibid.:239). Der ledes på "intensity and not identity." (ibid.:233). Affektiv ledelse går altså ud på, at lede på den intensitet som Staunæs og Massumi sidestiller med affekt, via: "the ability to strategically touch and be touched, to strategically affect and be affected." (ibid.:242). Der er imidlertid intet, som apriori afgør hvilken type af følelser, subjekter eller organisationer, der skal efterstræbes. Målet for affektiv ledelse er med andre ord kontingent. Hvad der artikuleres som hhv. ønskværdige og uønskværdige følelser, afhænger af det givne politiske projekt (ibid.:243). Den kode ud fra hvilken følelser kan opdeles i hhv. ønskværdige eller uønskværdige, artikulerer Staunæs som en *supra-kode*. Følelser vurderes, og kultiveres ud fra denne kode, hvilket kan føre til en "othering", forstået som en social eksklusion af: "people and situations affected by emotions not celebrated as good or positive." (ibid.:244). Affektiv ledelse foregår altså ved strategisk at retningsgive affekt, med det formål at konstruere flere af de ønskværdige følelser og færre af de uønskværdige. I kapitel 2 vil jeg vise, hvordan dette kan se ud i praksis, men foreløbigt vil jeg blive ved teorien lidt endnu.

1.3

Koblinger af affekt og demokrati

Så vidt har jeg givet eksempler på artikulationer af mennesket som påvirkeligt, samt vist hvordan denne påvirkelighed giver anledning til artikulationer af affekt som genstand strategisk ledelse. Jeg vil nu vise, hvordan affekt og affektiv ledelse artikuleres som noget, der ikke bare kan, men *bør*, inkluderes i en demokratisk kontekst. Artikulationerne af affekts rolle i en demokratisk kontekst placerer sig i min optik på mindst fire forskellige planer: et kognitivt, et individuelt, et

politisk mobiliserende og et parlamentarisk plan. I praksis overlapper de hinanden, men jeg vil nu beskrive dem ud fra denne analytiske skelnen, for at synliggøre de forskellige aspekter i de diskursive koblinger mellem affekt og demokrati.

1 - På et kognitivt plan

om nødvendigheden af kognitivt at forstå den ikke-kognitive affekt

Som sagt konkluderede Thrift, at menneskets påvirkelighed åbner op for strategiske forsøg på at styre menneskets affekt og følelser. Thrift skriver, at det iflg. den rumænske psykolog, Serge Moscovici (f.1925) kan ske: "via a range of techniques - affective, corporeal, and psychological - aimed at maximizing processes of suggestion and imitation." (Thrift 2009:92). Sådanne teknikker kan menes at kunne forføre mennesker ved at udnytte deres automatiske og ofte uopdagede imitation af sin omverden. Dette udfordrer ifølge Thrift: "the Lockean citadel of the consenting self (Barrows² 1981)" (ibid.). Menneskets ubevidste 'entrainment' på affektive ledelsesforsøg, udfordrer med andre ord det demokratiske ideal om borgerene som: "free thinkers freely thinking" (ibid.). Dette udfordrer videre idéen om demokratiske borgeres selvstændige, rationelle stillingtagen. Thrift artikulerer affekt som en uomgængelig faktor i det sociale og politiske liv. Hvis ikke demokratiske kræfter forstår affekts virkemåder, hvordan skal de så lykkes med at holde udemokratiske kræfter stangen? Thrift opfordrer på den baggrund til, at demokratiske kræfter bør forholde sig til implikationerne af menneskets affektive påvirkelighed. Thrift, såvel som de teoretikere, han referer til, gør sig derfor til fortalere for: "a democratic politics that inherits other political traditions in which affect has a clear purchase and can be understood as offering moments of political understanding and analysis in its own right." (ibid.). Demokratiet bør med andre ord kognitivt forholde sig til tilstedeværelsen og betydningen af den ikke-kognitive affekt.

2 - På et individuelt plan

om affekt som en styrke for politisk kompetente borgere

² Thrift referer her til bogen "Distorting Mirrors: Visions of the Crowd in Late Nineteenth-century France" (1981) forfattet af amerikanske Susanna Barrows (f. 1944).

Ifølge senior lektor Mary Holmes på Flinders University i Australien, er affekt ikke bare noget, som viljeløst bølger igennem individernes kroppe og sind, men noget der kan have en konstruktiv funktion for individet såvel som i politisk organisering. Med udgangspunkt i analyser af feministisk organisering konkluderer hun, at mennesket ikke mister sig selv i følelser og fællesskab, men at det derimod udvikler sig: "people are not just moved by emotions, almost against their knowledge and will, but rather that they understand who they are, and they present themselves to the world, in terms of certain emotional disposition." (Hoggett & Thompson 2012:26). Derudover artikulerer hun følelsesmæssig refleksivitet som et politisk aktiv, ved at understrege: "the importance of emotional reflexivity in navigating a complex contemporary world and especially in using political means to try and change the world." (ibid.:25). Holmes artikulerer altså følelserne som et aktiv for konstruktionen af politisk kompetente borgere, og som en vigtig komponent i demokratisk organisering m.h.p. at ændre verden. Hun placerer sig i opposition til: "the cold rationality traditionally associated with political decision making" (ibid.:26). Ud fra dette perspektiv kan inklusionen af irrationelle følelser i politik i høj grad være et rationelt valg, eftersom følelser artikuleres som noget, der: 1) udvikler individer, 2) hjælper til at navigere politisk, og 3) faciliterer demokratisk mobilisering.

3 - På et mobiliserende plan

om affekt som komponent i værdier og handlingsmobilisering

Følelser artikuleres ligeledes som en vigtig faktor for politisk mobilisering. Sociologerne Jack Barbalet (f. 1946), Jeff Goodwin (f. 1958) og Bas van Stokkom (f. 1953) fremfører tre forskellige argumenter, som hver især fører til konklusionen om, at politisk mobilisering ikke kan ske uden appel til affekt og følelser.

- 1) Jack Barbalet skriver følgende: "Values have both cognitive and affective dimensions and the emotionally charged nature of values can provide a strong motivation to action" (Hoggett & Thompson 2012:39). Værdier udgøres altså iflg. Barbalet både af en kognitiv og en affektiv dimension, hvoraf særligt den affektive er handlingsmobiliserende.

- 2) Jeff Goodwin er enig i, at der skal andet og mere til end rationelle argumenter, for at mobilisere politisk: "cognitive agreement alone does not result in action" (ibid.). Selvom man fx kognitivt er enig i, at der bør ske en grøn omstilling for at redde planeten, vil man først handle på det, når man også følelsesmæssigt bliver berørt af situationens alvor, som hvis man støder på en stærk dokumentar, avisartikel eller personlig anekdote om klimaforandringerne konsekvenser.
- 3) Bas van Stokkoms (lægger vægt på den betydning affekt og følelser har for påvirkningen af holdninger: "it is not rational argumentation which changes the views of the participants, but rather their encounter with particular stories, metaphors or design-presentations." (ibid.:24) Stokkom skriver videre, at: "(t)he emotional energy that comes with these encounters may change not just the views but also the very identities of the participants." (ibid), hvorved der sker et overlap mellem det individuelle og det mobiliserende plan. Affektive komponenter kan både få folk til at ændre politisk holdning og opfattelse af egen identitet. Dermed bliver det vanskeligt at sige med sikkerhed, om mobilisering via affektiv ledelse skaber opbakning til det politiske projekt, eller om det, for den enkelte borger, i højere grad drejer sig om det, de får ud af deltagelsen på et individuelt plan. Spørgsmålet er, om det er muligt og/eller vigtigt, at skelne mellem et engagement for sagen og et engagement for egen vindings skyld. Ud fra ovenstående artikulationer af affekts betydning for dannelse af identitet, fællesskaber, værdier, holdninger og incitement for at handle, er det svært at forestille sig politisk mobilisering baseret på rationalitet alene. I afsnit 3.2 vil jeg vende stærkt tilbage til koblingen af affekt og demokratisk mobilisering, ved at beskrive den funktion affekt tildeles i Laclaus teori dannelsen af politiske bevægelser. Laclau artikulerer affekt som den kraft, der muliggør, at vidt forskellige interessegrupper kan finde fælles politisk fodslag og indgå i en ækvivalent relation til hinanden, hvorfra de kæmper side om side for opfyldelsen af sine krav.

4 - På et parlamentarisk plan

om at eksklusion af affekt, ikke er lig med eliminering af affekt

Den belgiske filosof, Chantal Mouffe (f. 1943), er ikke optaget af at dissekere affekt som analysegenstand, men hendes teori overlapper tematisk med affektteoretikernes, hvad angår

forsøget på at artikulere, hvordan følelser og politik er forbundne. Mouffe bruger ikke begrebet affekt, men taler i stedet både om '*crowd*' *appeal* og *passion*, hvilket jeg betragter som specificerede udtryk for de brede termer affekt og følelser. Mouffe skriver ud fra en antagelse om, at *passion* eksisterer, og hun er overbevist om, at *passion* bør inkluderes i det parlamentariske demokrati. Ellers kan selvsamme *passion* blive en trussel for demokratiet: "once we accept with Canetti³ that the '*crowd*' *appeal* will always be with us, we have to approach democratic politics in a different way, addressing the issue of how it can be mobilized in ways which will not threaten democratic institutions." (Mouffe 2005:24). Affekt og følelser eksisterer i Mouffes optik, uanset om de inkluderes i det parlamentariske system eller ej, og derfor er hun også indædt modstander af *det deliberative demokrati*. Den tyske filosof og sociologi Jürgen Habermas (f. 1929) betegner *deliberation* som "den fornuftige afklaring gennem offentlig debat". Habermas mener, at demokratiets rolle er at facilitere rammerne for en sådan 'fornuftig' debat (Andersen 2009:382). Mouffe kunne ikke være mere uenig. I *det deliberative demokrati* er der nemlig ingen plads til *passion*. Det skaber en risiko for, at *passionen* i stedet mobiliseres af udemokratiske kræfter. Et andet problem ved *det deliberative demokrati* er, at der ikke er plads til legitime politiske konflikter, eftersom det antages, at politiske beslutninger kan træffes ud fra rationalitet og konsensus. I Mouffes optik er dette et enormt brist ved *det deliberative demokrati*, eftersom hun mener, at demokratiet bør være et pluralistisk, agonistisk demokrati, og at konflikten om hvem magten skal tilkomme, netop er et af nøgleelementerne i demokratiet. Hun går ind for en demokratiforståelse, hvor så mange forskellige stemmer som muligt bliver hørt, og hvor man betragter sine modstandere, som legitime modspillere (agonister), frem for som illegitime fjender (antagonister). Kort sagt artikulere Mouffe *passion* som noget, der uden tvivl findes, og som *det parlamentariske demokrati* gør klogt i at inkludere. Mouffe præciserer, at det ikke er det samme som: "at sige, at fornuft og rationel argumentation bør forsvinde ud af politik, men at deres placering skal gentænkes. Jeg er overvist om, at det, der er på spil i dette forehavende, er intet mindre end selve demokratiets fremtid." (Mouffe 2003:126).

³ Mouffe henviser her til "a few brilliant pages" i værket *Crowds and Power* fra 1960 forfattet af Elias Canetti (f. 1905, d. 1994) (Mouffe 2005:21+22)

Jeg har nu vist, hvordan affekt og følelser artikuleres som et aktiv, og ikke mindst som en nødvendighed for demokratiet. Thrift, Holmes, Barbalet, Goodwin, Stokkom og Mouffe argumenterer alle for, at demokratiske bevægelser bør vove sig ud i den affektive ledelses domæne, på trods af de risici affektive mobiliseringsstrategier kan medføre. De mener nemlig, at det ligeledes medfører tab for demokratiet, hvis affekt og følelser ignoreres, og ekskluderes.

1.4

Negativ affekt som politisk ressource

I det foregående afsnit så vi, hvordan affekt og demokrati kobles til hinanden. Imidlertid er det et spørgsmål for sig, om følelserne vrede og utilfredshed også er kompatible med demokratiet. Jeg vil nu vise, hvordan *negativ affekt* artikuleres som en politisk ressource for både demokratiske og udemokratiske bevægelser. Jeg har valgt at bruge termen negativ affekt, frem for Spinozas *dysphoria*, eftersom dysphoria strengt taget kun artikuleres som den affektform, der opstår som reaktion på tab af handlekraft. Jeg vil i stedet bruge *negativ affekt* som et overordnet begreb, der dækker over enhver form for negative førsproglige reaktioner - herunder dysphoria.

Staunæs skriver, at affekt kan blive til hvad som helst, hvilket implicerer at, negativ affekt ville kunne artikuleres som vidt forskellige følelser - herunder fx apati, opgivenhed, underlegenhed, frustration, vrede, bitterhed, had, selvhad, indignation, harme m.m.. Måden hvorpå negativ affekt artikuleres, kan få vidtrækkende konsekvenser for udformningen af organisationer, subjekter og deres handlinger fremadrettet jf. blandt andre Thrift, Staunæs og Spinoza. Jeg vil nu gennemgå to mulige lingvistiske arrestationer af negativ affekt. Den ene følelse er en form for vrede, som er rettet mod det, der udløste den. Den anden følelse er en særlig form for vrede kaldet *ressentiment*. Ressentiment er afkoblet fra det, der udløste den. Hvorvidt vreden er koblet til eller løsrevet fra sin kilde, lader til at være en skelnen, der er afgørende for, hvorvidt vrede artikuleres som en følelse, der er hhv. forenelig eller uforenelig med demokratiet.

1 - Vrede

Simon Thompson tematiserer følelsen vrede, og dens politiske potentialer, i kapitlet: "Anger and the Struggle for Justice" i *Emotion, Politics and Society* (Clarke, Hoggett & Thompson 2006).

Thompson artikulerer vrede som en central følelse for det politiske, og citerer Peter Lyman for at gøre det samme: "'one can define anger as the essential political emotion'" (Thompson 2006:123). Men ifølge Thompson opstår vrede ikke som en automatisk reaktion på uretfærdighed.

Hvilke følelser der opstår som reaktion på uretfærdighed, afhænger af, hvordan oplevelserne frames. Thompson skelner ikke eksplicit mellem affekt og følelse, men artikulerer ikke desto mindre et skel, der minder om forholdet mellem affekt og følelse jf. Massumi & Staunæs. En hændelse som trækker negativ affekt i individet, omdannes ikke nødvendigvis til vrede. Det afhænger af hvordan affekten frames. Thompson forklarer denne pointe ved positionere sig ift Honneth.

For Honneth er vrede en indikator på, at der er hændt noget uretfærdighed. Derpå vil individerne opdage, at oplevelsen af uretfærdighed ikke er individuel men kollektiv. Når det sker, vil det føre til, at individerne i fællesskab vil kæmpe for anerkendelse. Kampe for anerkendelse kan være med til at forbedre samfundet, mener Honneth. Jf. Thompson tildeler Honneth altså uretsfølelser en dobbelt rolle som både kognitive og mobiliserende (Thompson 2006:129).

Thompson er imidlertid uenig i Honneths artikulation af følelser som "pre-theoretical facts", der afspejler hvornår noget er uretfærdigt. Dog afskriver han ikke deres politiske potentiale. Derimod beskriver han, hvordan vrede kan frames med politiske mål for øje. Thompson beskriver tre komponenter som må være til stede, for at vreden kan opstå nemlig; subject, stimulus og objekt.

Denne tredeling ser han både i Aristoteles' såvel som i Honneths teorier om vrede. Den første betingelse for opkomsten af vrede er, at der må være et *subjekt*, som besidder en: "capacity for self-realization", og som dermed kan frustrere sig over sin situation (ibid:131). Dernæst må der være en form for *stimulus*, eller trækker, som kan udløse subjektets følelse af vrede (ibid.). Sidst men ikke mindst må vreden have et *objekt* at rette sig mod (ibid:132). Honneth tilskriver følelser en nærmest objektiv karakter, men efter Thompsons mening skal der ud over et subjekt, stimulus og objekt, ligeledes være et særligt *framework of interpretation* til stede, for at oplevelser af uretfærdighed fører til vrede og politisk mobilisering. Hvorvidt vreden opstår, organiseres og gives retning, afhænger af det framework, som et givent stimuli (i Spinozas termer: encounter) tolkes igennem. Lad os se på fænomenet *working poor* som eksempel. Ud fra ét framework of

interpretation, kan det tolkes som uretfærdigt, at visse jobs er så lavt betalt, at ét fuldtidsarbejde ikke kan dække basale leveomkostninger. Ud fra et andet framework kan det derimod tolkes som retfærdigt, ud fra en holdning om, at de som er working poor, bare kunne have gjort andre uddannelses- og jobvalg. Skal fattigdom trods arbejdsomhed med andre ord give anledning til vrede og politisk mobilisering, eller til individuel refleksion over egne dårlige valg? Afhængigt af hvilket framework der benyttes, vil udfaldene politisk set være vidt forskellige og føre til forskellige handlinger. Ethvert framework of interpretation er normativt, og vil påvirke koblingerne mellem affekt, følelser og handlinger forskelligt: "different frameworks will push a particular group in different directions." (ibid.:140). Ud over måden hvorpå uretfærdighed frames, er der dog yderligere en række faktorer, som påvirker sandsynligheden for, at der opstår en organisering på baggrund af negativ affekt. Thompson foreslår disse fem faktorer: "available resources, rational incentives, strategic choices, cultural factors and the prevailing political opportunity structure" (ibid.). Det er altså ikke nok, at uretfærdighed frames som vrede. Tilgængeligheden af diverse ressourcer samt det omgivende samfunds struktur spiller ligeledes ind på, hvorvidt den organisering, som Honneth beskriver som nærmest uundgåelig, faktisk opstår. Negativ affekt kan potentielt omdannes til vrede og give anledning til politisk mobilisering, men det sker kun hvis individernes oplevelser tolkes gennem et framework, som faciliterer politisk mobilisering. Hvis negativ affekt frames som en reaktion på uretfærdighed, artikuleres som vrede, og derpå rettes mod det objekt, som i første omgang trickede den negative affekt, kan negativ affekt blive en drivkraft i løsningen af de problemer, den er en reaktion på. Men negativ affekt kan også frames/artikuleres på mange andre måder. Som vi skal se i det følgende afsnit, kan negativ affekt frames som en form for generaliseret vrede kaldet *ressentiment*.

2 - Ressentiment

I dette afsnit vil jeg tage udgangspunkt i Paul Hoggett & Simon Thompsons bog: *Politics and the Emotions* (2012). Hoggett & Thompson artikulerer, ligesom Spinoza, en førsproglig form for vrede. Hvis denne vrede ikke behandles, eller tages alvorligt, kan den omdannes til det, de kalder *ressentiment*. De beskriver *ressentiment* som: "the feeling of the powerless who are forced to suppress the resentment and anger they feel about their position so that their bitterness turns upon itself." (Hoggett & Thompson 2012:21). Denne definition lægger sig tæt op ad Friedrich W.

Nietzsches definition af ressentiment, der jf. Oxford Dictionaries kan defineres som: "A psychological state resulting from suppressed feelings of envy and hatred which cannot be satisfied." (Oxford Dictionaries). Ifølge Hoggett & Thompson er der bred enighed om, at ressentiment er: "the affective foundation for reactionary and authoritarian forms of populism (Brown, 1995; Demertzis, 2006; Hage 2003)" (Hoggett & Thompson 2012:21). Ressentiment artikuleres altså som det affektive fundament for reaktionære og autoritære former for populisme. I denne artikulation ligger der to andre implicitte artikulationer: 1) Ikke alle følelser er nødvendigvis forbundne reaktionær og autoritær populisme, og 2) ikke alle former for populisme er reaktionære og autoritære (jeg vil senere komme ind på lignende artikulationer i kapitel 3, som omhandler Laclaus artikulation af affekt, populisme og demokrati). Hoggett & Thompson artikulerer ressentiment som en følelse, der er afkoblet fra sin oprindelige trækker, eller *object of grievance*, som Hoggett & Thompson kalder det. På trods af denne afkobling mellem følelse og *object of grievance*, fastholdes følelsen ikke desto mindre (ibid.:21). Når følelsen fastholdes, uden at være knyttet til sit oprindelige objekt, skriver Hoggett og Thompson, at ressentiment i stedet kan kanaliseres i andre retninger, som ikke behøver have nogen relation til det oprindelige problem eller stimuli for vreden. Disse retninger kan være nationalisme, racisme, eller andre mere diffuse veje som "pessimism, cynicism or despair" (ibid). Således kan den negative affekt, eller dysphoria hvor individet føler et tab af handlekraft pga. dårlige arbejdsforhold eller fattigdom e.c.t., rettes mod andre objekter end netop disse problemer. Hvad der i stedet kommer til at optræde som objekt for vreden, er kontingent, men ikke nødvendigvis tilfældigt. Ifølge Thrift og co. imiterer subjektet sine omgivelser, hvad angår affekt og følelser, hvorfor det kan påvirkes udefra. I diskursen om imitation og smitte kan både tilfældige og intentionelle massefølelser i befolkningen, i medierne, samt forsøg på ledelse af affekt fra politikeres og folkeforføreres side, give den negative affekt retning mod visse objekter frem for andre. Disse nye, vilkårlige objekter kan være alt mellem himmel og jord. Følelsen af ressentiment kunne for eksempel rettes imod: de arbejdsløse, de sorte, de gule, indvanderne, muslimerne, de uuddannede, eksperterne, DJØF'erne, eliten, EU, politikerne, de rige, de fattige, de højreorienterede, de venstreorienterede, de politisk uengagerede, mændene, kvinderne, de unge, de gamle, de syge osv. Hermed kan tilfældige grupper blive målskive for en generaliseret vrede, som de ikke er årsag til som et led i et kontingent politisk projekt.

Negativ affekt - et demokratisk aktiv?

I de foregående afsnit er vrede blevet artikulert som en følelse, der er afgørende for at mobilisere kampe mod den uretfærdighed, som udløser negativ affekt. *Ressentiment* artikuleredes derimod som en generaliseret vrede, der kan kanaliseres i en hvilken som helst retning. Hermed forsvinder forbindelsen mellem den negative affekts tricker, og det objekt som affekten rettes imod. Imidlertid er det ikke nødvendigvis en simpel opgave, at identificere hvad der er den egentlige tricker af negativ affekt. Antaget at det er umuligt at finde den negative affekts sande tricker, kan det dog stadig tænkes at gøre en forskel for udformningen af politisk mobilisering, om man: 1) Forsøger at komme til bunds i, hvorfor den negative affekt opstår, ud fra hensigten om at komme det oprindelige *object of grievance* til livs, eller om man 2) ukritisk høster den kraft, negativ affekt kan udgøre for at fremme en, til affekten urelateret, politiske agenda. Hvorvidt negativ affekt bliver til vrede eller *ressentiment*, vil iflg. Hoggett & Thompson, såvel som ifølge Spinoza og Staunæs, have konstituerende konsekvenser for den måde, individer og organisationer handler på fremadrettet. I de kommende kapitler vil jeg vise, hvordan følelser af utilfredshed ligeledes artikuleres som en central kraft for politisk mobilisering. I kapitel 2 vil jeg vise, hvordan community organizing artikulerer frustration og vrede som drivkraften for demokratisk mobilisering med henblik på at ændre samfundet til det bedre. I kapitel 3 vil jeg vise, hvordan Laclau artikulerer uløste sociale krav som mindsteenheden for sin teori om dannelse af politiske formationer, der har til formål at repræsentere folkets vilje. Disse krav formuleres først, når der er en utilfredshed med status quo til stede. Utilfredshed artikuleres altså som en vigtig drivkraft for at skabe politisk mobilisering og demokratisk organisering i både kapitel 2 & 3. Negativ affekt artikuleres altså både som noget, der kan udgøre den affektive base for autoritære regimer, men ligeledes som en affektform der er helt central for demokratisk mobilisering. Den form for vrede som Thompson artikulerer, markerer en afvisning af tingenes tilstand, uden hvilken der ikke ville være nogen grund til at søge skabe forandringer via demokratisk organisering. Visse artikulationer af negativ affekt altså være undergravende for demokratiet, men andre artikulationer af negativ affekt, kan demokratisk organisering ikke fungere uden. Dermed giver det på denne baggrund ikke mening, at stille det affektive i modsætning til det demokratiske. I stedet må man spørge *hvilke* artikulationer af affekt, der hhv. undergraver eller revitaliserer demokratiet.

1.5

Erkendelsesmæssige udfordringer & politiske implikationer

Jeg har hidtil gennemgået fremhævet en række artikulationer af, hvad affekt og følelser er, samt vist hvordan affekt artikuleres som genstand for ledelse. Jeg har ligeledes vist, hvordan affekt artikuleres som en central kraft ift. politisk mobilisering. Teorierne om affekts beskaffenhed er imidlertid meget vanskelige at efterprøve empirisk. Det kan være svært at fastslå hvilke følelser, der er på spil en given situation. Endnu sværere er det imidlertid at udtale sig med sikkerhed om, hvad der finder sted *inden*, affekt er blevet til en lingvistisk arresteret følelse. Hvorvidt en førsproglig affektform findes eller ej, er dog ikke bare et teoretisk spørgsmål, men også et spørgsmål med implikationer for legitimiteten af politiske bevægelser.

Kan det førsproglige erkendes?

På et intuitivt plan kan det give mening, at der må gå noget forud for følelsernes artikulation, men intuitive fornemmelser kan næppe bruges til at verificere eksistensen af affekt. En teoretiker som Massumi gør ikke desto mindre et ihærdigt forsøg på at påvise affekts biologiske aspekt. I sine forsøg måler han de anatomiske reaktioner på diverse emotionelle input, på hvilken baggrund han drager sine konklusioner (1995). Imidlertid kan han ikke påvise, om han har tolket kausalforholdet mellem følelsesmæssigt input og biologisk respons korrekt. Affekt er med andre ord et svært fænomen at afdække, men det hindrer ikke affekt i at figurere som et diskursivt element, der kan kobles til andre diskursive elementer såsom biologi, følelser, demokrati og mobilisering m.m.. Affekts erkendelsesmæssige utilgængelighed betyder imidlertid ikke, at ledere derfor holder sig fra at forsøge at påvirke, hvilke ord der skal knyttes til de oplevelser, som individet endnu ikke ved, hvordan det skal beskrive. Problemet ved at lede på affekt er imidlertid, at hvis man ikke kan iagttage og erkende dets nøjagtige beskaffenhed, kan man heller ikke vide med sikkerhed om, eller hvordan, man påvirker affekten via sine ledelsesstrategier. Det kan i bedste fald betyde, at man påvirker individer og grupper positivt eller slet ikke. I værste fald kan det betyde, at man skaber destruktive følelser, som man efterfølgende ikke kan kontrollere. Med

andre ord; hvis en demokratisk bevægelse forsøger at artikulere negativ affekt som vrede med henblik på mobilisering, kan den så 1) kontrollere hvad den faktisk skaber, og 2) sørge for, at vreden ikke bliver destruktiv for demokratiet?

Også indenfor affektteoriene artikuleres forhold, som i den grad vanskeliggør en kontrollering af, hvordan affektive ledelsesforsøg vil påvirke overgangen fra affekt til følelse. Eksempelvis kan det samme encounter jf. Spinoza have en vidt forskellig virkning på forskellige individer, såvel som på det samme individ på forskellige tidspunkter. For eksempel kan synet af ens elskede trække euphoria, på et tidspunkt hvor forholdet går godt, og dysphoria på et tidspunkt hvor jalousien nager. Derudover er det umuligt at afdække helt nøjagtigt hvilken betydning fysiske såvel som sociale faktorer kan have på, om affekten kan ledes, samt hvad hvilken følelse affekten vil blive artikulert som. Eftersom affekt delvist er biologisk, kan man så forestille sig at sult, tørst, mæthed, træthed, kulde, varme, fysiske omgivelser, kan spille ind på hvilken effekt affektive ledelsesforsøg får? Og eftersom affekt delvist er socialt, kan man så udelukke, at individers grad af selvtillid, tryghed, og fortrolighed med lederen, kan spille ind på det individernes reaktioner på affektiv ledelse? Kort sagt er der uendeligt mange faktorer, som muligvis kan påvirke den måde hvorpå enkelte individer reagerer på affektiv ledelse.

Affekts politiske implikationer

Trods de erkendelsesmæssige udfordringer, artikuleres affekt som genstand for ledelse. Men usikkerheden af effekterne ved affektive ledelse, risikerer at medføre konsekvenser, som rækker udover den enkelte organisations succes eller fiasko. Hvis affekt frames som vrede, hvordan kan man så, jævnfør de mange ukontrollable faktorer ved affektiv ledelse, kontrollere vredens form og objekt? Risikerer man at antænde kraftfulde følelser, som ellers ikke var opstået, og som man ikke efterfølgende kan styre? Omvendt artikuleres der ligeledes problemer, ved *ikke* at lede på affekt indenfor demokratiske bevægelser. Hvis negativ affekt eksisterer uanset, om den italesættes eller ej, er det så ikke bedst ud fra et demokratisk synspunkt at forsøge at forstå og mobilisere affekt, frem for at overlade den opgave til demagoger og autoritære former for populisme?

Hvorvidt negativ affekt artikuleres som en ekstra-diskursiv eller diskursiv størrelse, har imidlertid store politiske konsekvenser for legitimiteten af demokratisk ledelse af negativ affekt. Artikuleres negativ affekt som ekstra-diskursiv, er spørgsmålet ikke, om negativ affekt findes, men derimod

hvem, der før eller siden vil frame den. I så fald kan demokratiske kræfter enten vælge at overlade framingen til sine modstandere eller vælge selv at træde ind i kampen. Antager man derimod, at negativ affekt er en diskursiv konstruktion, som ikke ville findes, hvis den ikke blev artikuleret, ville et demokratisk forsøg på at frame negativ affekt tage sig anderledes ud. Det ville i højere grad ligne et forsøg på unødigt at opildne til vrede i befolkningen. Opfattelsen af hvorvidt negativ affekt er ekstra-diskursiv eller diskursiv, præger altså den måde, affektive ledelsesforsøg kan legitimeres eller delegitimeres på. Dermed er spørgsmålet om, hvordan affektiv ledelse artikuleres, og anvendes ikke bare interessant i en teoretisk sammenhæng, men det er i høj grad også relevant for forståelsen af, hvordan demokratiske bevægelser bør forholde sig til den negative affekt, som højrepopulismen med stor dygtighed mobiliserer og/eller konstruerer i dag i den vestlige verden.

I dette kapitel har jeg vist hvordan affekt teoretisk kan artikuleres som en helt central kraft i mobilisering, hvilket udfordrer idéen om det deliberative demokrati. Politisk mobilisering artikuleres igen og igen som en affektiv og følelsesmæssig sag, hvorimod rationalitet og fornuft artikuleres som en form for kognitiv overbygning, der ikke i sig selv kan mobilisere til handling eller ændre holdninger. Hvorvidt det er rigtigt, kan jeg ikke udtale mig om, men jeg har hermed vist at en sådan udfordring af det deliberative demokratis præmisser, artikuleres i teorierne om affekt. I det følgende kapitel vil jeg vise, hvordan lignede artikulationer kommer til udtryk i litteraturen om community organizing.

2

Affekt i community organizing

Artikulationerne af affekt som en vigtig komponent i politisk mobilisering, samt som en opgave for demokratiske bevægelser, figurerer ikke kun i det teoretiske univers. Teorierne om affekt og ledelsen heraf er ofte kringlede, og i sig selv er de langt fra en affektivt forførende oplevelse at læse. Når affektiv ledelse skal føres ud i livet, ser det derfor helt anderledes ud. Det vil jeg give et eksempel på i dette kapitel, ved at lave en diskursanalyse af den demokratiske organiseringsform *community organizing* (CO). CO kan defineres som: "those efforts whose issues and strategies for action are selected by local resident-leaders, and whose goal is to build power and sustain their organizing initiative over time and across multiple issues." (Christens & Speer 2015:194).

I litteraturen om CO er jeg endnu ikke stødt på en eneste reference til *the affective turn* eller dets bidragsydere. Ikke desto mindre er CO gennemsyret af artikulationer om uudtalte frustrationer, som sprogliggøres, frames, og gives politisk retning, hvilket i høj grad flugter med affektteoretikernes artikulationer af affekt. CO-litteraturen teoretiserer ikke over *frameworks of interpretation*. Derimod *tilbyder* den et framework of interpretation, der har til formål at konstruere borgere, der med vreden som drivkraft, er kendetegnet ved handlekraft, håb og demokratiske drømme. Jeg vil nu undersøge, hvordan man i CO bruger affektiv ledelse som strategi, med henblik på at demokratisere samfundet ved at styrke civilsamfundets handlekraft. Kapitlet består af tre dele, som søger at besvare følgende spørgsmål:

1. Hvordan lægger CO's vision op til brugen af affektiv ledelse?
2. Ud fra hvilke værdier og målsætninger frames følelserne vrede og håb?
3. Hvordan bliver den affektive ledelsesstil i praksis benyttet i community organizing?

2.1

Community organizing som affektiv ledelse

Hvordan lægger CO's vision op til brugen af affektiv ledelse?

1 - Visionen

Jeg vil nu beskrive visionerne for CO for at vise, at visionerne i CO ikke kan opnås, med mindre borgerne affektivt og følelsesmæssigt knytter an til dem. CO ønsker nemlig at organisere og inspirere borgerne til at handle politisk for at forsvare sine egne interesser. Dermed kan CO ikke indfri sin vision ved hjælp af en topstyret ledelsesstrategi. Borgerne er nødt til at være med, eftersom det er dem, som skal udgøre bevægelsens bærende og handlende kraft. For at opnå denne opbakning appellerer CO til de frustrationer, borgerne måtte opleve. Frustrationerne frames som vrede og håb for derved at gøre CO's vision til borgernes egen.

Verden som den bør være

CO's vision er, at forandre verden som den ser ud nu, så den kommer tættere på idealet om verden, sådan som den bør være. Al handling og ledelse i CO er struktureret omkring forsøget på at mindske afstanden mellem 'er' og 'bør', hvilket må gøres med afsæt i verden, som den er. Dette udgangspunkt kan siges at gælde for enhver tænkelig vision, hvor man forsøger at skabe forandringer. Det interessante er altså, hvordan netop CO mener, at verden er, og hvordan de mener, at den bør være. I CO-litteraturen er der visioner om, hvordan verden bør være på flere forskellige niveauer. Der er visioner om at borgerne, organisationerne og civilsamfundet, skal have mere magt. Dette mål skal opnås via såkaldt "broad-based organizing", hvor vidt forskellige civilsamsfundsorganisationer organiseres i *borgeralliancer*. Den amerikanske community organizer Ed T. Chambers (f. 1930) beskriver vigtigheden af en bred organisering således: "Plurality is of the essence in broad-based organizing, because it can produce a base of organized people power, which no single issue or group can match." (Chambers 2003:59). Kort sat er det overordnede mål at styrke civilsamfundet på alle niveauer ved at organisere organisationer i alliancer. CO artikulere to overordnede grunde til, at civilsamfundet bør styrkes:

1. Ud af de tre sektorer: stat, marked og civilsamfund, artikuleres civilsamfundet som den første og vigtigste sektor. Civilsamfundet artikuleres som grundlaget for, at stat og marked i det hele taget har sin gang på jorden, og derfor menes det at være vigtigt for samfundet som helhed at have et stærkt civilsamfund (ibid:61 ff).
2. De tre sektorer er domineret af tre forskellige kulturer. I civilsamfundet er den relationelle kultur fremherskende, og det er i dén at borgerne betragtes, og behandles som *hele* mennesker frem for at blive reduceret til stemmeafgivere eller forbrugere (Gecan 2004:22+151-166).

Chambers opsummerer visionen for CO således:

"By winning on in places where both state and market have failed, our broad-based citizens organizations lead the way in showing how civil-society institutions can be a source of powerful citizen participation and a creative way to achieve social change. The radical question of this book is, why not a different world?" (Chambers 2003:14).

1 - Civilsamfundet som den første sektor

Som sagt artikuleres civilsamfundet som den første og vigtigste sektor, men fordi stat og marked bestandigt får mere indflydelse i samfundet, er det nødvendigt at styrke civilsamfundet, så stat og marked kan holdes stangen. Chambers formulerer det således: "If they (red. stat & marked) continue to erode our relational and values base, the market and the state will lose the foundation on which they rest, and without which they can't survive." (Chambers 2003:135). Andreas Lloyd, medstifter af Medborgerne i København, kunne ikke være mere enig: "Vi snakker om civilsamfundet som en tredje sektor, (...) men i virkeligheden så er det omvendt. Civilsamfundet er den første sektor, fordi det er der, hvor at vi har fællesskab, og vi har familie, vi har trofællesskaber (...) alt det hvor vi opbygger alle de relationer, som er forudsætningen for både stat og marked." (Lloyd 2016:88). Således beskrives civilsamfundets rolle altså som essentielt for mennesket og for samfundet som helhed: "Wipe it out and anything goes." (Chambers 2003.:61). Stat, marked og civilsamfund varetager forskellige interesser. Statens interesse er styring, og markedets er profit, men hvad er egentlig civilsamfundets interesse? Det følgende citat er noget ekstensivt, men er en fremragende beskrivelse af, hvad Chambers mener, det særegne ved

civilsamfundets interesser er: "In strong civil-society institutions, relationships revolve around something other than buying or selling and voting every few years. Self and other meet as unique, irreplaceable persons. Such relationships are the source of the most sacred meanings in human life because it is within them that people are connected to their place and roots, learning stories, imbibing the customs and traditions, and discovering the vocations that give their lives meaning and value. It's here we become persons, rather than mere consumers or voters. Here, people are not reduced to statistics, market segments, or job descriptions. They are known and know others by face, one to one. Their pretense is recognized, and their absence is felt." (ibid:62). Hvis civilsamfundet taber terræn til stat og marked, mister man altså det sted, hvor mennesker opfattes som hele mennesker, frem for blot stemmeafgivere eller forbrugere. Menneskelig udvikling, relationer og værdier artikuleres ikke bare som en blød samfundsmæssig bonus men som absolut essentielle komponenter i et demokratiske samfund.

2 - Den relationelle kultur

I bogen *Going Public* (2004) argumenterer Michael Gecan (f. 1949) for, at civilsamfund, marked og stat er domineret af tre forskellige kulturer nemlig: den relationelle kultur, markedskulturen og den bureaukratiske kultur (Gecan 2004:151 ff). Den relationelle kultur er særligt fremherskende i civilsamfundet, markedslogikken i markedet, og den bureaukratiske kultur i staten. Koblingerne mellem kulturer og sektorer skal forstås som en form for idealtyper, som overlapper hinanden i den virkelige verden, men ifølge Gecan bekræfter undtagelserne blot regelen (ibid.:152). Han uddyber at: "Each culture produces, transmits, and promotes a set of basic values. Understanding the nature of each culture - each cluster of values and beliefs - is critical." (ibid.:152+153). De tre kulturer har forskellige 'rollelister', som individerne kan udfolde sig indenfor. I markedskulturen er rollerne: "innovator, producer, seller, marketer and consumer" (ibid.:155). I den bureaukratiske kultur er rollerne: "manager, service provider, consultant, client" (ibid.:158). Rollerne i civilsamfundet er imidlertid af en mere dynamisk og kompleks karakter. Som leder i den relationelle kultur, skal man forsøge at: "deepen and multiply effective public relationships" (ibid.: 163). Ledernes bundlinje adskiller sig fra bundlinjerne i markedskulturen og den bureaukratiske kultur således: "Their bottom line is not profit and loss, or clients served, but expanding pools of reciprocity and trust among people who can act with purpose and power. When they act, as they

act, people change." (Ibid.). Det handler altså om at skabe tillid, samarbejde og handlekraft, hvorigennem mennesker forvandles. I den relationelle kultur træder borgeren ind i en rolle gennem relationer og handling, hvor borgeren udvikler sig, og tager ejerskab over sit liv og sit samfund. Den relationelle kultur artikuleres som en kultur, der gør et uerstatteligt bidrag til samfundet. Den skaber nemlig: "more engaged and healthy citizens, more self-sufficient and able families, more decent and stable communities - in ways that neither the market can privatize nor the bureaucratic culture co-opt" (ibid.:166). Effekterne af den relationelle kultur er bl.a. disse: "The poor become less poor. The disconnected of all races and classes engage. The marginalized begin to move toward the center. The powerless gather, organize and act. Victims get their first taste of victory." (ibid.:163). Kort sagt er den relationelle kultur enormt positivt beskrevet. Det eneste minus er, at den relationelle kultur er svær at vedligeholde: "It requires constant attention - disorganizing and reorganizing - or it will slide into a bureaucratic pattern or be taken over by opportunistic market forces or simply cease to exist. And it has to fight constantly the temptations toward isolation, self-righteousness, and cults of charismatic personality." (ibid.:166).

Gecan har ingen beviser eller systematiseret data, der bekræfter rigtigheden af hans påstande om styrkerne ved den relationelle kultur. Det er han sig fuldt ud bevidst, men det slår ham ikke det mindste ud af kurs. Han skriver selv, at den relationelle kultur hverken er instrumentel eller teknisk, og at ord ikke kan beskrive de ting, der sker, når en relationel kultur blomstrer (ibid.:164).

Chambers forsøger heller ikke at sandsynliggøre sine antagelser om civilsamfundets potentialer, med 'rationelle' eller videnskabelige argumenter. Civilsamfundets potentiale er noget, man skal tro på og opleve på egen krop. Visionen for CO er altså at styrke civilsamfundet der, som vi har set, tillægges en fundamental betydning for samfundet som helhed, og som af både Chambers og Gecan tilskrives funktioner, som hverken stat eller marked kan erstatte. Det drejer sig om menneskelig udvikling, dannelse af relationer, følelsen af at få indflydelse på egne liv, oplevelsen af at være mere end bare en forbruger eller stemmeafgiver. Derfor udgør et styrket civilsamfund CO's vision for, hvordan verden bør være.

2 - Opnåelse af visionen

Visionen er altså at styrke civilsamfundet, så afstanden mellem verden som den er, og verden som den bør være, kan mindskes. For at opnå denne vision, lægges der i CO stor vægt på, at man må

tage udgangspunkt i verden, som den er lige nu. Det lyder måske banalt, men implikationerne er, at man ikke kun benytter de strategier, som man synes bedst om. Man vælger i stedet de strategier, som lader til at virke bedst i en verden med fejl og mangler. Uden forankringen i verden som den er, vil man ende med at lave en forkert analyse af de gældende magtforhold, og af de tiltag der skal til for at ændre på status quo. Andreas Lloyd beskriver det således: "hvis vi vil hen til verden, som den burde være, så bliver vi altså stadig nødt til at tage udgangspunkt i verden, som den er nu, og ikke i verden som vi så den gerne skulle være, fordi ellers så kommer vi bare til at leve som fantasteri, ikke? Så man er nødt til at sige ok, indenfor den spillebane der er nu: hvordan kan man rykke den spillebane mere i retningen, af der hvor vi gerne vil hen." (Lloyd 2016:97). I CO's analyse af verden som den er, skaber man ikke forandringer ved at danse efter bureaukратиets pibe men ved målrettet at tage magten selv. Dette argument vil jeg nu udfolde.

Argumenters uvirksomhed

Gecan skriver med stor disillusion om, hvor uvirksomme rationelle argumenter er, hvis man ønsker at skabe forandring: "We were taught that merit mattered. If we just presented the facts in a full and fair manner, if we got the words right, the slogan right, the tone right, the photo-op right, then others would realize the errors of their ways and move in our direction. We learned a great deal about what ought to be - how to describe it, communicate it, and defend it - and very little about the dangerous undertows and cross currents of individual and institutional interests." (Gecan 2004:65). Han skriver videre: "We sat for hours in meaningless hearings so that we should fill two minutes with our distilled facts. (...) When our opponents remained unconvinced, when behaviour did not change (...) we often assumed that we had failed to make a persuasive case." (ibid.:65+66). Dog var problemet ikke manglende forberedelse, men at gode argumenter ikke er vejen til indflydelse og magt. Deres magtanalyse var simpelthen forkerte, og derfor formåede de ikke at opnå magten til at skabe forandringer. De fejlagtige magt analyser er et gennemgående tema. Chambers skriver således: "Lacking an accurate power analysis, most citizens' organizing efforts try to negotiate only with politicians and government bureaucracies. As a result, their energy is directed at the wrong rooms. They end up in "hearings" where they are "heard out" by "hearing officers" who are paid to hear but not to make decisions." (Chambers 2003:136). De forsøgte med andre ord at skabe forandringer ved at spille indenfor systemets

rammer, men uanset hvor gode argumenter de havde, førte det ikke til forandring. For hos magthaverne handler det ikke bare om 'fornuftige argumenter', men om interesser og magt. Chambers artikulerer de bureaukratiske processer som et nærmest intentionelt benspænd, der skal udmatte borgerne, mens beslutningerne træffes andetsteds: "Smart politicians, professionals and bureaucrats set up elaborate advisory hoops for citizens groups to jump through, effectively exhausting the citizens and taking them out of the arena. Meanwhile, the real decisions are sealed months before in elegant boardrooms." (ibid.). Denne artikulation af argumenters uvirksomhed når borgere ønsker at øve indflydelse på samfundets indretning, udfordrer idealerne om det deliberative demokrati. I CO's øjne er en dialog ud fra rationelle argumenter nemlig langt fra vejen til folkelig indflydelse i verden, som den er. Habermas' ideal om den herredømmefri dialog sparkes til hjørne, og i stedet fremhæves artikulationen om, at magt er noget, man selv må tage.

Magt = handlekraft

Gecan og Chambers fremfører grundlæggende det samme argument om, at rationelle og videnskabelige argumenter fremført i bureaukratisk regi langt fra garanterer civilsamfundet indflydelse. Indflydelse opnår man derimod ved at opbygge en større magtbase, og ikke ved at skære sine argumenter skarpere. I CO er der et gennemgående fokus på at forstå, tage og bruge magt. Andreas Lloyd formulerer det således: "(h)vis du vil skabe forandring, så skal du have magt. Ikke bare magt som i, at du kan sige, hvad andre folk skal gøre, men magt i den forstand, at du skal være i stand til at have handlekraft. Være i stand til at skabe de forandringer, du gerne vil have" (Lloyd 2016:91). Magt kobles altså til handlekraft både af Lloyd og i CO-litteraturen generelt. Borgerne skal selv skabe de forandringer, de ønsker at se, frem for at afvente at deres folkevalgte repræsentanter tager affære: "Don't whine. Don't dwell on discontent. Don't rely on the merits. Take charge. Be irreverent. Test how plastic the world really is. And learn how to enjoy a win." (Gecan 2004:69). Handlekraft er en central egenskab for borgerne, men den artikuleres også som essentiel for organisationer. Saul Alinsky (f. 1909) er en af de tidligste og mest refererede community organizere. I sin bog *Rules for Radicals* (1971) skriver han således om organisationers behov for handling: "Organizations need action as an individual needs oxygen. The cessation of action brings death to the organization through factionalism and inaction, through dialogues and conferences that are actually a form of rigor mortis rather than

life." (Alinsky 1971:120). Igen udfordres dialoger og facts som en farbar vej til at skabe forandringer. Derimod artikuleres handling som alfa og omega. Med handling refereres der til organiserede politiske aktioner. En handling, eller *action*, har til formål at provokere de 'rigtige' mennesker til at handle på "specific proposals put forward by the organization" (Chambers 2003:80). Derudover skal *actions* sætte forhandlingsprocesser i gang: "An action is initiated to get a response, to start a negotiation process. That's why a good action is aimed at provoking specific responses from carefully chosen targets." (ibid.:82). For at skabe vellykkede *actions* opererer CO ud fra nogle særlige strategier eller *power tactics*. Alinsky definerer taktikker således: "TACTICS MEANS⁴ doing what you can with what you have. Tactics are those consciously deliberate acts by which human beings live with each other and deal with the world around them. In the world of give and take, tactics is the art of how to take and how to give. Here our concern is with the tactic of taking; how the Have-Nots can take power away from the Haves." (Alinsky 1971:126). Alinsky artikulerer *13 rules of power tactics*, som er designet til at skabe forandring og forskyde magtforholdene til almindelige borgeres fordel. I både Chambers, Gecans og Alinskys bøger er der talrige eksempler på, hvordan sociale problemer bliver løst ved hjælp af strategierne i CO. Eksemplerne spænder over forandringer af dårlige boligforhold, dårlige arbejdsforhold, manglende lys og vand, manglende sikkerhed, manglende undervisning osv. (Gecan 2004:30, Chambers 2003:94 ff). Borgerens organisering, handlekraft og krav om forandringer, står helt centralt for CO som organiseringsstrategi. Ved at få en større viden om hvordan magt fungerer, og erobres, skal borgerne gøres *proaktive* frem for *reaktive*. Borgerne skal sætte dagsordener frem for at reagere på allerede eksisterende dagsordener. Får at opnå dette skal borgerne organiseres: "on a size and scale that permits them to initiate action (motion), rather than merely reacting to the pressure of others." (Chambers 2003:69). Det kan ikke understreges nok, at det er *borgerne* og ikke lederne i CO, som skal udgøre den drivende faktor for organiseringen. Det kommer blandt andet til udtryk i CO's iron-rule: "Never, never do for others what they can do for themselves" (ibid.:7). Dog er CO systematiseret og formidlet af en særlig form for ledere kaldet *organizere*. Organizere er nødt til at gøre sine visioner for borgerne til borgernes egne, for med mindre de knytter an til CO's vision og virkemåde, falder begge dele helt til jorden. CO uden

⁴ Dette er ikke en fejlcitering. Alinsky har bare et afslappet forhold til brugen af capslock.

handlekraftige borgere, der stiller krav om forandring, er ganske enkelt ikke CO. Det er her, affektiv ledelse kommer ind i billedet.

3 - Affektiv ledelse i CO

Det ville være en komplet fiasko i community organizernes perspektiv, hvis alle krav og handlingsinitiativer kom fra organizerne frem for fra borgerne selv. På en eller anden måde skal organizerne gøre sine visioner til borgernes. Det kan ikke gøres vha. hård magt, eftersom det ville underminere hele visionen om, at borgerne skulle have mere magt. Derfor må organizerne plante en vision og skabe en forandring i borgerne, således at de selv stiller krav, og iagttager sig selv gennem CO's framework of interpretation, som handlekraftige borgere. Organizerne må altså ty til en form governmentality forstået som ledelse af borgernes selvledelse. Derudover lægger CO's fokus på relationer, historier og personlig udvikling i høj grad op til en ledelsesstrategi, der medtænker borgernes følelser. Dermed bliver det et oplagt valg for CO, at bruge en ledelsesstrategi hvor affektiv ledelse og governmentality kobles, sådan som Staunæs gjorde det i sin artikel (afsnit 1.2.3). Jeg vil argumentere for, at der i CO's ledelsesstrategi er klare paralleller til teorierne om affektiv ledelse. Borgerne antages at have en udtalt frustration over forskellige problemer i hverdagen, hvilket kan ses som Hoggett & Thompsons *objects of grievance*. Disse objekter kan fx være lave lønninger, dårlige boligforhold, usikre gader etc.. Artikulationen af at borgerne har en udtalt frustration, minder om artikulationen af negativ affekt. Denne affekt udgør basen for CO's mobilisering. Community organizerne italesætter negativ affekt som noget, der bør give anledning til vrede over status quo, såvel som håb om at kunne skabe forandringer, der bringer samfundet nærmere verden, som den bør være. Således frames negativ affekt som følelserne vrede og håb, da disse to følelser menes at være fremmende for den type af subjektpositioner og organisationer, som CO ønsker at konstruere. Jeg vil nu uddybe hvordan vrede og håb frames som ønskværdige følelser indenfor CO.

2.2

Vrede & håb

Ud fra hvilke værdier og målsætninger frames følelserne vrede og håb?

Vrede og håb artikuleres som ønskværdige følelser indenfor CO. Vrede udgør drivkraften til at handle, og håbet giver vreden retning. Udover at beskrive framingen af disse to følelser, vil jeg også komme ind på begrebet: *social fantasi*, der bruges til at skabe de forestillinger om alternative virkeligheder, som man kan håbe på og stræbe efter.

Framing & organiserens rolle

Som sagt er målet for CO er at skabe handlekraftige borgere. Borgerne skal således rykkes fra oplevelser af Spinozas dysphoria - altså manglende handlekraft, til euphoria - altså oplevelsen af at have handlekraft. CO's supra-kode (jf. Staunæs) er som følger. Ønskværdige følelser er de følelser, som kan bidrage til at skabe en bevægelse fra dysphoria til euphoria for borgerne. I CO artikuleres vrede og håb som ønskværdige følelser, eftersom de menes, at kunne skabe handlekraft. Derimod er kynisme og apati uønskværdige følelser i CO, fordi de dræner borgerne for motivation til at handle. I dette afsnit udfolder jeg artikulationerne af vrede og håb, men først vil jeg kort beskrive *organizeren*, hvis opgave det er at frame borgernes følelser.

I CO er der en særlig form for leder kaldet en *organizer*. Forskellen på en klassisk leder og *organizeren* er ifølge Alinsky at: "The leader goes on to build power to fulfill his desires, to hold and wield the power for purposes both social and personal. He wants power himself. The organizer finds his goal in creation of power for others to use." (Alinsky 1971:80). *Organizeren* opbygger altså ikke magt for sin egen vindings skyld, men for at borgerne kan få større handlekraft. En *organizer* har fejlet, hvis borgerne får indtryk af, at *organizeren* skal redde eller repræsentere dem. *Organizerens* fornemmeste opgave er nemlig, at gøre klart for borgerne, at de selv kan, og bør løse sine egne problemer.

1 - Vrede

"Anger is your engine, and it resides right below the belly button. It gets you going, compels you to challenge things as they are." (Chambers 2003:110)

Organizerenes rolle er med Lloyds ord, at være en: "menneskelig ildspåsætter" (Lloyd 2016:94). Borgerne skal gøres vrede, men vreden er ikke et mål i sig selv. Organizeren skal skabe vrede, fordi vrede får folk til at handle på sine værdier og interesser: "Organizers don't give people information or pander to their preferences. They push them to make a world they can believe in, not accepting things as they are, but pushing for things as they could be. (...) Organizers agitate people to act on their values and interests in the world as it should be" (Chambers 2003:107). Eller som Alinsky siger det: "The job then is getting the people to move, to act, to participate; in short, to develop and harness the necessary power to effectively conflict with the prevailing patterns and change them. When those prominent in the status quo turn and label you an "agitator" they are completely correct, for that is, in one word, your function—to agitate to the point of conflict." (Alinsky 1971:117). Men organizeren menes ikke at skabe vreden ud af det blå. Organizeren skal puste liv i en form for retmæssig, slumrende vrede over de ting i borgernes liv, som i forvejen skaber frustrationer. Lloyd siger det således: "der er mange ting i vores liv, som vi er frustrerede over. Rigtig mange ting, som vi finder os i. Som vi tænker: Det kan vi ikke lave om på. Som bare er de her små ting, som vi kan gå og være utilfredse over for os selv, men som vi tænker i virkeligheden er vores egen skyld. Eller: Det kan jeg alligevel ikke gøre noget ved." (Lloyd 2016:90). Disse frustrationer har samme virkning som et sæt tøj, der sidder dårligt. Over tid giver det "slidsår", og det er disse slidsår, organizeren skal prikke i: "En community organizer er så en, der kommer, og prikker i de der slidsår, og siger "Hvorfor finder du dig i det? Hvorfor gør du ikke noget ved det?"' (ibid.). 'Slidsåret' kan sammenlignes med den førsproglige affektform dysphoria. Frustrationerne artikuleres som en kraft, der findes i forvejen, og organizerne giver kraften retning via framing af vrede. Pointeringen af at årsagen til vrede findes før organizernes indblanding, placerer årsagen til vreden i borgernes liv. Dermed artikulerer organizerne sig selv som en slags facilitatorer, frem for som årsagen til vreden, hvilket er med til at give deres projekt demokratisk legitimitet. Frustrationerne, eller den negative affekt, kunne lige så

godt være blevet artikulert som følelser af mindreværd, frustration, opgiveness eller andet. I modsætning til disse følelser, er vreden ønskværdig, fordi den kan være en drivkraft for handling, og dermed være med til at skabe affektformen euphoria og et stærkere civilsamfund.

Vredens funktion

Man kan skelne mellem instrumentale og terminale værdier, hvor førstnævnte er midler, og sidstnævnte er mål (Rokeach 1979 i Hoggett & Thompson). Dyrkelsen af vrede i CO kan beskrives som en instrumental værdi, som skal bruges til at nå frem til den terminale værdi om, at civilsamfundet skal styrkes. Derfor er det afgørende, at der ikke blot agiteres, men at vreden også føres i retningen af CO's terminale værdier: "We must never forget that so long as there is no opportunity or method to make changes, it is senseless to get people agitated or angry, leaving them no course of action except to blow their tops." (Alinsky 1971:118). Agtering er et middel, som har til formål at ændre borgernes tilgang til sine egne problemer. Situationer og problemer som fremkalder dysphoria, er ikke noget man skal lære at leve med. Det er heller ikke noget man skal vente på at andre løser for en. Problemer skal opfattes som noget, der kan laves om på, og til dette formål er vreden effektiv. Den markerer et skift fra accept til tingenes tilstand til formuleringen af krav om forandring.

Kold vrede

Den form for vrede, som artikuleres som ønskværdig i CO er ikke den generaliserede vrede *ressentiment* (afsnit 1.4), der kan kanaliseres i en hvilken som helst retning, men en vrede som skal rettes mod det oprindelige *object of grievance*. I CO artikuleres en sådan vrede som *cold anger*: "Hot anger and rage are wrong. Apathy and resignation are wrong. There is an in-between - a cold anger - that is right on." (Chambers 2003:108). Chambers nævner kun kort kold vrede, men journalisten Mary Moreno Rogers har skrevet en hel bog ved navn *Cold Anger* (1990), som jeg nu vil inddrage. Rogers skriver om community organizeren Ernesto Cortes⁵, at han: "is helping new political participants take the hot impulse of their anger and cool it down so that it can become a

⁵ Ernesto Cortes var en organizer baseret i Texas, som både Rogers og Gecan fremhæver som en ekstraordinær community organizer, der i 80'erne stod bag nogle af de største borgeralliancer i USA (Gecan 2004:19)

useful tool to improve individual lives and the quality of the common community. For them, "cold anger" reflects the hope of change." (Rogers 1990:10). Organizerens opgave er altså dels at frame følelsen vrede, men også at køle vreden ned, så den bliver et brugbart værktøj. Kold vrede rummer en harme over tingenes tilstand samt et håb for, at der kan gøres noget ved de *objects of grievance*, som trigger negativ affekt. Rogers artikulerer kold vrede som det første skridt mod at skabe forandring og som noget, der kan tilføre ny energi til demokratiet: "it is an anger that seethes at the injustices of life and transforms itself into a compassion for those hurt by life. It is an anger rooted in direct experience and held in collective memory. It is the kind of anger that can energize a democracy - because it can lead to the first step in changing politics." (ibid.9-10). Kold vrede er altså rodfastet i "direct experience". Dermed undgår kold vrede at omdanne sig til den løsrevne form for vrede kaldet *ressentiment*, som udgør det affektive fundament for autoritære former for populisme (jf. afsnit 1.4). Vrede kan altså være en konstruktiv, håbefyldt, demokratiserende følelse, men kun når den er kold frem for varm. Rogers skriver således om en kvinde, hvis vrede blev omdannet fra varm til kold: "For Mary Moreno, that meant learning how to turn her hot burning anger down a notch or two, and make it cold, controlled, and careful, guiding it like some swift, sure missile homing its target" (ibid.:39). Negativ affekt skal altså omdannes til kold vrede, som derpå gives et klart mål (eller *object* i Thompsons terminologi). Dette mål skal udpeges indenfor borgernes egen oplevelser af, hvad der er problematisk i hverdagen. Men hvis vrede skal køles ned for at være konstruktiv, ville det så ikke være lettere at starte et helt andet sted? Ville det ikke være bedre at tage afsæt i rationelle argumenter om, hvorfor det kunne give mening at kæmpe for en sag? Ifølge Chambers er svaret entydigt nej: "There is no substitute for the fire (...) If it's hot you can turn it down to cold. But if it's not there... you've got nothing to work with." (ibid.:192). Her er altså en artikulation af vredens politiske drivkraft, som minder om Thompsons artikulationer af vrede (jf. afsnit 1.4). Vrede er altså en ønskværdig, ja nødvendig følelse, forudsat at den køles ned, og gives retning. Først her bliver den konstruktiv ift. opnåelsen af CO's vision.

2 - Håb

Vreden er en instrumentel følelse, som markerer et brud med accept af tingenes tilstand. I denne brudflade åbnes et diskursivt rum for at udforske, hvad man så kan håbe på i stedet. I CO skal

vreden altid kobles til et håb om, hvad der så skal erstatte status quo. Også håbet er en instrumentel værdi. CO's visioner er ikke, at borgerne skal håbe. Håbet skal derimod en horisont, der motiverer til handling. Jeg har allerede været inde på den rolle skellet mellem *er* og *bør* spiller i CO. I verden som den *bør* være, har civilsamfundet større magt, men spørgsmålet om hvordan verden *bør* se ud, genfremstilles på et mere lavpraktisk niveau, når borgerne skal finde ud af, hvad de helt konkret vil bruge denne magt til. Hvilke forandringer skal man med andre ord håbe på, når man via vreden har afvist status quo? Her indtræffer behovet for det Lloyd kalder *social fantasi*, hvilket jeg nu vil vise.

Verden som den bør være

Enhver besvarelse af spørgsmålet om hvordan verden *bør* være, vil indenfor Laclaus analysestrategi være udgjort af kontingente artikulationer af, hvilke elementer der kobles til konstruktionen *verden som den bør være*. Ikke desto mindre er selve den diskursive konstruktion om *verden som den bør være*, med til at åbne op for en samtale om hvordan en alternativ og bedre fremtid kunne se ud. Ved at beskæftige sig med det ideelle *bør*, lægges der op til at håbe, drømme og fantasere om alternativer til status quo. Samtalerne om hvordan verden *bør* være, skaber rum for det Andreas Lloyd kalder *social fantasi*. Han definerer social fantasi som: "(a)t man kan forestille sig, at tingene kan være anderledes, og at man selv kan være med til at være en løftestang for at få det til at ske" (Lloyd 2016:90). Ved hjælp af social fantasi af-selvfølgeliggøres rigtigheden i den måde, samfundet aktuelt er struktureret på. Med Laclaus termer kan man sige, at social fantasi er med til at eksponere den hegemoniske ordens kontingens, hvormed der åbnes op for at skabe et konkurrerende hegemonisk projekt med andre værdier og procedurer. Fantasien går forud for både håbet og den demokratiske organisering, for det først når man kan forestille sig en anderledes verden, at man kan skabe den, siger Chambers: "What you can't imagine concretely, you can't organize." (Chambers 2003:109). Frem for at have et abstrakt håb om forandring kan man ved hjælp af social fantasi udforme konkrete bud på, hvordan en bedre løsning end den nuværende, kunne se ud. Dermed er det lettere at skabe handlekraft, fordi det bliver tydeligt, hvad formålet med at handle er. Opsummerende er vredens funktion, at afvise status quo. Fantasien skaber alternativer til status quo, som håbet kan fæstnes ved. Derudover er vreden også den drivkraft, som skal realisere håbene.

Kan man fantasere og håbe i flok?

I CO er målet ikke bare at få den enkelte borger til at harmes og håbe, men at få borgere til at håbe i flok på tværs af forskellige organisationer. Organisationerne skal organiseres i borgeralliancer, som pga sin bredde og sit antal, vil kunne opnå en større magt end ellers. Dog er det nærliggende spørge, hvordan vidt forskellige organisationer kan ledes til at fantasere om og håbe på et fælles fremtidsscenario. Hvilke fælles mål kan fagforeninger, moskéer, kirker, skoler og idrætsforeninger m.fl. tænkes at blive enige om? Hvad er sandsynligheden for, at de både fantaserer, håber og handler i flok? Et del af svaret er, at social fantasi ikke skal bruges til at genoverveje alle livets forhold. Visse ting ligger fast. CO's ufravigelige værdier er: 1) en demokratisk grundholdning, og 2) en værdi om at stræbe efter det fælles bedste. Men også dette svar må konkretiseres yderligere for at være fyldestgørende, da både 'demokrati' og 'det fælles bedste' er diskursive elementer, der artikuleres forskelligt af forskellige aktører. Ikke desto mindre kan disse to punkter opfattes som hensigtserklæringer, der fungerer som den horisont som borgernes håb og handlinger skal orientere sig imod. Social fantasi skal altså udfoldes frit, men kun indenfor rammerne af de demokratiske og almennyttige værdier, som CO tror på. Hvis social fantasi bruges til at udtænke alternative virkeligheder, hvor junglelov og snigmord er hverdagskost, eller hvor social ulighed lovprises, og øges, vil det ikke længere være CO. De organisationer som går ind i arbejdet om at skabe en borgeralliance, siger ja til et samarbejde indenfor CO's værdimæssige rammer. Dermed øges sandsynligheden for, at vidt forskellige organisationer kan finde fælles sager at kæmpe for side om side. I CO skal borgerne ikke bare, gøres handlekraftige. De skal også klædes på til i fællesskab at finde ud af, hvad handlekraften skal bruges til at opnå. Det ville givetvis være lettere og hurtigere, hvis organiserne valgte en sag, og derpå mobiliserede borgerne omkring denne. I stedet vælger organiserne at gøre organiseringen og undervisningen af borgerne til deres sag. Borgerne skal mobiliseres, agiteres og inspireres, og derfra selv vælge hvilke sager, de vil handle på. Men hvordan leder organiserne borgerne til at lede sig selv på en måde, der er i overensstemmelse med CO's værdier? Hvordan forhindrer organiserne, at de agiterede borgere organiserer sig hen mod udemokratiske og egoistiske mål?

2.3

Ledelsesteknikker

Hvordan bliver den affektive ledelsesstil i praksis benyttet i community organizing?

At give vreden retning

I denne analysedel undersøger jeg, hvordan organiserne giver vreden retning, når først negativ affekt er arresteret lingvistisk som vrede. For at retningsgive vreden benytter organiserne af en række ledelsesteknikker, som er forankret i CO's artikulation af *verden, som den er*. Teknikkernes formål er både at lede borgerne til at give vreden den 'rigtige' retning, samt at skabe og vedligeholde motivationen til at organisere sig demokratisk. Dette gøres 1) ved brug af relationelle møder, 2) ved brug af historier, og 3) ved at frame problemerne på en måde, så de er lette at handle på.

1 - Relationelle møder

Som nævnt er der en stor udfordring i, at få vidt forskellige organisationer til at enes om mål og midler på en måde, som stemmer overens med CO's værdier og visioner. En helt central teknik for at løse dette problem er at opbygge *relationer* borgerne imellem. Disse relationer rummer mere og andet, end når man netværker med rent strategiske mål for øje. Når man taler om relationer i CO, handler det om det kendskab, man opbygger til hinanden, når man mødes fysisk i tid og rum - ansigt til ansigt, og lærer hinanden at kende på et personligt plan. Derved vil der opstå en forståelse for, og solidaritet med, hinandens problemer. Man vil opdage, at man har mere til fælles, end man vanligt vis forestiller sig (Lloyd 2016:97). Ved folkeafstemninger afgiver borgerne sine stemmer individuelt, men organisering og valget af fælles sager, kan ikke beslattes individuelt. Af denne grund opfattes fællesskabet og relationerne i CO som forudsætningen for at skabe et miljø, hvor borgerne kan finde sine fælles mål, og organisere sig for at skabe de forandringer de har lært at længes efter: "Relational meetings are the glue that bring diverse collectives together" (Chambers 2003:44). Men relationernes betydning stikker dybere endnu. Cortes kobler evnen til at dele sig selv med andre til evnen til at deltage i det politiske: "Part of

being is the ability to share ourselves - it is part of our personal grounding for public action. It is not just what we think, but what we feel." (Cortes i Rogers 1990:62). Således artikuleres relationer ikke bare som en hyggelig sidegevinst i politisk organisering, men som et nøgleelement for vellykket politisk organisering. Endnu engang stiller CO's artikuleringer sig i skærende kontrast til idealet om det deliberative demokrati. Det er ikke via rationel dialog, men via en personlig og følelsesmæssig tilknytning til hinanden, at borgere i fællesskab kan træffe gode beslutninger om, hvad den rette politik bør være.

One-on-ones

Disse tanker om relationernes centrale betydning for politisk mobilisering, manifesterer sig blandt andet i ledelsesteknikken *relational meetings* (Chambers 2003:43-54) også kaldet *one-on-ones* (Rogers 1990:56). Disse møder kan minde om almindelige uformelle aftaler, men: "The relational meeting isn't chitchat" (Chambers 2003:50). One-on-ones kan både finde sted mellem borgerne selv, men er også en ledelsesteknik som organiseren kan bruge til at lede efter: "interests, talents, and connections across the spectrum of race, class, religion, and politics." (Chambers 2003:59). Møderne foregår ansigt til ansigt, og målet er at skabe relationer, som på sigt kan udvikle sig til politiske alliancer (Rogers 1990:59). Således er ambitionen om at skabe personlige møder og relationer samtidigt koblet til en strategisk agenda om at skabe politiske alliancer. Dermed kobles det emotionelle til det logiske og strategiske. Derudover fungerer one-on-ones som en selektionsteknik, hvor organiseren agerer gatekeeper for, hvilke organisationer der kan blive en del af borgeralliancen. Hvor sloganet i ejendomsbranchen lyder: "location, location, location", lyder det for organiseren: "selection, selection, selection" (Chambers 2003:52). I one-on-ones vurderer organiseren, om samtalepartneres organisation deler CO's værdier, og skal inviteres med i samarbejdet, eller holdes på behørig afstand. Via selektionen af medlemsorganisationerne foretager organiseren en indirekte styring af den retning borgeralliancen sandsynligvis vil give sin vrede, eftersom man kun indlemmer organisationer, som man værdimæssigt kan enes med på forhånd. Teknikken one-on-ones bruges også til at lede efter nye potentielle organisere. Organiserne søger efter folk, som personlighedsmæssigt er ledere frem for efterfølgere. Organizernes mål er nemlig ikke at fremstå som repræsentanter for borgerne, men at øge antallet af borgere som kan repræsentere sig selv, samt at uddanne så mange nye organisere som muligt.

Sårbarhed og smitte

Imidlertid er organiseren ikke bare en interviewer og bedømmer. "The relational meeting is a two-way street" (Chambers 2003:49). Organiseren skal selv kunne vise sårbarhed og vise nye sider af sig selv (Gecan 2004:25), hvilket åbner op for en overførsel af følelser, eller *følelsesmæssig smitte*, sagt med Le Bons ord. Mary Rogers beretter i det følgende citat, om den sårbarhed organiseren Ernesto Cortes viste under et møde, samt om den effekt det havde på tilhørerne: "The conversation suddenly becomes personal, and the pastor's hurt shows in his eyes and softens his voice. People in the classroom are quiet, struggling to understand the emotions unleashed as the pastor moves from theological generalities to the specifics of his feelings. He has provided an opening to himself - a vulnerability - that allows us to feel what he feels and perhaps to understand something of his nature. And sitting there in the classroom, we realize that this kind of opening could allow a connection with him to develop, perhaps the beginnings of a relationship." (Rogers 1990:52) . Da Cortes viser sine egne følelser omkring de problemstillinger, han taler om, gøder det jorden for den type af relationer, som CO stræber efter at konstruere. Således skal organisere åbne op for sine egne følelser, for at kunne påvirke andres. Den følelsesmæssige smitte artikuleres altså ikke som et patologisk fænomen, men som et legitimt og nødvendigt værktøj for at organisere på tværs af gængse skel i demokratiets tjeneste.

2 - Historier

De relationelle møder danner rammen for et andet vigtigt element i CO strategien, nemlig historiefortælling: "The most important thing that happens in good relational meetings is the telling of stories that open a window into the passions that animate people to act." (Chambers 2003:45). Historier er med til at skabe følelsesmæssig smitte, der motiverer til handling. Derudover kan organiseren via historier strukturere borgernes handlerum, som jeg nu vil vise.

Borgernes historier

Historier vækker følelser hos tilhørere og fortællere, og faciliterer følelsesmæssig smitte. En historie behøver hverken være repræsentativ, objektiv eller fornuftsbaseret for at kunne påvirke sine tilhørere følelsesmæssigt, og derved skabe opbakning til historien og motivere til handling.

Enhver kan fortælle om sine egne oplevelser, hvorimod ikke alle kan konstruere et argument, som har gennemslagskraft i en bureaukratisk kontekst. I den forstand demokratiserer artikulationen af historiers vigtighed taleretten, så alle som er i stand til at fortælle om sine oplevelser, kan ytre sig i et format, der dømmes værdigt at lytte til. I forlængelse heraf kan fortælleren opnå en øget følelse af betydning/empowerment, i og med at andre lyttere anerkender fortællerens historie ved at *entraine*, sådan som Thrift beskrev (afsnit 1.2). Sidst men ikke mindst er det vigtigt, at det er borgerne selv, og ikke bare organiserne eller andre repræsentanter for borgerne, der fortæller deres historie. Igen lyder parolen, at borgerne skal lære at repræsentere sig selv. Frem for at politikere fx kæmper for dem, som blev ramt af kontanthjælpsloftet, mener Lloyd, at det: "er meget stærkere, hvis man så går ud og finder de folk, som vil blive påvirket af kontanthjælpsloftet, og så få *dem* til at fortælle deres egen historie, i stedet for at der er nogen, der skal gøre det for dem. Det ville de pågældende kontanthjælpsmodtagere også lære meget mere af." (Lloyd 2016:95). Det handler altså ikke bare om at løse problemerne, men i høj grad om *hvordan* problemerne løses samt om, hvad borgerne lærer om politisk mobilisering undervejs.

Organizernes historier

Historier bruges også som en teknik til at konstruere det handlerum indenfor hvilket, borgeralliancen opmuntres til at handle på sin kolde vrede. Historier kan dermed siges at fungere som ledelse af selvledelse ved at markere rammerne for, hvordan borgerne kan organisere sig som et svar på deres vrede. Saul Alinsky fremhæver eksemplet om en organizer, der i mødet med arbejderne på en dårlig arbejdsplads, fortæller en historie om andre arbejdere, der tidligere havde lignende arbejdsforhold, men som organiserede sig, og fik løst sine problemer. Historien er både med til at agitere og provokere arbejderne, men strukturerer også et organisatorisk handlerum for dem (Alinsky 1971:117). Den historie organiseren fortæller, artikulerer demokratisk organisering som den retning, vreden skal gives, frem for fx at fortælle en historie om arbejderne fra nabofabrikken, der lykkedes med at snigmyrde den belastende arbejdsgiver. Dette er blot et af utallige eksempler hos både Chambers, Gecan og Alinsky på, at historier bruges til at formidle viden om, hvordan CO fungerer, og som samtidigt, via sit eksempel, skal motivere flere borgere til at få arbejdshandskerne på og kaste sig ud i demokratisk organisering ud fra CO's strategier.

3 - Problemframing

For at de relationelle møder og historier skal gøre sin virkning, er organiserne samtidigt nødt til at overbevise borgerne om, at det nytter at organisere sig ud fra CO's strategier. Hvis borgerne agiteres, men forkaster CO's bud på, hvordan problemerne kan løses, risikerer man, at de agiterede borgere enten forbliver passive, eller at de bliver handlekraftige i en anden sags tjeneste. Man risikerer at vreden omdannes til *ressentiment* der artikuleres som *the affektive foundation* for autoritære former for populisme (jf. Hoggett & Thompson afsnit 1.4). Hvis det derimod lykkes at overbevise de agiterede borgere om, at CO er en effektiv strategi til at skabe de forandringer, de længes efter, kan det føre til en demokratisk mobilisering af borgere, som indtil da har været reaktive frem for proaktive borgere.

At producere succesoplevelser

For at skabe en tillid til CO som strategi forsøger organiserne at skabe så mange succesoplevelser for borgerne som muligt, hvilket skal give dem en følelse af, at det nytter at engagere og organisere sig. Organiserne skal vælge sager, som der er gode chancer for at gå sejrriige ud af. I denne stræben gik Alinsky så vidt som til at lyve for borgerne. Han så til, mens en gruppe agiterede borgere i heftige vendinger *krævede* mere sundhedspersonale. Alinsky undlod at informere dem om, at de allerede havde ret til at få den ekstra hjælp, de manglede. Borgerne kunne have spurgt fredsommeligt frem for at gå i kampberedskab, men Alinsky valgte at hemmeligholde, hvad borgerne havde ret til, fordi de dermed ville tro, at hjælpen var noget, de havde taget, frem for noget de havde fået (Alinsky 1971:114 ff). De ville med andre ord få en succesoplevelse. Alinsky vægtede produktionen af en succesoplevelse højere end at fortælle sandheden. Den type af hemmeligholdelse er jeg dog ikke stødt på hos hverken hos Chambers, Gecan, Rogers eller Medborgerne. De mere gængse teknikker til at skabe succesoplevelser går ud på, at forsimple problemer så de bliver lettere at handle på. Jeg vil nu beskrive et par af disse forsimpelingsteknikker.

Issues frem for problems

CO vil skabe handlekraftige borgere, men mange problematikker rummer en handlingslammende kompleksitet. Imidlertid skal organisere frame problemerne, så de er lettere at gå til ved hjælp af

de herpå følgende teknikker. Den første teknik er at formulere *problems* som *issues*. Chambers artikulere *problems* således: "Some things are so large as to overwhelm action efforts. These we term "problems", something you can do nothing about." (Chambers 2003:84). Eksempler herpå kan fx være racisme, fattigdom eller klimaforandringer. Hvis borgerne forventer, at deres engagement skal kunne løse sådanne problemstillinger omgående og endegyldigt, er der stor risiko for at blive skuffet. Hvorfor skulle de så engagere sig en anden gang? Virker CO så i det hele taget? I stedet for at adressere *problems* fokuserer CO derfor i stedet på *issues*. *Issues* er afgrænsede problemstillinger, som det er muligt at finde konkrete løsninger på. Ved at fokusere på *issues* frem for *problems* øger organiserne chancen for, at borgerne får succesoplevelser, når de engagerer sig i en *action*. "Effective actions target issues, not problems", skriver Chambers (ibid). Derfor må man som organizer blandt andet stille sig selv følgende spørgsmål: "Do we have a winnable issue (not a problem) here?" og "Will the action build our organization?" (ibid). Ud over at løse et *issue* handler det nemlig også om at bygge organisationen op, ved at vælge sager man kan vinde. Forsimplingen har dermed også et mobiliserende element. I CO er man sig bevidst, at *issues* kan være symptomer på større *problemer*, men ved at sætte parentes om *the problem* og midlertidigt fokusere på det konkrete *issue*, reducerer de den apati og handlingslammelse, som uløselige *problems* kan afstedkomme. Ved at fokusere på *issues* gives borgernes vrede konkrete mål at rette sig mod, hvorved dysphoria kan mindskes, og euphoria øges.

Personalisering og polarisering

Under overskriften "Action" skriver Chambers om endnu to forsimplingsteknikker: *personalisering* og *polarisering* (Chambers 2003:84 ff). Chambers skriver således om *personalisering*: "In creating the plot for an action, "personalizing" means deliberately making someone the target of the attention of the group." (ibid). Med andre ord ved organiseren udemærket, at det udvalgte mål ikke bærer hele skylden for et *issue* eller *problem*, men denne viden tilsidesættes eftersom: "the drama of an action (...) requires that a person - not a nameless, faceless bureaucracy like "city hall" or "the administration" - be put on the public hot seat" (ibid.) Det er ikke muligt at konfrontere et anonymt system, siger Chambers. Der er behov for et ansigt, hvis den politiske *action* skal være effektiv. Chambers reflekterer ikke yderligere over, hvorvidt det er en fair

fremgangsmåde eller ej. Det vigtigste for ham er, at personalisering er en effektiv teknik i verden, som den er. Derudover nævner han også teknikken *polarisering*: "Polarizing means deliberately bringing the inevitable tension between change and harmony to the forefront" (ibid.:85). Formålet med polarisering er, at accelerere den uundgåelige konflikt mellem forandring og harmoni. Jeg vil argumentere for, at Chambers' artikulation af en "inevitable tension" fungerer som en legitimation af den kontroversielle polariseringsteknik. At konflikt er nødvendig for at skabe forandring, er et udtryk for den opfattelse CO har af verden, som den er. Organizeren er nødt til at puste til ilden, for ellers kan man ikke få folk til at handle, siger Alinsky: "The organizer dedicated to changing the life of a particular community must first rub raw the resentments of the people of the community; fan the latent hostilities of many of the people to the point of overt expression. He must search out controversy and issues, rather than avoid them, for unless there is controversy people are not concerned enough to act. " (Alinsky 1971:116+117). Konflikt artikuleres altså som et nødvendigt onde i forsøget på at skabe forandring. Alinsky har formuleret en 'law of change', som koncist viser, hvordan forandring og kontroverser kobles diskursivt: "Change means movement; movement means friction; friction means heat; heat means controversy." (Chambers 2003:81). Chambers siger det således: "There is no nice, polite way to get change", og i den optik er personalisering og polarisering: "means to an end", som er nødvendige for at skabe de ønskede forandringer (ibid.:85). Chambers legitimerer også teknikkerne ved at sammenligne dem med personer, hvis indsats for civilsamfundet er gået over i historien: "Like all powerful, nonviolent forms of political action, personalizing and polarizing create tension and make people uncomfortable. Like Ghandi's sit-down strikes and Martin Luther King's civil rights tactics. IAF actions have a way of afflicting the comfortable and comforting the afflicted." (ibid.). Alinsky tager bladet fra munden, og siger det således: "An organizer must stir up dissatisfaction and discontent; provide a channel into which the people can angrily pour their frustrations. He must create a mechanism that can drain off the underlying guilt for having accepted the previous situation for so long a time. Out of this mechanism, a new community organization arises." (Alinsky 1971:117).

Simplificering vha. personalisering og polarisering skal gøre det lettere for borgerne at handle. Teknikkerne skal ligeledes accelerere den uundgåelige konflikt. Dog er det hensigten at konflikten skal nedtrappes, så snart forhandlingerne er sat i gang: "It's as important politically to know how

and when to relax the tension as it is to initiate and sustain it, when to depersonalize and depolarize.” (Chambers 2003:86). Først vil organiserne altså polarisere, for dernæst at depolarisere, men jf. afsnit 1.5 er det vanskeligt at kontrollere effekten af affektiv ledelse, eftersom affekt erkendelsesmæssigt er utilgængelig. Det presserende spørgsmål er, om CO får sine agiterede borgerne med i svinget, når de går fra at ville polarisere til at depolarisere. Hvis ikke det er tilfældet, hvad bliver der så af den vrede, de har været med til at frame?

Afrunding: Affektiv ledelse som demokratisk praksis?

CO artikulerer brugen af følelser som forenelig med demokratisk organisering. Le Bons *følelsesmæssige smitte* artikuleres ikke i patologiske termer, men som det, der ideelt set bør ske, når mennesker indgår i relationer til hinanden. Der antages at ske en form for følelsesmæssig entrainment (jf. Thrift) i de planlagte one-on-ones, hvilket kan føre til følelser af empati og solidaritet, når borgerne hører hinandens historier. Det mener man i CO kan føre til mobiliseringen af nye politiske alliancer på tværs af gængse kulturelle skel. Borgerne artikuleres ikke som anonyme modtagere og transmittører af input (jf. Brennan), men som individer hvis følelser er politisk relevante. Fællesskabet artikuleres ikke som noget, der udvisker borgernes individualitet (jf. Le Bon), men som noget der forstærker individernes position. CO legitimerer sine ledelsesteknikker, ved at artikulerer de frustrationer som organiserne prikker til, som noget der eksisterer ekstra-diskursivt forud for organizernes indblanding. Denne tankegang flugter med affektteoretikernes artikulation af førsproglig negativ affekt, der vil blive framet før eller siden. En anden parallel er antagelsen om at framingen har betydning for, hvordan individer og organisationer handler fremadrettet. CO artikulerer ligeledes konflikt som uundgåelig, hvis man vil skabe forandringer, hvorved de legitimerer sine polemiserende ledelsesteknikker, som nødvendige midler til at nå sine demokratiske visioner i *verden, som den er*. Ud fra CO's diskursive selvfremstilling er de dermed entydigt demokratiske. Imidlertid vil jeg, som i det foregående kapitel understrege, at legitimiteten af et følelsesmobiliserende demokratisk projekt kan opfattes forskelligt, afhængigt af om man: 1) accepterer artikulationen af frustrationer som en ekstra-diskursiv kraft i form af negativ affekt, eller om man 2) mener, at CO selv konstruerer den negative affekt, i kraft af at de artikulerer, og framer den. Faciliterer CO en uundgåelig konflikt, eller skaber de den selv? Uanset svaret kan deres strategier ikke desto mindre vise sig at være

effektive i praksis, når borgere mobiliseres mhp. at forandre samfundet med demokratiske mål for øje. Jeg har hermed vist, hvordan CO artikulere affekt og følelser som centrale elementer i demokratisk mobilisering, samt løbende pointeret hvordan principperne om det deliberative demokratis fornuftige dialoger afvises, som en farbar vej til at skabe forandringer og at øge folkets indflydelse. CO indtager en position som repræsentanter for folkets interesse i at få mere indflydelse, men hvad er det for et 'folk', de kan siges at repræsentere? I al demokratisk organisering er folkets vilje kilden til legitimitet. Det samme er imidlertid tilfældet for populistiske bevægelser ifølge Laclau. Betyder det at CO er populistisk og ikke demokratisk? I følge Laclau er CO begge dele, og ingen af delene kan lade sig gøre uden affekt. Disse pointer vil udfolde i det følgende kapitel.

3

Affekt i populisme i demokrati

I CO er brugen af affekt og følelser ikke til at tage fejl af, men ifølge Laclau er affekt en uundværlig komponent i alle politiske formationer - også i dem, som ikke vedkender sig det. Det gælder ikke mindst for populistiske bevægelser, der af Laclau defineres som enhver bevægelse⁶, der forsøger at repræsentere folkets vilje. Dermed er der også et populistisk element i demokratiske bevægelser som CO, da de netop forsøger at varetage 'folkets' interesser, og endda er nødt til at overbevise folket om, hvad dets interesser er via affektiv ledelse. Ved at artikulere affekt og populistisk logik som immanent i enhver demokratisk bevægelse, gør Laclau op med forestillingen om at, deliberativt demokrati overhovedet er muligt.

Disse pointer vil jeg udfolde i nærværende kapitel, som er struktureret på følgende måde:

- 1) Først beskriver jeg hvordan populistisk logik, forstået som dynamikkerne bag konstruktionen af et folk, er tilstede i enhver demokratisk bevægelse jf. Laclau.
- 2) Derpå viser jeg, hvordan affekt artikuleres som et aldeles uomgængeligt element for konstruktionen af 'folket'.
- 3) Til sidst diskuterer jeg kort, hvordan Laclau og affektteoretikerne overlapper, og adskiller sig fra hinanden. Jeg giver også et bud på hvordan, de kan supplere hinanden teoretisk.

Jeg vil løbende forholde kapitlets teoretiske pointer til min case om community organizing, for at klargøre teoriens praktiske anvendelse, samt for at belyse yderligere, hvordan en affektiv organiseringsform som CO kan kategoriseres.

3.1

Populistisk logik i demokratiske bevægelser

når repræsentation af 'folket' fungerer som kilde til politisk legitimitet

Hidtil har jeg udelukkende brugt Laclau i analysestrategisk øjemed, men nu vil jeg også inddrage hans teori om politiske formationer. Det gør jeg med udgangspunkt i hans værk: *On Populist Reason* (forkortelse: OPR) (Laclau 2007). Populist reason, eller populistisk logik, figurerer, når et politisk projekt forsøger at konstruere og repræsentere 'folket': "It is in this contamination of the universality of the *populus* by the partiality of the *plebs* that the peculiarity of the 'people' as a historical actor lies. The logic of its construction is what I have called 'populist reason'." (Laclau 2007:224). Begreberne *populus* og *plebs* låner Laclau fra Antonio Gramsci (ibid.107). Kort sagt er *plebs* en delmængde af alle borgere, der fremstiller sig selv som *populus* forstået som: "the body of all citizens" (ibid.81). Laclau artikulerer populistisk logik som en del af demokratiet, hvor forsøget på at repræsentere 'folket' er kilden til politisk legitimitet. Således artikulerer han demokrati og populisme som forenelige elementer, i modsætning til den bogaktuelle idéhistoriker, Jan Werner-Müller, der artikulerer populisme og demokrati som uforenelige med hinanden (Müller 2016:44+45). Ud fra Müllers artikulation af populisme, som værende anti-pluralistisk, er: "populisme er en farlig sag for demokratiet" (ibid.23). Som allerede vist er Laclau dybt uenig heri. Müller artikulerer populismen som en form for ideologi, men Laclau artikulerer derimod populistisk logik som en *diskursiv ressource*, som kan benyttes i enhver ideologis tjeneste: "So populism, in a way similar to the one I have described in this book, is not a fixed constellation but a series of discursive resources which can be put to very different uses" (ibid.: 176). Laclaus kobling mellem populisme og demokrati kan opsummeres nogenlunde, som følger. Demokrati betyder folkestyre. I ordet demokrati ligger altså både en idé om 'folket', samt en overbevisning om, at folkets vilje bør være styrende for organiseringen af samfundet. Således figurerer populistisk logik i enhver demokratiske bevægelse, som forsøger at definere 'folket' og dets vilje: "the very possibility of democracy depends on the constitution of a democratic 'people'" (Laclau 2007:171). Demokrati og populisme er altså ikke alene forenelige. Der kan slet

ikke være demokrati uden populisme: "the construction of a 'people' is the *sin qua non* of democratic functioning." (Laclau 2007:169). Jævnfør Oliver Marchart er OPR dermed ikke bare en bog om populisme. Det er en bog om det politiske som sådan: "On Populist Reason is not simply a book on populism if by the latter we understand a more or less marginal political phenomenon; rather, the logic of populism, unraveled by Laclau, holds the key to any correct understanding of politics as such." (Marchart 2012:224).

'Folket' som konstruktion

Ud fra Laclaus artikulation af populisme, må CO siges at være populistisk. CO forsøger nemlig netop at repræsentere folkets interesser, selvom de er nødt til at overbevise borgerne om, hvad deres interesser er. Kravet om øget handlekraft var ikke nødvendigvis artikulert af borgerne på forhånd, men CO artikulerer det ikke desto mindre som værende i folkets interesse. Dette leder frem til den næste vigtige pointe om populistisk organisering. Ifølge Laclau er 'folket' ikke en ekstra-diskursiv helhed med veldefinerede fælles interesser, som objektivt kan repræsenteres. Derimod konstrueres 'folket' gennem repræsentationen af det. Borgerne i Nordvest og på Nørrebro er hverken forenede i en borgeralliance, eller enige om de bør have mere handlekraft på forhånd. De bliver først konstrueret som 'folket', når en organisation som Medborgerne definerer, og forsøger at repræsentere 'folkets' interesser. Repræsentationen af folket er det, som konstruerer folket i bestemt ental. Samtidigt må repræsentationen af folket tage udgangspunkt i befolkningen, for at kunne skabe en konstruktion af 'folket', som vækker resonans og opbakning i befolkningen. Uden en sådan opbakning mister forsøget på at repræsentere 'folket' sin legitimitet. Konstruktionen af folket er altså med andre ord resultatet af en dynamisk vekselvirkning mellem befolkningens mangfoldige og udefinerede ønsker, og repræsentationen af disse ønsker, hvorved 'folket' konstrueres. Jeg vil nu dykke ned i Laclaus artikulationer af, hvad der skal til for at konstruere et sådant 'folk'. Herunder vil jeg komme ind på, hvordan affekt artikuleres som et helt centralt element i konstruktion af folket og dets vilje, hvilket udfordrer det deliberative demokratis idealer nok en gang.

3.2

Intet 'folk' uden affekt

Jeg vil nu beskrive de overordnede linjer i Laclaus teori om konstruktionen af 'folket', samt den rolle affekt spiller herfor. Ved først at skitsere de store linjer er det mit håb, at den efterfølgende gennemgang af de enkelte begreber og deres relationer til hinanden vil give mening allerede ved første gennemlæsning. Ifølge Laclau konstruerer man et folk ved at skabe en ækvivalenskæde, eller kobling, mellem forskellige sociale krav (fx krav om fair lønninger, korte ventetider på hospitalerne, gratis uddannelse, sikre gader osv.). For at skabe en stærk ækvivalenskæde behøver man følgende: 1) En tom betegnelse forstået som et krav der ophøjes til at repræsentere og derved samle forskellige krav i en ækvivalenskæde. 2) En fælles fjende, der gør kravene ækvivalente i kraft af, at de alle står i opposition til fjenden. Der findes ingen rationelle forklaringer på, hvorfor ét krav frem for de øvrige opnår status af repræsentant for ækvivalenskæden af krav. Der er heller ingen selvfølgeligheder i valget af fjende. Der hvor rationaliteten kommer til kort som forklaringsmodel, tyer Laclau til begrebet *affekt*. Uden affekt kan man ikke skabe tomme betegnere eller fælles fjender, og dermed kan man heller ikke samle forskellige krav i fælles formationer som 'folk' eller bevægelser. Jeg vil nu udfolde disse teoretiske pointer én for én.

Sociale krav

I sin teori om populistisk logik beskriver Laclau *sociale krav* som mindsteenheden for sin analyse (Laclau 2007:73+224). Sociale krav formuleres: "to the system by an underdog of sorts", og opstår som en følge af: "some kind of exclusion or deprivation (what I have called 'deficient being')." (ibid.:125). *Deficient being* kan oversættes til mangelfuld eller utilstrækkelig væren. Når sociale krav imødekommes af det gældende system, ophører de med at eksistere. Når kravene derimod ikke imødekommes, kan de opnå en: "materiality and discursive presence" (ibid.127), som muliggør, at der kan opstå koblinger mellem de forskellige krav, hvilket kan blive til en ækvivalenskæde af krav, og emergensen af et 'folk' (ibid.). Laclau artikulere det således: "If the demand is satisfied, that is the end of the matter; but if it is not, people can start to perceive that

their neighbors have other, equally unsatisfied demands - problems with water, health, schooling, and so on. If the situation remains unchanged for some time, there is an accumulation of unfulfilled demands and an increasing inability of the institutional system to absorb them in a *differential* way (each in isolation from the others), and an equivalential relation is established between them." (Laclau 2007:73). I dette citat kan det lyde som om, den ækvivalente relation mellem kravene opstår automatisk, hvilket minder om Honneths antagelse af, at reaktionerne på uretfærdighed på semiautomatisk vis vil føre til kollektiv kamp for anerkendelse. Men andre steder i OPR understreger Laclau, at artikulationen af koblinger mellem de forskellige krav er en politisk handling, han betegner som hegemoniserende. Næste spørgsmål er, hvordan man skaber ækvivalens mellem differentielle krav. Det gør man ifølge Laclau ved hjælp af konstruktionen af en tom betegner og en fælles fjende.

Tom betegner

For at skabe en stærk ækvivalenskæde, er der behov for en tom betegner. I OPR beskrives den tomme betegner som nært beslægtet med idéerne bag Sigmund Freuds udtryk: "the objects of drive" (Laclau 2007:115), Joan Copjec's: "the partial object" (ibid.:113), Jacques Lacan's: "objects a petit" (ibid.:112), Slavoj Žižek's: "quilting point" (ibid.:103) m.m.. Jeg holder mig dog til Laclaus *tomme betegner*. I teorien om populistisk logik er den tomme betegner et partikulært krav, der indtager funktionen som repræsentant for hele ækvivalenskæden: "This (...) leads to one of the demands stepping in and becoming the signifier of the whole chain - a tendentially empty signifier." (ibid.:131). Den tomme betegner artikuleres som tom, fordi den skal være uspecifik nok, til at kunne rumme mange forskellige krav. For eksempel kan det sociale krav om demokrati tolkes på utallige måder. Krav om gode skoler, lighed mellem kønnene, gennemsigtighed i statens institutioner, en fri presse osv. kan alle repræsenteres af den tomme betegner "vi kræver demokrati". Demokrati som tom betegner muliggør en form for umage alliance mellem nævnte krav. Den tomme betegner har en dynamisk dobbelt funktion. Dels repræsenterer den ækvivalenskæden, og dels *konstruerer* den ækvivalenskæden: "The empty signifier is something more than the image of a pre-given totality: it is what *constitutes* that totality, thus adding a qualitatively new dimension." (ibid.:162). Det er først når de differentielle krav får en fælles repræsentant i form af en tom betegner, at kravene opnår en, ellers uopnåelig, symbolsk helhed:

"totalization requires that one differential element should assume the representation of an impossible whole" (ibid.:80+81). Eller som Laclau krediterer Copjec for sige: "the partial object is not a *part of a whole* but a *part which is the whole*" (ibid.:113). Når dette sker, er der tale om en hegemonisk relation: "Den relation, hvormed et partikulært element antager den umulige opgave af universel repræsentation, er, hvad jeg kalder en *hegemonisk relation*." (Laclau 2002a:161). CO forsøger at samle forskellige organisationers krav i forenede borgeralliancer. De forsøger med Laclaus ord, at gøre kravene i forhold til hinanden, således at de som helhed kan kæmpe for udvalgte krav. Men for at lykkes med dette, behøver CO en tom betegnere, der kan repræsentere borgeralliancens mangfoldighed af differentielle krav. Laclau tilbyder ingen metodologiske retningslinjer til at identificere en bevægelses tomme betegnere. Han er ligeledes uklar omkring hvorvidt, der kun kan være én tom betegnere, eller om der kan være flere. Således er det op til den enkelte at vurdere, hvad der i den givne empiriske sammenhæng er det bedste bud på en eller flere tomme betegnere. Efter min mening kan den tomme betegnere i CO siges at være dette sociale krav: "vi kræver mere magt til civilsamfundet". Kravet rummer på sin vis hele CO's vision, men er omvendt så tomt for konkret indhold, at det er muligt for enhver civilsamfundsorganisation at tolke sine egne krav ind i den tomme betegnere. Uanset om man stiller krav om bedre boliger, bederum eller badmintonbaner, kan kravene rummes i kravet om mere magt til civilsamfundet. Således kan CO's tomme betegnere muliggøre en organisering af organisationer, som man ellers ikke skulle mene, havde noget til fælles. For at en tom betegnere skal fungere, er der nødt til at være affektiv opbakning om den, hvilket jeg nu vil udfolde.

Affekt

"(T)here is no populism without affective investment in a partial object" (Laclau 2007:116)

Laclau skriver, at der ikke findes rationelle forklaringer på, hvorfor netop et krav frem for alle de øvrige bliver den helhedsskabende repræsentant for ækvivalensskæden. Der hvor rationaliteten kommer til kort som forklaringsmodel, introducerer Laclau begrebet om affekt. Hvor affektteoretikerne artikulerede et skel mellem affekt og følelse, artikulerer Laclau et skel mellem affekt og rationalitet. Laclau sidestiller affekt med: "differential cathexis" (ibid.:119). Cathexis er et begreb fra psykoanalysen, som betyder: "the concentration of mental energy on one particular

person, idea, or object (especially to an unhealthy degree)" (Oxford Dictionaries). At der er tale om differentiel cathexis indikerer, at noget frem for noget andet bliver genstand for cathexis. Det er altså via differentiell cathexis, eller m.a.o. "affective investment", at ét krav frem for de øvrige tildeles en privilegeret position som tom betegner og repræsentant for hele ækvivalenskæden. Hvilket krav bliver genstand for affektiv investering, er en irrationel 'beslutning', som hverken den diskursive struktur eller rationaliteten kan redegøre for. Ordet beslutning indikerer ikke en kognitiv afvejning af, hvilket krav der bedst kan repræsentere ækvivalenskæden. Det indikerer derimod, at der er tale om en afgørelse, der ikke kan udledes af rationalitet eller beregninger. Det er ej heller sikkert, at den affektive investering, eller beslutning om man vil, er blevet registreret i det, Thrift omtaler som: "that thin band of consciousness we call cognition" (Thrift 2009:88). Uden individernes affektive investering i en tom betegner, er det ifølge Laclau ikke muligt at samle differentielle krav i ækvivalenskæder. Uden affekt er det altså heller ikke muligt at skabe hverken populistiske og/eller demokratiske bevægelser, hvor borgerne oplever sig som en del af samme bevægelse eller 'folk'.

Fælles fjende

Sociale krav samles dels gennem den tomme betegner, men en anden afgørende faktor er en delt opfattelse af, hvem fjenden er: "Deraf følger, at det ikke er noget positivt, de alle har til fælles, der skaber deres enhed, men noget negativt; deres opposition til en fælles fjende." (Laclau 2002b:140). Dermed kan vidt forskellige krav forenes i kraft af, at de befinder sig på samme side af en antagonistisk grænse: "an equivalential logic can cut across very different groups in so far as they are all on the same side of an antagonistic frontier." (Laclau 2007:247). Jævnfør Oliver Marcharts læsning af Laclau er der end ikke tale om politik, hvis en række af krav er samlet under en tom betegner, men ikke har en antagonistisk modpol (Marchart 2014:420). Politisk bliver det først, når ækvivalenskæden af krav, har en fjende at stille ansvarlig for den manglende imødekommelse af 'folkets' sociale krav. For CO kan man sige, at den antagonistiske modpol udgøres af markedet og staten, der menes bestandigt at ekspandere terræn på bekostning af civilsamfundet og den relationelle kultur. Således kan vidt forskellige organisationer blive en del af samme borgeralliance. Imidlertid er det ikke givet på forhånd, hvilket politisk projekt, dvs. hvilken ækvivalenskæde, et krav skal indskrives i (Laclau 2007:150).

Flydende betegnere

En tom betegner såvel som en fælles fjende er nødvendige, for at man kan konstruere et 'folk', hvor differentielle krav gøres ækvivalente. Der kan imidlertid sagtens være mere end en ækvivalenskæde ad gangen, som forsøger at indskrive det samme sociale krav. Det betyder, at et socialt krav kan have i: "the structural pressure of *rival* hegemonic projects" (Laclau 2007:131). Når det sker, befinder kravets betydning sig i en uafgjort valken mellem forskellige ækvivalenskæder. Krav, hvis betydning er suspenderet på denne måde, kalder Laclau for *floating signifiers*, dvs. flydende betegnere (ibid.). Afhængigt af hvor de flydende betegnere indskrives, vil ækvivalenskædens antagonistiske grænse drages forskelligt (ibid.:133), hvilket betyder, at opfattelsen af hvem der er hhv. ven og fjende, vil variere alt efter, hvor kravet indskrives. I teoretiske termer lyder det muligvis både tørt og harmløst, men de politiske implikationer af sådanne kampe kan være enorme. For eksempel kan kravet om sikkerhed fra terror, indskrives i en demokratisk ækvivalenskæde, hvor fjenden artikuleres som alt udemokratisk og voldligt. Alternativt kan kravet indskrives i en ækvivalenskæde, hvor alle muslimer antagoniseres. Afhængigt af hvor den flydende betegner: "vi kræver sikkerhed fra terror" indskrives, vil det afstedkomme vidt forskellige politiske alliancer og fjendebilleder. Således er hegemoniske kampe ikke bare uskyldige fejder om teoretiske kategorier, men konkurrerende grænsedragninger mellem ven/fjende, som fører til vidt forskellige diskursiveringer af, hvad samfundets problemer er, samt hvilken politik man bør føre for at løse dem. De sociale krav antages at opstå af sig selv, og når de igennem længere tid ikke bliver absorberet af staten, kan det ske, at de indskrives i ækvivalenskæder. De ækvivalenskæder som kravene indskrives i, kan være mere eller mindre demokratiske, hvilket kan få enorm betydning for udformningen af deres politik, valg af tomme betegnere og ven/fjende distinktioner. Hvis Laclau har ret, må den logiske konklusion ud fra et demokratisk synspunkt være, at det ikke kan gå hurtigt nok med at indskrive de sociale krav i demokratiske ækvivalenskæder vha. affekt og populistisk logik. I den optik kunne CO's ambition ikke være mere prisværdig, og deres appel til affekt og følelser ville være absolut rationel, eftersom der alligevel ikke er nogen vej udenom behovet for at opnå borgernes affektive investeringer.

3.3

Affekt i krydsfeltet mellem Laclau & co

Politiske forsøg på at repræsentere og konstruere folket kan aldrig lykkes uden affektiv opbakning. Alligevel beskriver Laclau så godt som ingen teoretiske overvejelser om, hvordan denne opbakning kan opnås i praksis. I stedet giver Laclau en række empiriske eksempler, på hvordan det tidligere er blevet gjort. Spørgsmålet om hvordan affekt rekrutteres, og ledes, er imidlertid et tema, som blev artikulert i kapitel 1 & 2 af affektteoretikerne og community organizerne. Opsummerende kan man sige, at kapitel 1 belyste diskursiveringen af affekt og affektiv ledelse som undersøgelses- og ledelsesgenstand. Kapitel 2 belyste, hvordan affektiv ledelse kan se ud i praksis i en selverklæret demokratisk organisation. Og i dette kapitel placeres affekt og affektiv ledelse diskursivt i et teoretisk framework om politisk mobilisering og hegemonisk kamp. Således kan de tre kapitler tilsammen give et mere nuanceret billede af, hvordan affekt italesættes som en central kraft i forhold til mobilisering af borgere til forandringer af samfundet. De tematiserer ligeledes det deliberative demokratis begrænsninger, eftersom rationalitet i alle tre kapitler artikuleres som værende utilstrækkeligt ift. at mobilisere et demokratisk folk.

Ekstra-diskursive sociale krav?

Ifølge Laclaus analysestrategi er ingen elementer ekstra-diskursivt koblet til hinanden. Jeg vil nu argumentere for at man ved at bruge Laclaus analysestrategi på hans egen teori, kan diskutere mindsteenheden for hans analyse, nemlig *sociale krav*. Ud fra affektteoretikernes artikulationer om overgangen fra affekt til følelse, kan Laclaus mindsteenhed nemlig brydes ned i endnu mindre enheder. Ifølge Laclau er formuleringen af sociale krav en følge af *deficient being*. Altså går der en form for *negativ affekt* forud for artikulationen af sociale krav. Ud fra denne betragtning vil jeg tilføje et dybere lag til Laclaus analyse af politisk mobilisering. Ifølge Simon Thompson sker artikulationen af krav ikke som en automatisk reaktion på uretfærdige hændelser. Hvorvidt der artikuleres krav eller ej afhænger derimod, af hvilket framework of interpretation uretfærdigheden tolkes igennem. Ud fra denne iagttagelse kan der først formuleres krav, når: 1) en konkret

oplevelse trækker negativ affekt, 2) når denne affekt artikuleres som følelser af utilfredshed eller vrede, og når 3) disse følelser kobles til en opfattelse af, at der bør gøres noget ved det, som trækker den negative affekt. Overgangene fra negativ affekt til følelser, og fra følelser til artikulationen af krav, såvel som valget af hvem disse krav skal rettes mod, er hver især et resultat af en artikulatorisk praksis, som langt fra er automatisk jf. Thompson. I overgangene mellem hvert af de overstående elementer, er der altså rum for affektiv ledelse. Hvis krav iagttages som noget, der konstrueres, og ikke bare som noget der opstår, har det endnu en konsekvens for Laclaus teori. "The institutional system has to be (again more or less) broken if the populist appeal is to be effective.", skriver Laclau (Laclau 2007:177). Denne ødelagthed minder om det, Laclau andre steder kalder dislokation. Den paraguayske teoretiker Benjamin Arditi (f. 1956) undrer sig over, at begrebet dislokation ikke figurerer i OPR: "One noticeable absence is "dislocation," which in *New Reflections* functions as a central category and in *OPR* is not even worthy of an entry in the index" (Arditi 2010:491). Ikke desto mindre vælger han at bruge begrebet dislokation, når han skriver om OPR, og det samme gør jeg (ibid.:492). Dislokationer kan defineres som: "situations where the contingency or the undecidability of *dislocated* social structures is made visible." (Howarth 2013:161). Laclau beskriver dislokationen som et mulighedsvindue for forandring, der ind i mellem opstår. Dislokationen artikuleres som et vilkår, der kan opstå, men ikke som noget, der kan konstrueres via politisk mobilisering. Hvis vi imidlertid iagttager krav som noget, man intentionelt og strategisk kan skabe via affektiv ledelse, er det så tænkeligt, at dislokationer ikke blot er noget, man må vente på, men noget man aktivt kan skabe? Hvis eksempelvis Medborgerne lykkes med at facilitere borgernes artikulation af sociale krav i et tempo, så staten ikke kan nå at absorbere dem, før en ækvivalenskæde emergerede, ville man så ikke kunne sige, at de havde skabt en dislokation? Hvis det forholder sig sådan, at dislokationer kan skabes, vil jeg argumentere for, at det både udgør en udfordring og udvidelse af det politiske spillerum for samfundsforandrende bevægelser, som Laclau artikulerer i sin teori. Denne teoretiske diskussion illustrerer, at der er uenighed om, hvad der kan skabes gennem affektiv ledelse, samt hvad der på forhånd må være til stede, for at kunne konstruere en forandringsskabende politisk bevægelse. Der kan således være forskel på opfattelserne af hvad affekt er, samt på hvornår og hvordan affekt kan ledes. Dog går én pointe igen i kapitel 1, 2 og 3: Uden affekt - ingen demokratisk organisering.

4

(U)demokratisk?

Jeg har indtil videre vist, hvordan affekt og demokrati diskursivt kobles til hinanden. I de foregående tre kapitler artikuleres affekt og følelser ikke i sig selv som en trussel for demokratiet, sådan som David Budtz Pedersen skrev i sin artikel, men som en uundværlig komponent for al demokratisk organisering. Dette udfordrer idealet om det deliberative demokrati, og Laclau artikulerer ligefremt: "the need to give up the dream of a rationalistic consensus." (Laclau 2007:168), og artikulerer i stedet affekt som en helt central kraft for demokratiske bevægelser. Men at affekt og populistisk logik er immanent i demokratiske bevægelser, betyder ikke, at alle populistiske bevægelser som bruger affekt, er demokratiske: "It is certainly true that some populist movements can be totalitarian (...) but the spectrum of possible articulations is far more diversified than the simple opposition totalitarianism/democracy seems to suggest." (Laclau 2007:166). Jeg vil nu diskutere, hvordan man alternativt kan skelne mellem demokratiske og udemokratiske bevægelser, hvis hverken tilstedeværelsen af affekt, følelser eller populistisk logik i sig selv er diskvalificerende for en demokratisk bevægelse. Diskussionen er inddelt i tre underspørgsmål:

- 1) Hvilke mål skal en demokratiske bevægelse lede henimod?
- 2) Kan midlerne for at nå disse mål i sig selv være mere eller mindre demokratiske?
- 3) Kan affekt styres?

4.1

Demokratiske mål

Magtens tomme sted

Før jeg tager hul på diskussionen af, hvordan man skelner mellem demokratiske og udemokratiske bevægelser, vil jeg først præcisere hvilket demokratibegreb, jeg har valgt at diskutere ud fra. Ligesom begrebet affekt er demokrati en diskursiv konstruktion, hvis meningsindhold altid vil være til forhandling, og som kan defineres på mange forskellige måder. At føre en diskussion af koblingerne mellem alle tænkelige artikulationer af affekt, overfor alle tænkelige artikulationer af demokrati, ville være et projekt uden ende. Derfor har jeg af pragmatiske grunde valgt at tage udgangspunkt i den franske filosof Claude Leforts (f. 1924) demokratiforståelse, sådan som den fremstilles, og fortolkes af Laclau i OPR (Laclau 2007:164-171). Jeg vil ligeledes medtage Laclaus egne tilføjelser til Leforts demokratibegreb, samt inddrage enkelte af Mouffes betragtninger. Lefort skelner grundlæggende mellem totalitarisme og demokrati. I totalitære samfund er der ingen tvivl om, hvem magten tilhører. Her er magten: "inkorporeret i fyrstens person" (Lefort 1989:26 & Laclau 2007:164). I demokratiske samfund derimod er magtens sted tomt (Lefort 1989:26). Her er ingen på forhånd selvskrevet til at indtage magten, hvilket åbner op for en legitim politisk kamp om hvem, magten skal tilkomme. Lefort beskriver derfor demokratiet som: "en institutionalisering af konflikten" (Lefort 1989:26 & Laclau 2007:164). I demokratiske samfund har alle juridisk set samme ret til udfylde magtens sted, men det betyder ikke, at alle borgere også i praksis har lige muligheder. Derfor kan de: "juridical and formal aspects of democracy" ikke stå alene. Den måde samfundet i øvrigt er struktureret på, er afgørende for, hvorvidt adgangen til magten er lige i praksis. Lefort betegner samfundet som helhed som *politeia*, forstået som: "a community's whole political way of life" (Laclau 2007:169). I demokratiske samfund er magtens sted formelt set tomt, men Laclau er uenig med Lefort i, hvordan denne tomhed skal forstås: "for Lefort, the *place* of power in democracies is empty. For me, the question poses itself differently: it is a question of *producing* emptiness out of the operation of hegemonic logics. For me emptiness is a type of identity, not a structural

location." (Laclau 2007:166). Magtens sted forbliver altså ikke automatisk tomt, så snart et samfund formelt set gøres demokratisk. Tomheden skal konstrueres løbende: "Emptiness is not just a datum of constitutional law, it is a political construction." (Laclau 2007:170). Men hvad betyder det, når Laclau skriver, at 'emptiness is a type of identity'? Jeg vil her lægge mig op ad lektor Allan Dreyer Hansens tolkning, når han skriver at magtens sted skal holdes tomt: "in the subjectivities occupying it – who agonistically have to accept the legitimacy of other forces striving to occupy it. And in the place itself, which, despite the fact that limits to the occupiers must be drawn, must be kept open: i.e. all the forces fighting in a democracy must accept that they can only temporarily occupy it." (Dreyer Hansen 2016:8). Dermed konstrueres *emptiness* i kraft af den måde subjekter indgår i det politiske spil på, samt via den måde de opfatter sin egen og sine modstanderes rolle. Disse betragtninger flugter med Mouffes distinktion mellem agonisme og antagonisme. Kort sagt er de andre spillere i kampen om magten legitime modstandere i agonismen, og illegitime fjender i antagonismen. For agonisme gælder det altså, at de kæmpende: "while in conflict (...) see themselves as belonging to the same political association, as sharing a common symbolic space within which the conflict takes place. We could say that the task of democracy is to transform antagonism into agonism." (Mouffe 2005:20). Mouffe advokerer med andre ord for en: "agonistic model of democracy" (Laclau 2007:168). For at opretholde magtens tomme sted, skal borgerne ikke alene have en agonistisk tilgang til kampe om magt. Selve adgangen til kampen om magten skal ligeledes være lige. Ellers vil det på forhånd være delvist 'udfyldt' af eksempelvis velhaverne, akademikerne eller de indflydelsesrige familier m.fl., hvilket fx er tilfældet i Danmark ifølge en undersøgelse af magtens elite udført af sociologerne Anton Grau Larsen & Christoph Ellersgaard (Bensen, Larsen & Ellersgaard 2015). En anden måde hvorpå magtens sted, holdes tomt, er altså ved at gøre det muligt for flere borgere at deltage i det politiske liv. Lanceringen af: "new collective subjects into the historical arena" er i Laclaus optik: "profoundly democratic" (Laclau 2007:168). Kollektive subjekter lanceres, eller konstrueres, ud fra de dynamikker, jeg gennemgik i kapitel 3. Når krav kobles, kan krav der isoleret set stod udenfor magtens spil, pludselig få adgang til den offentlige sfære i kraft af sin alliance med de øvrige krav i ækvivalenskæden: "In that way, each of those isolated demands would become stronger through the links that it would establish with other demands and, most importantly, they

would all have a new access to the public sphere through the presence of this new constellation of demands, the public sphere would become more democratic" (ibid.:184).

Ud fra Leforts, Laclaus og Mouffes artikulationer af, vil jeg foreslå en skelnen mellem hvad der er demokratisk, der tager udgangspunkt i spørgsmålene omkring hvorvidt: 1) bevægelsen bidrager til formelt at holde magtens sted tomt, og om den 2) faciliterer, at der også i praksis er lige adgang til magtens tomme sted, ved at bane vejen for at flere kan deltage i det politiske liv. Ud fra disse to fokuspunkter, vil jeg nu diskutere, om CO er en demokratisk bevægelse eller ej.

Community organizing - demokratisk eller ej

1- Holdes magtens sted formelt set tomt?

CO vil give magten tilbage til 'folket'. Frem for blot at indskrive allerede eksisterende krav i en demokratisk ækvivalenskæde, forsøger de også facilitere konstruktionen af selve kravene. De er enige med Thompson i, at uretfærdighed ikke nødvendigvis medfører hverken vrede eller politisk engagement. Derfor er det op til organizierne at gøre negativ affekt til vrede, at nedkøle vreden og derpå hjælpe borgerne til at artikulere krav om, hvad der bør forandres og hvordan. Vreden rettes ideelt set mod de oprindelige *objects of grievance*, frem for at blive framet som ressentiment, hvilket kan udnyttes som et: "affective foundation for reactionary and authoritarian forms of populism" (Hoggett & Thompson 2012:21). Kravene samles i ækvivalenskæder i form af borgeralliancer, og disse vil grundet sin bredde og sit antal, kunne opnå større indflydelse, end hvis kravene var isoleret fra hinanden, mener både Laclau og CO. Dermed er CO med til at facilitere artikulationen af flere krav, hvilket kan være med til at gøde jorden for populistiske bevægelser, eftersom det kan skabe en større akkumulation af uopfyldte krav: "The institutional system has to be (again more or less) broken if the populist appeal is to be effective." (Laclau 2007:177). Omvendt er CO's mål ikke at akkumulere kravene for at opnå en magt til at vælte staten og indtage magtens tomme sted. CO's organisering og konstruktion af 'folket' har derimod til formål at presse staten til at imødekomme og absorbere de sociale krav, borgerne måtte have. CO er altså en organiseringsform, som bidrager til akkumulationen af krav, organiserer dem, og bruger den styrke, kravene opnår i fællesskab, til at forsøge at få kravene indfriet, hvormed kravene jf. Laclau, vil ophøre med at eksistere. Hvis alle dele i denne strategi lykkes, vil det i sidste ende kunne reducere den samlede mængde af uopfyldte krav, hvormed det institutionelle system

vil blive mindre 'sårbart' overfor populistiske bevægelser, der ikke nødvendigvis anerkender magtens sted som tomt. Således kan man argumentere for, at CO har en stabiliserende virkning på demokratiet som institution, fordi de arbejder for, at negativ affekt og sociale krav løbende artikuleres, og absorberes indenfor demokratiets rammer. I den optik kan de tænkes at være med til at mindske forekomsten af følelsen ressentiment, som autoritære former for populisme lever af jf. Hoggett & Thompson. Alt i alt kan CO som organiseringsform altså tænkes at have en stabiliserende virkning på de demokratiske institutioner, hvormed der er større chance for, at magtens sted formelt vil forblive tomt. Dog er sagen en anden, hvis CO formår at agitere borgerne, men ikke formår at organisere eller retningsgive vreden. I så fald kan den øgede mængde af krav gøre demokratiet mere sårbart for populistiske bevægelser af enhver art jf. Laclau.

2 - Holdes magtens sted i praksis tomt?

I Danmark såvel som USA, som CO stammer fra, er magtens sted formelt set tomt. Det betyder dog ikke, at borgerne i praksis har lige adgang til at deltage i kampen om magten. Der er flere ting ved CO, som jeg mener, man kan argumentere for, bidrager til at skabe lige adgang til magtens sted. For det første samler CO krav i borgeralliancer, hvorved der er med til at lancere en form for kollektive subjekter, som indtil da ikke nødvendigvis havde en politisk stemme, hvilket er "profoundly democratic" i Laclaus øjne. I kraft af borgeralliancens bredde, opnår får de enkelte krav en stærkere stemme i det offentlige liv. For det andet er der i CO et stort fokus på at undervise borgere i, hvordan magt fungerer *i verden, som den er*, eller i praksis om man vil. Andreas Lloyd formulerer det på denne måde: "Folk er generelt ikke tilbøjelige til at sige: Jamen jeg kan ikke påvirke noget som helst (...) Men hvis du så går dem på klingen, og siger: hvad bruger du den magt til, eller hvornår har du sidst tænkt over, hvordan du bruger den? Så bliver folk noget mere vævende. Og det tror jeg også bare, er meget sigende, at man kan godt føle, at man har *muligheden*, men hvis man ikke bruger den så (...) kan man ligepludselig slet ikke" (Lloyd 2016:102). At kunne deltage i magtens spil artikuleres som en færdighed, der kan tillæres, såvel som glemmes. Hvis CO har ret i denne betragtning, er CO's arbejde vigtigt for, at borgerne ikke bare formelt har ret til at deltage i kampen om magten, men også ved, hvordan de helt konkret kan bruge denne ret. For det tredje lægger CO ikke op til at samle magten på få hænder ved at

fremstille sig selv som folkets frelsende repræsentant. Derimod forsøger de at vise borgerne, hvordan de kan repræsentere sig selv. Ligeledes forsøger organizerne ikke at få følgere, men at skabe nye organizere, der selv kan skabe nye organizere osv.. Med andre ord forsøger CO at gøre magten, og spillet herom, tilgængelig for så mange borgere som muligt, frem for at passivere borgerne ved at repræsentere dem. CO betragtet som en populistisk bevægelse konstruerer 'folket', som et kompetent og selv-repræsenterende folk, der blot skal hjælpes lidt på vej. Overordnet er 'fjenden' er stat og marked, der kvæler disse kompetente og mangefacetterede borgere med sine reduktionistiske statistikker og budgetter. I de konkrete actions er 'fjenden' den eller dem, som har kapaciteten til at imødekomme borgernes krav, men som endnu ikke har gjort det. Den tomme betegner er, ud fra min læsning, kravet om handlekraft til det 'folk' de repræsenterer, og konstruerer. Ud fra ovenstående betragtninger er CO i høj grad med til at skabe et *politeia*, hvor borgerne ikke bare i teorien, men også i praksis formår at deltage i kampen om magten. CO bidrager til konstruktionen af et *politeia* hvor almindelige borgere får mulighed for at bevæge sig væk fra den dysphorisk oplevelse af magtesløshed og henimod handlekraftens euphoria. På det grundlag kan man fristes til simpelthen at konkludere, at CO er demokratisk, og at affektiv ledelse, populistisk logik og demokratisk mobilisering er forenelige elementer. Dog vil jeg præcisere, at det jeg har vist er, at CO er demokratisk ud fra mine læsninger af udvalgte artikulationer af, hvad affekt, følelser, vrede, populisme og demokrati er. De artikulationer jeg har valgt at benytte, er imidlertid underlagt diskursivitets kontingens, hvormed det samme gør sig gældende for mine analyser og konklusioner.

3. CO i deliberativ krydsild

Hvis jeg imidlertid havde vurderet CO ud fra en deliberativ demokratiforståelse, ville jeg støde på substantielle svagheder ved CO. I kraft af sit fokus på historier, relationer og følelser, risikerer CO at det *plebs*, hvis interesser de kæmper for, kun udgør en meget lille del af hele *populus* (jf. afsnit 3.1). Hvis de sager CO kæmper for, er uden forankring i statistisk data, risikerer de så ikke at overse de problemer, som flest borgere er berørt af, samt at blæse problemer ud af proportioner som kun få er berørt af? Til denne kritik kan man, på baggrund af diskursanalysen af CO, tænke sig følgende mulige modsvar. 1) Det drejer sig ikke bare om at repræsentere en hel befolknings interesser. Det er i sig selv en værdi, at skabe borgere som på et individuelt, relationelt og lokalt

plan opøver kompetencerne til at deltage i det politiske liv. 2) Et problem behøver ikke berøre mange, for at være et problem der er værd at handle på. 3) Hvordan kan almindelige borgere få adgang til at deltage i demokratiet, hvis der kun er lydhørhed overfor statistiske argumenter? CO's fokus på oplevelser og følelser gør det muligt for alle borgere at deltage i kampen om magten.

Imidlertid kan man yderligere spørge, om ikke CO's forsøg på at øve politisk indflydelse mellem valgene, er underminerende for det repræsentative demokratis virkemåde. Hvis det repræsentative demokrati skal fungere, er det så ikke problematisk, at dele af befolkningen presser sine særinteresser igennem mellem valgene? Kan det tænkes at blive på bekostning af andre borgere, antaget at borgeralliancens *plebs* i sandhed ikke repræsenterer hele befolkningens *populus*? Nok mener CO at stræbe efter det fælles bedste, men hvor grænserne for dette 'fælles' går er ikke sat i sten. Bliver Whiskeybæltets rigmænd, egoisterne og nynazisterne tænkt med i CO's artikulation af det fælles bedste? Hertil ville CO svare, at det ikke bare handlede om at gennemtrumfe deres egne agendaer, men om at holde stat og marked i kort snor, så civilsamfundet forbliver et sted, hvor der er plads til det hele menneske.

En anden deliberativ kritik af CO kunne være, at deres fokus på følelser og personlige narrativer skyder rationaliteten til hjørne, hvilket vanskeliggør en dialog hvor facts og rationalitet kan føre til konsensuelle politiske beslutninger. Fører inklusionen af affekt og følelser ikke lige lukt til et postfaktuelt samfund og til en masseproduktion af Trump-scenarier? Modsvaret hertil er ud fra et teoretisk perspektiv, at selve begrebet rationalitet bør anfægtes. Rationalitet findes som diskursiv konstruktion, men de elementer det i øvrigt kobles til, er et resultat af kontingente artikulationer jf. Laclaus analysestrategi. For eksempel anfægter Clarke, Hoggett & Thompson at rationalitet kobles til tanker, og at irrationalitet derimod kobles til affekt og følelser: "Why do we always tend to think of irrationality in terms of the way in which feelings destroys thought; what about the converse, the way in which thought can destroy feeling?" (ibid.:163). De skriver ligeledes, at affekt og irrationalitet kobles: "as if thought stands on the side of reason whereas passion stands on the side of unreason" (ibid.:170). Chantal Mouffe anfægter en anden artikulation - nemlig artikulationen af rationalitet som det rette værktøj til at træffe politiske beslutninger. I Mouffes optik er det: "en illusion at tro, at det er muligt at skabe en ikke-ekskluderende offentlig sfære af rationelle argumenter, hvor en ikke-tvangsmæssig konsensus skal nås. I stedet for at prøve at

fjerne sporene af magt og udelukkelse, må demokratisk politik indebære at de bringes frem i lyset, hvor de gøres synlige, således at de kan udfordres." (Mouffe 2002:231). Kort sagt er det umuligt at føre rationel politik, og når politiske beslutninger alligevel artikuleres værende rationelle, er det ifølge Mouffe en maskeret udøvelse af magt. I 'rationel' politik underkendes det for det første, at politik aldrig kan være rationel, og for det andet stempler 'rationel' politik dem, der måtte være uenige i de vedtagne beslutninger, som irrationelle. Dermed risikerer de at blive ekskluderet fra den politiske samtale. Som tidligere nævnt foretager Mouffe denne vigtige præcisering: "Det er ikke det samme som at sige, at fornuft og rationel argumentation bør forsvinde ud af politik, men at deres placering skal gentænkes." (Mouffe 2003:126).

Jeg har hermed ganske kort fremhævet et par af de kritikpunkter, man kan rette mod CO samt vist, hvad modsvarerne kunne være. En udtømmende debat om hvordan hhv. affekt og følelser kobles med idéen om et deliberativt demokrati, må foretages andetsteds. Dog har det været min hensigt at tegne konturerne af denne diskussion for at vise, at det fortsat vil være til diskursiv forhandling, om affekt og følelser kan forenes med demokratiet eller ej. Det til trods for, at jeg i dette speciale har tenderet til at anskue CO som en demokratisk organiseringsform, selvom agitering er en af hjørnestenene i deres strategi.

4.2

Demokratiske midler?

I dette kapitel har jeg hidtil diskuteret demokratiets mål, samt hvilken plads hhv. affekt og rationalitet tildeles ift demokratiet. Dog har jeg indtil videre forsømt spørgsmålet om, hvorvidt selve *måden* at skabe kollektive subjekter på via affektiv ledelse, kan være udemokratisk i sig selv. I OPR argumenterer Laclau for, at affekt er immanent i populistisk logik, som igen er immanent i demokratiet. Dog behandler han ikke spørgsmålet om, hvorvidt affekt kan mobiliseres på udemokratisk vis. Er en bevægelse demokratisk, hvis de kollektive subjekter som lanceres, er fremkommet vha. en affektiv mobilisering præget af løgne, manipulation og propaganda, for at samle krav om særlige tomme betegnere og fjendeforståelser? Efter min mening er svaret nej. For at skelne demokratiske måder at lede affekt på fra de udemokratiske, vil jeg foreslå en skelnen mellem gennemsigtige og uigennemsigtige affektive ledelse. En **uigennemsigtig** affektiv ledelse kan være, når man leder på affekt på en måde, som systematisk undlader at aktivere subjekternes kognitive bevidsthed, og som udnytter dets tilbøjelighed til automatisk at imitere sine omgivelser følelsesmæssigt (jf. afsnit 1.2). Dette kan fx gøres via: "the use of symbols, images, flags, music, affirmations, phrases, speeches, and slogans, all jammed, as I see it, into the half-second delay between action and cognition" (Thrift 2009:92). Et **gennemsigtigt** affektivt ledelsesforsøg kunne derimod implicere en eksplicit samtale om den drivkraft som negativ affekt, og følelser som vrede og håb, kan udgøre i politisk mobilisering. I det udsnit af litteraturen om CO, som jeg har analyseret, opildnes der ikke til vrede. Derimod *diskuteres* vrede som en drivkraft, der kan facilitere forandring af samfundet til det bedre. CO udviser i min optik en relativt høj grad af eksplicit artikulation samt refleksion omkring vredens potentialer (om end de mulige risici ved CO lader til at være blevet overset). Det betyder dog ikke, at denne refleksivitet også videreføres til borgerne i praksis i den enkelte borgeralliance.

4.3

Påvirkelig & ustyrlig

Én ting er, hvad litteraturen om CO proklamerer som sine mål og midler. En anden er, hvilken effekt den affektive ledelse får i praksis. Som bemærket i kapitel 1 er det umuligt at måle, hvad det affektive udgangspunkt var, før den affektive ledelse satte ind. Dermed er det svært at redegøre for den faktiske effekt af affektiv ledelse. Mennesket artikuleres som værende påvirkeligt (jf. afsnit 1.2), men hvornår, hvordan og i hvilken grad affektiv ledelse virker, er umuligt at fastslå. I kapitel 2 så vi, at CO forsøger at frame kold vrede, men jeg har ikke empirisk undersøgt, hvordan strategien fungerer i praksis. At belyse dette spørgsmål ville kræve ny undersøgelse, som ikke baserede sig på handlingsforeskrivende empiri, men derimod på eksempelvis feltarbejde og/eller interviews. Jeg ved dermed ikke, om CO faktisk lykkes med at skabe og retningsgive kold vrede, eller om de alene formår at skabe en ustyrlig og demokratisk undergravende vrede. I CO-litteraturen er der mange solstrålehistorier om CO's bedrifter, men det betyder ikke, at CO altid er succesfuld. Vi må her huske på, at min empiri er produceret af mennesker, som er eksperter i og tilhængere af CO, hvilket givetvis præger den udlægning, de giver af CO. Eksempelvis findes der flere bøger om, hvordan man kan hindre CO i at skabe forandringer såsom: *Saul Alinsky - The Evil Genius Behind Obama* skrevet af Jerome R. Corsi og *Rules for Radicals Defeated* skrevet af Jeff Hedgpeth, der bruger aliaset "AlinskyDefeater". CO er således genstand for stor politik, hvilket jeg desværre ikke har haft plads til at uddybe i dette speciale. I CO vil man skabe spænding og konflikt, men kun indtil forhandlingerne åbnes, hvorefter man vil neddrogse spændingerne igen (jf. afsnit 2.3). Dette følelsesframende krumspring kan muligvis lykkes, men der er ingen garantier herfor. I kapitel 3 beskrives affekt som uomgængelig i demokratisk mobilisering. I OPR giver Laclau ingen teoretiske beskrivelser af, hvordan politiske bevægelser kan mobilisere affekt, selvom bevægelserne ikke kan eksistere uden borgernes affektive tilknytning. Hvis man lykkes med at skabe affektiv tilknytning til en tom betegner, betyder det dog ikke, at den affektive tilknytning vil vare ved. Andre ækvivalenskæder med andre tomme betegnere kan byde sig til, og borgernes differentielle cathexis kan rettes mod nye objekter. Derudover kan det være svært at styre, hvilke

krav der knytter an til den tomme betegner. I nogle tilfælde kan der indskrives sig krav i en ækvivalenskæde, som man fra ledelsens side helst var foruden. Sidst men ikke mindst kan ækvivalenskæder, når først de er opstået, komme til at følge sin egen ustyrlige logik: "while the individual demands get reinforced through their inscription, the chain as a whole develops a logic of its own which can lead to a sacrifice or betrayal of the wins of its individual links." (Laclau 2007:139). Gennemgående for mine konklusioner i disse tre kapitler er det altså, at affekt artikuleres som ledelsesgenstand, men at ledelse af affekt er behæftet med usikkerhed ud fra flere forskellige perspektiver. En bevægelse som i teorien lever op til de kriterier Lefort, Laclau og Mouffe opstiller for det demokratiske, (for)bliver ikke nødvendigvis demokratisk i praksis. Affekts komponent af ustyrlighed, lader kort sagt til at være vanskeligt at komme udenom. Ud fra disse betragtninger vil der altid være en risiko for, at affektiv ledelse i et demokratisk perspektiv kan løbe løbsk uanset de oprindelige motiver bag bevægelsen. Omvendt kan det også medføre tab for demokratiske bevægelser, at undlade at mobilisere på affekt af to overordnede grunde. For det første artikuleres affekt i sig selv som et aktiv ift. dannelsen af demokratiske borgere og organisationer (jf. afsnit 1.3). For det andet giver det udemokratiske kræfter en enorm konkurrencefordel, hvis affekt virkelig er nøglen til politisk mobilisering, og demokratiske kræfter insisterer på, at affektiv ledelse per se bør undgås til fordel for rationel og kognitiv ledelse. Eller sagt med Laclaus termer; hvis ikke sociale krav indskrives i demokratiske ækvivalenskæder eller imødekommes, vil de før eller siden blive indskrevet i andre typer af ækvivalenskæder. Sandsynligheden for at dette sker, vil stige proportionelt med akkumulationen af uløste krav. Men selvom affekt er svær at styre og jf. min analysestrategi blot er et diskursivt fænomen, kan affektiv ledelse ikke desto mindre være effektivt ift. politisk mobilisering. Derfor står demokratiet endnu i et dilemma omkring, hvorvidt det skal mobilisere på affekt og følelser eller ej. Dog har jeg i dette speciale fremhævet artikulationer, der indikerer, at demokratiets affektive dilemma som nævnt i indledningen, måske slet ikke er et dilemma. Budtz Pedersen artikulerede følelser som en trussel mod demokratiet, men hvad hvis blind tillid til, og brug af, 'rationalitet' ligeledes udgør en trussel mod demokratiet? Da går det fra, at være et dilemma om hvorvidt demokratiet er foreneligt med affekt og følelser, til at være et spørgsmål om, hvornår og hvordan affekt og følelser er et aktiv eller en trussel for demokratisk organisering i bred forstand.

Udforskning af affekts potentialer

Uanset hvad jeg måtte konkludere eller anbefale på baggrund af analyserne og diskussionen, vil mit udsagn blot være endnu en diskursiv, kontingent artikulation, som det altid vil være muligt at stille spørgsmålstejn ved. Ikke desto mindre vil jeg nu artikulere en kort kommentar om, hvad jeg har ønsket at bidrage med, ved at skrive min afhandling om affekt og følelser i demokratisk organisering. Ved at vise hvordan affekt og følelser kan artikuleres som et aktiv - ja som en nødvendighed - for demokratiet, har jeg blotlagt kontingensen i at artikulere affekt og følelser som en ubetinget trussel for demokratiet. Det er mit håb, at dette kan bidrage til en nuancering af debatten om, hvordan affekt og følelser kan bruges strategisk i demokratisk øjemed. Jeg er klar over, at det kan lyde som en opfordring til følelsesmanipulation eller til det, som Jan-Werner Müller m.fl. forstår ved populisme. Men selvom der er paralleller, tror jeg, der kan være meget at hente ved at forsøge at skille tingene ad, så demokratiet ikke kategorisk afsværger sig de affektive ledelsesstrategier, som potentielt kan forhindre, at demokratiet taber terræn, mens autoritære former for populisme vinder frem. Således er det min anbefaling, at demokratiet dropper den affektive berøringsangst, og kaster sig ud i en samtale om, og måske også en udforskning af, om og hvordan affektivitet og følelser kan tænkes ind i demokratisk organisering.

5

Konklusion

I denne afhandling har jeg vist, hvordan affekt, såvel som følelser, italesættes som en central kraft ift. mobilisering af borgere med henblik på at skabe forandringer i samfundet. Med udgangspunkt i Laclaus analysestrategi har jeg i de tre første kapitler vist, hvorledes affekt artikuleres som et aktiv, såvel som en nødvendighed, for demokratiet.

I **kapitel 1** viste jeg, med udgangspunkt i et udsnit af teoretikere, der kan betegnes som en del af *the affective turn*, hvordan affekt artikuleres som en fysisk forankret, førsproglig kraft. Denne kraft kan 'arresteres lingvistisk', hvormed den i overgår til at være en følelse. Afhængigt af hvilken følelse affekt artikuleres som, vil det præge individers og organisationers fremadrettede handlinger forskelligt. Forestillingen om et deliberativt demokrati er i den optik utopisk, eftersom affektivitet artikuleres som et menneskeligt grundvilkår, der går forud for kognition.

I **kapitel 2** viste jeg, at der figurerer en affektiv diskurs i organiseringsformen community organizing. I CO forsøger man lingvistisk at arrestere førsproglige frustrationer (negativ affekt) som følelserne: kold vrede og håb. Målet er at give individer og civilsamfund mere handlekraft, hvilket CO artikulerer som en fordel for samfundet som helhed. Relationer artikuleres som nøglen til at skabe organisering og handlekraft på tværs af diverse organisationer. Disse relationer kan kun opnås, ved at borgerne gør sig følelsesmæssigt sårbare overfor hinanden. Dermed ville rationalitet aldrig kunne slå til, i forsøget på at skabe et stærkt civilsamfund.

I **kapitel 3** viste jeg, at Laclau artikulerer affekt som immanent i populistisk logik, som igen er immanent i al demokratisk mobilisering. Altså er affekt en del af al demokratisk mobilisering, hvorfor Laclau også artikulerer: "the need to give up the dream of a rationalistic consensus." (Laclau 2007:168). Argumentet lyder, at der er populistisk logik på spil i ethvert forsøg på at repræsentere folket, og det er netop hvad demokratiske bevægelser gør, eftersom de henter sin politiske legitimitet i at være repræsentanter for 'folket'. Imidlertid findes 'folket' ikke

som en ekstra-diskursiv størrelse. Folket er noget som konstrueres, og dette ikke kan lade sig gøre, uden borgernes affektive opbakning til dem, der repræsenterer og konstruerer deres helhed. I de tre første kapitler forkastes forestillingen om et demokratisk samfund, som udelukkende baserer sig på rationalitet og konsensusøgende dialog. Diskursanalyserne viste, at affekt kan artikulere sig som et aktiv og en nødvendighed for demokratiske bevægelser. Disse artikulationer ledte mig videre til at spørge i **kapitel 4**, hvordan man kan skelne mellem demokratiske og udemokratiske bevægelser, antaget at hverken tilstedeværelsen af affekt eller populistisk logik er diskvalificerende for en demokratisk bevægelse. For at besvare dette spørgsmål tog jeg udgangspunkt i Claude Leforts teori om demokrati som magts tomme sted. Jeg inddrog ligeledes Laclau og Mouffes demokratiforståelser. Jeg har argumenteret for, at der i Laclau primært er optaget af, hvilke *mål* der kendetegner demokratiske bevægelser. Derimod ligger spørgsmålet om, hvilke *midler* der kan tages i anvendelse ubesvaret hen. Jeg har her foreslået at skelne mellem demokratiske og udemokratiske midler til affektiv ledelse, ved at skelne mellem uigennemsigtige og gennemsigtige affektive ledelsesforsøg. Hvor førstnævnte så vidt muligt maskerer sit arbejde med affekt og følelser, og sidstnævnte er åben omkring sin brug af affektiv ledelse. Mine empiriske kilder har alle artikuleret affekt som en påvirkelig størrelse. Imidlertid har de også alle understreget, at affekt ikke fuldt ud kan tæmmes. Det sætter demokratiske bevægelser i et dilemma mellem på den ene side, at kunne se fordelene i at mobilisere på affekt, og på den anden side, ikke at kunne kontrollere, hvor en sådan bevægelse kan ende.

I titlen til denne afhandling spurgte jeg, om affekt og følelser kan betragtes som et aktiv for demokratiet. Hertil vil jeg nu svare ja. Affekt og følelser *kan* betragtes som et demokratisk aktiv, men de kan ligeledes betragtes som en trussel mod demokratiet. Imidlertid kan man sige det samme om rationaliteten. Rationalitet kan være et demokratisk aktiv, men på samme måde som vi må forholde os kritisk og undersøgende til, hvordan affekt bør anvendes, er det min konklusion, at vi må gøre det samme, hvad angår begrebet 'rationalitet'.

6

Litteraturliste

- Alinsky, Saul. 1971. Rules for Radicals. Random House.
- Andersen, Heine. 2009. «Jürgen Habermas». I Klassisk og Moderne Samfundsteori, 4. udg., 367–89. København: Hans Reitzels Forlag.
- Ardit, Benjamin. 2010. «Populism is Hegemony is Politics? On Ernesto Laclau's On Populist Reason». Constellations 17 (3): 488–97.
- Beck-Nilsson, Carsten Terp. 2015. «Magten tilbage til folket – folket tilbage til magten». Altinget. <http://www.altinget.dk/artikel/magten-tilbage-til-folket-folket-tilbage-til-magten>.
- Bernsen, Markus, Anton Grau Larsen, og Christoph Ellersgaard. 2015. Magteliten - hvordan 423 danskere styrer landet. 1. udg. Politikens Forlag.
- Brown, Steven D., og Paul Stenner. 2001. «Being affected: Spinoza and the psychology of emotion». International Journal of Group Tensions 30 (1): 81–105.
- Chambers, Edward T. 2003. Roots for Radicals - Organizing for Power, Action, and Justice. New York & London: Continuum.
- Clarke, Simon, Paul Hoggett, og Simon Thompson. 2006. Emotion, Politics and Society. Palgrave Macmillan.
- Dreyer Hansen, Allan. 2016. «Laclau's theory of populism and the problem of democracy». I . Buenos Aires.
- Gecan, Michael. 2004. Going Public - An Organizer's Guide to Citizen Action. New York: Anchor Books.

- Hoggett, Paul, og Simon Thompson. 2012. *Politics and the Emotions - The Affective Turn in Contemporary Political Studies*. USA: Bloomsbury Publishing.
- Howarth, David R. 2013. «Structure, Agency, and Affect». I *Poststructuralism and After*, 150–86. Springer.
- Kvale, Steiner, og Svend Brinkmann. 2009. *InterView*. 2. udg. Hans Reitzels Forlag.
- Laclau, Ernesto. 2002a. «Dekonstruktion, pragmatisme, hegemoni». I *Det radikale demokrati - diskursteoriens politiske perspektiv*, 1. udg., 147–71. Roskilde Universitetsforlag.
- ———. 2002b. «Hvorfor betyder tomme udtryk noget i politik». I *Det radikale demokrati - diskursteoriens politiske perspektiv*, 1. udg., 135–46. Roskilde Universitetsforlag.
- ———. 2007. *On Populist Reason*. 2. udg. London: Verso.
- Le Bon, Gustave. 2005. «Massernes Æra & Generel karakteristik af masserne. Den psykologiske lov for deres mentale enhed.». I *Massernes psykologi*, 25–44. Hasselager: Helikon.
- Lefort, Claude. 1989. «Spørgsmålet om demokratiet». *Slagmark*, nr. 13: 15–29.
- Lloyd, Andreas. 2016. Interview med medstifter af Medborgerne.
- Marchart, Oliver. 2012. «Elements of Protest» *Cultural Studies* 26 (2-3): 223–41.
- ———. 2014. «New Protest Formations and Radical Democracy». *Peace Review* 16 (4): 415–20.
- Massumi, Brian. 1995. «The Autonomy of Affect». *Cultural Critique*, nr. 31: 83–109.
- Medborgerne. 2017. «Om community organizing». Åbnet August 3. <http://www.medborgerne.dk/om-community-organising>.
- Mouffe, Chantal. 2002. «Politik og liberalismens grænser». I *Det radikale demokrati - diskursteoriens politiske perspektiv*, 1. udg., 213–35. Roskilde Universitetsforlag.
- ———. 2003. «Politik og lidenskaber: Hvad er på spil i demokratiet?». *Distinktion*, nr. 7.
- ———. 2005. «Politics and the political». I *On the political*, 8–34. London: Routledge.
- Müller, Jan-Werner. 2016. *Hvad er populisme?* 1. udg. Informations Forlag.
- Oxford Dictionaries. udateret. «Cathexis». *English Oxford Living Dictionaries*. <https://en.oxforddictionaries.com/definition/cathexis>.
- ———. udateret. «Ressentiment». *English Oxford Living Dictionaries*. <https://en.oxforddictionaries.com/definition/ressentiment>.
- ———. 2017. «Word of the Year 2016 Is...» *English Oxford Living Dictionaries*. Åbnet Januar 27. <https://en.oxforddictionaries.com/word-of-the-year/word-of-the-year-2016>.

- Pedersen, David Budtz. 2017. «Demokratiet er truet af følelser». Information, Januar 21. <https://www.information.dk/moti/2017/01/demokratiet-truet-foelelser>.
- Rogers, Mary Beth. 1990. *Cold Anger - A Story of Faith and Power Politics*. Texas: University of North Texas Press.
- Speer, Paul W., og Brian D. Christens. 2015. «Community Organizing: Practice, Research, and Policy Implications». *Social Issues and Policy Review* 9 (1): 193–222.
- Staunæs, Dorthe. 2011. «Governing the potentials of life itself? Interrogating the promises in affective educational leadership». *Journal of Educational Administration and History* 43 (3): 227–47.
- Thompson, Simon. 2006. «Anger and the Struggle for Justice». I *Emotion, Politics and Society*, 123–44. Palgrave Macmillan.
- Thrift, Nigel. 2009. «Understanding the Affective Spaces of Political Performance». I *Emotion, Place and Culture*, 79–95.
- Åkerstrøm Andersen, Niels. 1999. «Ernesto Laclaus diskursteori». I *Diskursive analysestrategier*, 87–106. Nyt fra samfundsvidenskaberne.

7

Bilag

- 1 - Om Alinsky, Chambers & Gecan
- 2 - Transskriptionsnøgle
- 3 - Transskription af interviewet med Andreas Lloyd 2016

1 - Om Alinsky, Chambers & Gecan

Alinsky, Chambers & Gecan er enige om de grundliggende perspektiver i CO, som er at organisering skal være demokratisk og tjene det fælles bedste. Dog er der variationer i deres perspektiver og udgangspunkter. De gør sig forskellige betragtninger om samfundet og advokerer for forskellige strategier. Jeg vil her skitsere de vigtigste forskelle på Alinsky, Chambers og Gecan, for at give et overblik forfatterne bag min primære empiri om community organizing.

Saul Alinsky udgav bogen "Rules for Radicals" i 1971. Saul Alinsky betragtes som stifteren af community organizing. Hans ønske var, at skabe et civilsamfund, som kunne udgøre en modmagt til staten. Alinsky var en provoaktør, effektiv strateg og ophavsmanden til de 13 taktikker, der skulle bidrage til at *the haves* måtte afgive magt til *the have-nots*. Alinsky virker på nogle områder noget skrupelløs, og det er ikke alle hans betragtninger, som er blevet videreført af hans efterkommere. Alinsky bragte post-mortem Hillary Clinton i fedtefadet under valgkampen i 2016. Clinton skrev nemlig speciale om Alinskys metoder, og eftersom han i forordet til *Rules for*

Radicals fremhæver Lucifer, dvs. Satan, som den første sande revolutionær, blev Clintons religiøse tilhørsforhold draget i tvivl.

Ed T. Chambers bygger i bogen "*Roots for Radicals*" (2003) videre på arven fra Alinsky. Chambers & Alinsky samarbejdede frem til Alinskys død i 1972. I modsætning til Alinskys religionskritiske tilgang, er Chambers uddannet teolog, og drager løbende paralleller mellem teologi, kirker og CO. Chambers skelner mellem "early and modern" community organizing (Chambers 2003:100 ff). Alinsky er inkarnationen af tidlig community organizing, og Chambers af den sene. Den største forskel er, man i moderne community organizing institutionaliserede community organizing. Blandt andet stiftede Chambers selv en skole, hvor uddannelsen af community organizere blev systematiseret, for at gøre det muligt at give de erfaringer, Alinsky og hans tilhængere havde gjort sig, videre. *Roots for Radicals* bærer kraftigt præg af Chambers' teoretiserende tilgang. Han behandler de samme temaer som Alinsky gjorde, men hans definitioner og forklaringer af begreber, strategier og værdier, er ofte mere concise, og mere applicerbare i et akademisk projekt som dette. Konceptuelt er hans vigtigste bidrag til community organizing hans fokus på relationers betydning, samt vigtigheden af, at man efter hver eneste politiske handling omgående evaluerer, for derved at opnå praktisk visdom, der kan tages i anvendelse ved næste aktion.

Michael Gecan er forfatteren bag bogen: *Going Public - An Organizer's Guide to Citizen Action* (2004). Gecans vigtigste bidrag ift mit speciale, er distinktionen mellem den relationelle kultur, markedes kulturen og den bureaukratiske kultur. *Going Public* er primært bygget op omkring anekdoter, som skal formidle hvordan community organizing kan udføres i praksis. Chambers og Alinsky benytter sig også af anekdoter, men i Gecans bog udgør anekdoterne hovedbestanddelen, hvor Chambers og Alinsky i højere grad filosoferer, og generaliserer over, hvad community organizing er, og kan.

Efter min mening kan forskellene mellem bøgerne opsummeres således: Alinskys bog er den uslebne diamant - det første eksperimenterende udgangspunkt. Chambers bog generaliserer, og teoretiserer over hvad community organizing er, så det lettere kan videreformidles. Gecans bog er en form for inspirations-bog til folk som gerne selv vil give sig i kast med community organizing.

Alinsky, Chambers og Gecan lægger vægt på forskellige ting, er overordnet enige om de store linjer. I community organizing er der altså løbende uenigheder om, hvordan diskursen skal være, hvilket er et grundvilkår indenfor Laclaus analysestrategi, hvor dynamikken mellem diskursivitet og diskurs altid vil gøre sig gældende.

2 - Transskriptionsnøgle

Eftersom der allerede i transskriptionen af et interview finder en fortolkning sted (Kvale & Brinkmann 2009:202), har jeg vedlagt den transskriptionsnøgle, jeg har anvendt. Jeg har valgt at anvende en relativt simpel transskriptionsnøgle, der er konstrueret med henblik på at gøre indholdet i interviewet så klart og læsbart som muligt. Dermed har jeg udeladt detaljer, som ville kunne have blotlagt interviewpersonens følelser, tvivl eller løgne. Jeg har ej heller tilføjet notater om omgivelser og stemning, der kunne have påvirket interviewpersonens udsagn. For dette speciale er det informationerne om Medborgerne og community organizing som er af interesse. Disse informationer har jeg forsøgt at gøre tilgængelige, ved hjælp af følgende transskriptionsnøgle:

Personer	Personerne er noteret i venstre kolonne som: I Interviewer, Laura Vibeke Friis Nielsen A Interviewpersonen, Andreas Lloyd
...	Ved pauser eller ufuldendte ord og sætninger
[...]	Ved utydelig eller for projektet irrelevant tale
Fyldord	Medtages kun hvor de er meningsgivende
Gentagelser	Udelades
Øvrige kommentarer	Tid samt noter om tematik eller andet er noteret i højre kolonne

3 - Transskription af interviewet med Andreas Lloyd (2016)

Person	Indhold	Tid / noter
I	... Jeg kunne godt tænke mig at skrive om sociale bevægelser, og om civilsamfund i samspil med... Vi har jo sådan set et demokratisk system allerede. Så hvad er civilsamfundets rolle, og hvordan kan en social bevægelse være med til at ændre nogle ting. Og der synes jeg bare at I var meget spot on, og spændende, og alt det, så derfor tænkte jeg, at jeg gerne ville tale med jer... om Medborgerne selvfølgelig. Vil du starte med at fortælle lidt om dig selv? Bare helt kort.	
A	Det kan jeg godt. Jeg er uddannet antropolog fra Københavns Universitet, og har arbejdet som selvstændig de sidste mange år med brugerundersøgelser og kvalitative metoder og sådan noget. Og så er jeg ved siden af det været meget aktiv i først Københavns Fødevarefællesskab og så et initiativ som hedder Borgerlyst, som jeg har været med til at starte. Og gennem de erfaringer jeg har gjort mig der i de to initiativer [...] har taget initiativ til Medborgerne sammen med Michael Wulff og Ruth Gøjsen. Og det handler jo netop om, hvad er det civilsamfundets rolle er, som en aktiv del af samfundsudviklingen, fordi der er også pres på civilsamfundet fra mange sider, og i det omfang at vi ikke selv er med til at definere hvad det er en for en rolle vi har som borgere i det større samfundsbillede, så er der nogen andre der bestemmer det for os. Ja. Jeg ved ikke om...	
I	Det leder godt videre til det næste spørgsmål som er; hvorfor har Danmark brug for Medborgerne?	

Person	Indhold	Tid / noter
A	Jeg tror at det handler om at Danmark traditionelt har haft et meget meget stærkt civilsamfund. Hvis du ser tilbage, 100 år tilbage, så havde vi ikke en specielt stærk stat. Danmark var lidt af et U-land, ikke? Men i virkeligheden så, det der har været med til at skabe den samfundsudvikling vi har nu, det er, at de stærke sociale bevægelser, de stærke fællesskaber der har præget landet. Det er arbejderbevægelsen. Det er Landbrugbevægelsen, Andelsbevægelsen, Højskolebevægelsen osv. Og det er ligesom kommet af den her demokratiske vækkelse der er kommet op gennem den anden halvdel af det nittende århundrede og op igennem det tyvende århundrede. At lokale borgere, land- og bybefolkning, er blevet mere bevidste om deres rettigheder og gennemslagskraft de kan få ved at organisere sig. Og hvis du ser på sådan noget som en stor del af de virksomhedssucceser der har præget Danmark. Andelsbevægelsen, brugsforeninger og andelsmejerier, andelsslagterier og alle de her ting. Det har jo været motoren i væksten op igennem det tyvende århundrede, har været båret af, at vi ligesom har haft en fællesskabsorienteret, civilsamfundsorienteret tanke lokalt forankret. Mange af de innovationer der har været i forhold til at have daginstitutioner, sygekasser og det ene og det andet, det er også noget der er kommet fra civilsamfundet. Så før det var en del af velfærdsstaten, så var det nogle ting borgerne selv gik sammen om at organisere, fordi det var et behov de så. Og derfra er det blevet sat i system, og er blevet overtaget af staten. Og det er ligesom al den handlekraft og initiativrigdom, som vi glemmer i virkeligheden kommer fra civilsamfundet. Vi snakker om civilsamfundet som en tredje sektor, fordi man typisk ser der er staten og markedet, og så er der alt det andet som er lidt en rodekasse, som vi ikke lige ved hvad vi skal gøre af, men i virkeligheden så er det omvendt. Civilsamfundet er den første sektor, fordi det er der hvor at vi har fællesskab og vi har familie, vi har trosfællesskaber... alle de her forskellige ting som er forudsætningen... alt det hvor vi opbygger alle de relationer som er forudsætningen for både stat og marked. Og i virkeligheden så synes jeg, at vi har glemt det, og ikke længere giver civilsamfundet den rolle, som det har haft tidligere. Det er i virkeligheden også et spørgsmål om at civilsamfundet er blevet flettet så meget sammen med staten, så den ikke længere har en klar stemme selv længere. Det er meget svært at finde en større dansk civilsamfundsorganisation, som ikke modtager store midler fra det offentlige, og hvis den her tendens fortsætter, så er der ikke længere plads til de her stærke fællesskaber, som vi selv er med til at definere, og som tager udgangspunkt i borgernes egen handlekraft. Så jeg mener netop vi har brug for Medborgerne for at tale civilsamfundet op, og vise at der er en anden vej at gå. Og i virkeligheden også give noget magt tilbage til civilsamfundet i forhold til at træffe de beslutninger, der kommer til at forme vores samfund. For man kan sige, at hvis du tager udgangspunkt i at hver af de her tre sektorer har en primær interesse, eller en målsætning, som de dækker, så kan man sige at markedet, det er klart, de vil jo gerne...	
I	Have penge?	
A	... have penge. De vil gerne skabe profit. Staten er meget optaget af styring. At man kan tænke langsigtet. At der er orden på forholdene. At man ligesom ved hvor det er man ender, at der er en form for forudsigelighed. Men civilsamfundet er optaget af udviklingen af mennesker. Optaget af at der er bedst mulige forhold for at den næste generation har de samme muligheder som den foregående. At de værdier og de livsgrundlag som vi baserer vores liv på, også er til rådighed for den næste generation. Der skal selvfølgelig være penge og styring for at få det til at fungere, men det er også bare en forudsætning at værdierne er en bærende del af det. Det kan jo både være igennem religiøse fællesskaber, det kan være igennem skolerne, det kan være igennem faglige fællesskaber, det kan være igennem frivillige fællesskaber. Men det er mere det med at hver generation, skal lære for sig selv, at være borgere.	
I	Jeg har læst din tekst "Civilsamfundets renæssance", det var et Hal Koch citat.	
A	Ja præcis.	

Person	Indhold	Tid / noter
I	Ja faktisk var et af mine spørgsmål: Hvordan synes du vores generation klarer den opgave?	
A	Det er et godt spørgsmål for man kan sige, vi skal jo lære det selv, på samme måde som alle mulige andre har lært det. Og jeg tror det som vi har lært, det er at være mere konfliktsky, end de tidligere generationer. Hvis du kigger på vores bedsteforældres generation, så var de jo præget af at være meget autoritetstro, og hvis man fulgte systemet, så ville man [...] komme til at ske. Der var ligesom en indlejret forandring i den måde som det de arvede fra deres forældre og deres bedsteforældre. Der var ligesom allerede nogle nye institutioner der var etablerede, altså andelsbevægelsen osv.	
I	Altså omkring anden verdenskrig, efter anden verdenskrig?	
A	Ja deromkring. Der var allerede etableret nogle stærke civilsamfundsorganisationer, som man kunne videreføre, selvom der selvfølgelig var en masse ting der skulle styrkes. Men man kan sige at vores forældres generation måske i højere grad har været præget af det her med at gøre oprør i mod en masse ting. Gøre oprør mod en masse af de her blødere værdimæssige ting. Hvad er det, der sker i familien. Hvad er det, der sker på arbejdspladsen. Hvordan er det, vi taler til hinanden? Fri seksualitet og sådan noget ikke? Der har været en tendens til at gøre oprør mod alle de her ting, og udfordre mange af de... Mine forældre de var glødende socialister og arbejdede for verdensrevolutionen i deres unge dage. Det har de ligesom lagt bag sig nu, men det var det, der var præget af tiden. Det er som om at vores generation ikke rigtigt har noget der... Vores forældre var jo ikke i tvivl om, at man skulle være politisk. At man skulle være organiseret, og være med til at få nogle ting til at ske. Vores generation er måske i højere grad blevet individualiseret. Det skal være noget der er sjovt umiddelbart. Noget der giver mening umiddelbart. Der skal være en umiddelbar pay off. Men at det er også lidt hårdt, hvis vi skal forpligte os for meget på andre mennesker. I virkeligheden tror jeg bare der er en politisk forudsætning i, at hvis man vil skabe forandringer, så skal man også være villig til at forpligte sig på andre, og indgå i nogle fællesskaber der kan skabe de forandringer.	
I	Er det din personlige overbevisning, eller er det noget du har fra... Er der noget litteratur man for eksempel kunne kigge på?	
A	Det er svært synes jeg, at pege på noget direkte. Det er mere min oplevelse, end det er noget jeg kan bakke op på den måde.	
I	Det er helt fint.	9:38
A	Det tror jeg også mere er et spørgsmål om, at når du spørger på den måde så bliver det jo et subjektivt svar	
I	Det er heller ikke fordi det er et problem. Det er bare interessant for mig at vide om det er det ene eller det andet.	
A	Ja ja. Det er jo interessant at se, for der er masser af unge mennesker, der er engagerede i frivillige organisationer på en eller anden måde, men der er stadig færre der er aktive i ungdomsorganisationer, politiske ungdomsorganisationer, der er stadigt færre der er organiseret i fagforeninger fx, ik?	
I	Mhm	
A	Så det grundlag for at få den der organiserede politiske dannelse bliver mindre, og den måde folk er blevet frivillige på, det er i højere grad som CV-frivillige, ik?	
I	"og så pynter det også på CV'et"	

Person	Indhold	Tid / noter
A	Ja ja, og det er der jo ikke noget i vejen med, men motivationen er i højere grad... det handler ikke om at skabe en større forandring i Verden, det handler måske bare om at gøre noget godt, som ligesom spejler af på en selv. Der tror jeg måske at noget af det jeg savner, er den der form for social fantasi. At man kan forestille sig, at tingene kan være anderledes, og at man selv kan være med til at være en løftestang for at få det til at ske, og det er i hvert fald noget jeg er meget optaget af. Hvordan kan vi skabe de frirum, hvor folk kan opleve, at de kan være med til at rykke ved noget i det større billede?	Social fantasi
I	Ja. I Civilsamfundets renæssance skriver du det med de løst koblede frivillige fællesskaber, som du mener mangler en grad af organisering, for at det ikke bare falder fra hinanden så snart den der brænder mest for det, ikke gider længere.	
A	Ja	
I	Er det tanken med Medborgerne, at I gerne vil samle den slags fællesskaber, eller?	
A	Altså i virkeligheden at være et bindeled mellem de gamle fællesskaber og de nye fællesskaber. Du kan sige, at de gamle fællesskaber giver ikke længere folk det de har brug for - det de leder efter. Derfor begynder folk at vælge dem fra. Hvorfor være med i en gammel fagforening som er dyrere, når du bare kan være med i en gul fagforening, der er billigere, og du får de samme ydelser, og du ikke længere ser på fællesskabet, den identitet eller det handlerum som det giver at være med i en fagforening. Du ikke ser det som en værdi i sig selv. [...] Hvorfor være engangeret i den lokale kirke, hvis du alligevel synes at gudstjenesten er kedelig, og at du ikke rigtigt har noget forhold til det, der sker. Hvis folk ikke sætter pris på det som du leverer som fællesskab, og som organisation, så kan du heller ikke klantrø folk for at de går et andet sted hen. Men samtidigt er det jo nogle... Nu ved jeg, fra at have været med til at starte Københavns Fødevarerfællesskab, at det med at starte en organisation er enormt meget arbejde. Du skal også ligesom opbygge en kultur og nogle arbejdsgange og nogle ting som der er en masse energi i, men som du meget hurtigt går sur i fordi det bliver drift alt sammen. Så i løbet af tre år gik vi fra "alt er muligt" til "sådan plejer vi ikke at gøre". Og det er jo bare hårdt, at skulle starte en organisation på den måde. Du skal drive, bruge en masse kræfter på at opbygge de her arbejdsgange, og i virkeligheden lære hvordan man gør. Og det kan godt være du har alle mulige vilde idéer om hvordan det burde se ud, men hen ad vejen ender du faktisk med at indordne dig mange af de systemer der allerede er, fordi det er for besværligt det andet. Og på den måde så...	
I	Var det en skuffelse at det gik den vej, eller?	
A	Det ved jeg ikke. Jeg tror bare vi havde den her fantas... forestilling om at alt var muligt, også på grund af internettet, så kunne man ligesom oprydde alle de her ting der var i forvejen, men det kræver bare sindssygt meget energi, og hvis du ligesom udfordrer alting på alle fronter hele tiden, så kræver det bare mange flere kræfter, end hvis du bare siger, "Ok, vi siger at vi prøver at være innovative og nysgerrige eller nyskabende i den her retning" og så alt det andet er nogenlunde som man er vant til at se det. Så kan man meget bedre fokusere sine kræfter, og så kan folk der kommer ind i organisationen også meget bedre finde ud af hvad det er, der foregår. Fordi alt ikke er oppe i luften hele tiden.	
I	Ja	

Person	Indhold	Tid / noter
A	Og det er netop det man kan, hvis man har en veletableret organisation, som folk ved hvor man har, og der er funderet nogle værdier, som folk grundlæggende er enige med. Så er det meget nemmere at sige "så rykker vi på de her ting". Og der er så et gab mellem at de gamle organisationer ikke er gode nok til at lade sig rykke, og de nye organisationer vil rykke for meget, på en eller anden måde. Og alt er oppe i luften. Og vi har jo også en tendens til, at det er meget sjovere at skabe noget nyt fra bunden, end det er at være med til at vedligeholde noget gammelt.	
I	Ja	
A	For hvis du starter noget nyt fra bunden, så behøver du ikke gå på kompromis. Så kan du bare give den gas. Og det er rigtig fedt, men det er også pisse hårdt, og de mennesker der står forrest med det, er også dem der risikerer at brænde ud. Og hvis de brænder ud, jamen så er der ikke så stor sandsynlighed for at det rent faktisk lever videre. Så det er også min... Den læring jeg har haft af det er, at vi skal være bedre til at støtte den der kobling mellem de nye og de gamle fællesskaber.	
I	Hvad vil det sige helt konkret?	
A	De gamle fællesskaber har ressourcerne, og de unge fællesskaber har energien. Så det som vi gerne vil gøre med Medborgerne helt konkret, det er at lave sådan en medborgeralliance, hvor de organisationer, der har ressourcerne, og som har medlemmerne som de ikke rigtigt formår at aktivere, at de forpligter sig på at arbejde sammen med hinanden på at få de her ting til at ske, og de unge fællesskaber som måske ikke engang er en forening, men bare er en facebookgruppe, eller nogen der er optagede af den samme problemstilling, at de får en platform som de kan byde ind på, og derigennem også lære værdien af at være organiserede i højere grad.	
I	Og så blive politisk dannede?	
A	Ja, i et eller andet omfang. Det er det med, at meget af det vi laver med Medborgerne er i virkeligheden at invitere folk på... finde de folk som kan se værdien i det her, eller som har noget som de gerne vil være med til at rykke på af en eller anden grund, men hvor de bliver frustrerede fordi de ikke ved, hvordan de skal gøre. Og så at udfordre dem på, hvad de har tænkt sig at gøre, træne dem - vi holder sådan nogle træningsweekender, hvor vi samler folk fra forskellige organisationer, og giver dem mulighed for at lære hinanden at kende, men også en fælles forståelse af hvordan man kan skabe forandring, Og i virkeligheden er argumentet, at hvis du vil skabe forandring, så skal du have magt. Ikke bare magt som i at du kan sige hvad andre folk skal gøre, men magt i den forstand, at du skal være i stand til at have handlekraft. Være i stand til at skabe de forandringer du gerne vil have.	
I	Hvad kunne det for eksempel være?	18:05

Person	Indhold	Tid / noter
A	Jamen det kan være, at du i fællesskab med andre, hvis du oplever at der [...] er utrygge gader for eksempel . Så kan du være med til, i fællesskab med andre: "Vi laver en løsning på hvordan..." Hvis folk de oplever utryghed i gadebilledet, så kan vi lave en kampagne hvor lokale butikker de kan melde sig som en "safe haven", hvor du kan gå ind, og du behøver ikke købe noget, du kan bare komme ind i kiosken og sige "jeg følte mig utryg derude, så nu står jeg lige her, er det ok?", og så er det ok. Så du ligesom laver en form for kampagne hvor man siger, vi organiserer os selv, for at løse det her problem, som vi oplever. "Vi behøver ikke gå til nogen beslutningstagere, vi prøver selv at finde en løsning på det" ik? Det er også det med at sige, i stedet for at vi bare skal gå til nogen og brokke os over et eller andet, så kan vi rent faktisk komme med en løsning selv. Det giver jo en eller anden form for handlekraft. En anden form for handlekraft det er at opbygge relationer til de beslutningstagere, og sige "jamen vi vil have have en konstruktiv dialog med politiet, fordi at ofte er det også politiet vi føler os utrygge overfor, fordi de ikke anerkender os som ligeværdige borgere, fordi vi er brune" eller "fordi vi går i joggingbukser" eller hvad det kan være. Jamen så handler det om at have magten, eller handlekraften til at organisere sig, og gå ind og snakke med en politidirektør, og sige: "Vi oplever det her som et problem. Vi vil gerne have at I gør sådan her, for at løse det her problem. Er I villige til at gøre det her sammen med os?". Og den form for magt er jo ikke, at vi tæsker politidirektøren, hvis han ikke gør, som vi siger, men det er en relationel magt der består i, at vi vil gerne opbygge en positiv samarbejdsrelation med dig. Den form for magt kommer jo af, at man er i stand til at forstå hinandens egeninteresser. Du skal jo også kunne forklare politidirektøren...	
I	"hvorfor er det smart for jer..."	
A	Hvorfor er det smart for jer? Hvis I opfører jer bedre, så bliver de unge mænd i joggingbukser, de bliver ikke frustrerede over, at I går og kropsvisiterer dem hele tiden, og at I går efter dem, og så at de begynder at brænde biler af, eller lave al mulig anden kriminalitet i afmagt, så vil der være en bedre dialog, og I vil få færre problemer. I sidste ende vil kriminalitetsraten falde, og I skal bruge færre timer og færre mandskab på den samme opgave. Det er jeres egeninteresse. Og hvis man kan forklare det, så begynder man også at kunne finde nogle løsninger, der tænker hele vejen rundt om problemet, og ikke kræver at det går hårdt mod hårdt. Det kan jo så også være, at det er det nogle gange, hvis folk ikke vil lytte. Men så skal man også have en anden form for magt, for at udstille folks uvillighed til at lytte, ik?	
I	Mm	21.04
A	Fx ved at lave en aktion foran politigården hvor man så siger, "Vi kommer herved for at fortælle om problemerne ved de her ting, nu da du ikke ville tage et møde med os"	
I	Ja	
A	Den måde man afklarer folks egeninteresse på, det er ved at snakke med dem, og i sidste ende er vi tilbage ved Hal Koch og hele det her samtaledemokrati. Man bliver nødt til at starte med at lytte til hinanden, fordi ellers ved man ikke hvad der rører sig. Det er også den måde vi arbejder på. Vi starter med at gå ud og snakke med folk i lokalområdet, og sige: hvad er det der er vigtigt for jer? Fordi det er jer i sidste ende, der skal løse jeres egne problemer. Ellers er det vi lærer jer, at I bare skal vente på at vi kommer og løser det for jer, og det er lige præcis det modsatte af, hvad det er vi prøver at opnå [...] demokratisk dannelse.	
I	Jeg kan ikke huske, om det var på jeres hjemmeside jeg læste det, eller om det var i den der "Rules for Radicals" - den læste jeg fordi I referede til den - men hvor der stod at man aldrig skal gøre noget for folk, som de kan gøre for sig selv. Hænger det sammen med det?	
A	Ja, det står begge steder. Ja, det er ligesom nøglesætningen i hele den her tilgang.	

Person	Indhold	Tid / noter
I	Hvorfor er det så vigtigt?	
A	Du skal tænke på, at nogle gange så... Det handler om learning by doing. Og hvis du kommer og gør noget for folk, hvad er det de lærer af det? De lærer, at du gør tingene for dem. Du skal tænke det meget mere sokratisk. Sokrates var god til, ikke at give svarene til folk, bare ved at sige: "Du er dum, og jeg har ret, og det er sådan her Verden ser ud." Men ved at bede dem om, at forklare deres tanker, og derefter pille dem fra hinanden, og udfordre dem. Men det vigtige er, at de selv fik lov til at sige noget først. Og det er i virkeligheden på samme måde. Du kan lære folk en masse ting, men det er meget nemmere, hvis de selv har erkendt behovet for at lære noget. Giver det mening?	
I	Ja	
A	Så at en vigtig del af community organising det er aggitere folk.	Communit y organizing
I	Hvad betyder det?	

Person	Indhold	Tid / noter
A	Det er et gammelt ord. Det brugte man meget i fagbevægelsen tidligere, men det handler om at gøre folk vrede. Der er nogen der siger, at en community organizer er en menneskelig ildspåsætter, der sætter ild til folk, og gør dem vrede. Og det er i virkeligheden et spørgsmål om, at der er mange ting i vores liv, som vi er frustrerede over. Rigtig mange ting, som vi finder os i. Som vi tænker: Det kan vi ikke lave om på. Som bare er de her små ting, som vi kan gå og være utilfredse over for os selv, men som vi tænker i virkeligheden er vores egen skyld. Eller: Det kan jeg alligevel ikke gøre noget ved. Det er lidt ligesom at have et dårligt siddende stykke tøj på, hvor det skarver forskellige steder, og man får slidsår, men du er sådan lidt "okay, det er bare det arbejde jeg kunne få." eller "det er den bolig jeg kunne få" eller "det er den uddannelse jeg kunne få" eller "Det er det sted jeg kunne få" eller "det kvarter, det er bare sådan, og det kan jeg ikke gøre noget ved", og hver eneste gang så siger du til sig selv "Nå, men det er vilkårene, det kan jeg ikke gøre noget ved". Så er det også at du siger "Jeg må bare bide den smerte i mig". En community organizer er så en der kommer, og prikker i de der slidsår, og siger "Hvorfor finder du dig i det? Hvorfor gør du ikke noget ved det?". Og du kan se det helt tilbage i.... Arbejderbevægelsen. Det var også folk, der arbejdede på dårlige vilkår og usikre omstændigheder, og arbejdede 12-14 timer om dagen i en dårligt oplyst, ildelugtende fabrik. Men de var også bare glade for at have et arbejde, fordi de skulle have noget for at kunne forsørge deres familie. De turde ikke rigtigt gøre oprør. Og så kommer der en eller anden fagforeningsmand og prikker til dem, og siger "hvorfor finder du dig i de her elendige vilkår? Prøv at tænke på, hvis du kun skulle arbejde 8 timer om dagen. Prøv at tænke på, hvis du fik en ordentlig løn for det, du laver. Prøv at tænke på hvis du kunne gå hjem og være stolt og sige til din familie, jeg er med i et fællesskab der er en del af fremtiden, og jeg behøver ikke at have ondt hver aften når jeg kommer hjem, fordi jeg har arbejdet for meget.". Tale til folks egeninteresser på den måde, og i virkeligheden også give dem mulighed for at vokse med de opgaver. Jamen så. Det kan godt være, at han som den enkelte mand på arbejdspladsen risikerer noget, men hvis der er tilpas mange af dem, der gør det, så er det dem, der har magten over arbejdsgiveren. Det er jo på samme måde. Hvis der er tilpas mange i en boligopgang der er trætte af, at udlejeren ikke gider reparere de fugtskader der måtte være, der gør at man har det dårligt, eller folk får astma og sådan nogle ting, jamen, hvis der er én der truer med at sige op, så siger han (red. udlejeren) "Bare flyt! Jeg finder en anden". Men hvis alle i opgangen siger: "Vi flytter". Så er det ligepludselig udlejeren der har problemet, ik'? Det er også det. At lære hvordan magt fungerer i form af kollektiv handling. Og det er netop noget, som man ikke tænker eller tør gøre af sig selv. Det er også noget man skal udfordres til at gøre, og lære overhovedet er en mulighed. Og det, hvis vi skal vende tilbage til det du sagde før, det er vores generation ikke særligt gode til. Fordi vi er ikke vant til at vinde. Vi er vant til at vi får så meget forærende, så der i virkeligheden ikke er særligt meget, der er nødvendigt at kæmpe for. Og derfor ved vi heller ikke hvad det betyder, når man så rent faktisk vinder nogle af de der sager, ik'? Hvis du kigger tilbage på studenterbevægelsen over de seneste 20 år eller sådan noget i den stil, så har det ligesom bare været en masse nederlag.	Om community organizernes rolle
I	Ja	
A	Hvert år kan der være store demonstrationer mod nedskæringer, men reelt kommer nedskæringerne alligevel. Og det er jo... så bliver frustrationen også derefter ik'?	
I	En ting jeg studsede over i "Rules for Radicals" var, at han på et tidspunkt giver indtryk af, at der er noget borgerne ikke har ret til, selvom de faktisk har, fordi han gerne ville give dem en følelse af, at det nytter noget, når de går sammen. Hvad tænker du om den strategi? Han er jo ikke helt ærlig overfor dem der.	

Person	Indhold	Tid / noter
A	Jeg er ikke helt sikker på, hvad det er du henviser til der	
I	Det er et eller andet område, hvor der ikke længere kommer sundhedspersonale ud og kigger til dem, og det er fordi de på et tidspunkt selv har bedt dem om at holde sig væk.	
A	Ja?	
I	Men da de så finder ud af at det er noget, de har lyst til igen, organiserer Saul Alinsky dem, men sørger for ikke at fortælle dem, at de sådan set bare kunne gå op og bede om det. Han giver dem indtryk af at det er noget, de har taget. Selvom de i virkeligheden bare kunne være gået op og sagt det. "vi kunne godt tænke os, I kom igen"	
A	For en organizer, så er enhver anledning til at opbygge magt eller til at organisere folk, til at aggitere dem, det er en anledning til at de kan lære noget. Og han siger det her med, at det folk vinder for sig selv, er meget bedre end det de får foræret. Man sige, nå, det var da fjollet, at de brugte så mange kræfter på det, når de nu bare kunne være gået op og have bedt om det. Men det er også et spørgsmål om, hvad er det for en stolthed man lægger i det man vinder? Og det er jo det største spørgsmålstejn ved at arbejde på den her måde i Danmark: Vil folk det nok? Har vi det for godt? Er der overhovedet noget på spil? Er det sådan, at vi i virkeligheden bare tænker, at så kommer der... Vi får så meget forærende, at vi slet ikke tror, at folk har lyst til at kæmpe for noget. Og på samme måde, det er sjovere at bygge noget nyt, at kæmpe for nogle rettigheder, man ikke har haft før, end at skulle til at forsvare nogle rettigheder man allerede har, men måske lidt har glemt at sætte pris på. Og det er også lidt den der spegepølseeffekt af, at de skærer ned bid for bid...	28:52
I	Hvad for en effekt?	
A	Du ved. Spegepølse.	
I	Nå!	
A	Man skærer skiver af lidt ad gangen. Man fjerner noget lidt for lidt, og så mister folk overblik over, hvad det egentlig er, der er vigtigt for dem, ik'? Og ligepludselig så opdager de, at der er nogle ydelser, som vi ikke har længere, som de egentlig satte pris på. Men det der jo også er problemet, som jeg ser det nu, det er at det bliver så abstrakt, så når der for eksempel er kontanthjælpsloft... [..?] om at sætte et kontanthjælpsloft. Dem der argumenterer for det, det er dem, der bliver betalt for at argumentere for det. Det er alle de almene boligers interesseorganisationer, det er venstrefløjspolitikere, og [..?] som ligesom kan se, at et eller andet sted i systemet må der være nogle personer som kommer til at lide under det her. Vi kan se i vores regneark, at der er nogen, der falder ud, som ikke længere har råd til at bo, hvor de bor. Vi kender dem godt nok ikke, og vi ved ikke helt hvem de er, eller hvad deres omstændigheder er, og hvis vi gik ud og snakkede med dem, så kan det være det var sådan en fattig-Karina historie, eller et eller andet, så vi har heller ikke lyst til at sætte dem for meget på spidsen, men det bliver det der kunstige i, at der er nogen der er ved at gøre noget for nogen andre, og det er jo den bedste hensigt, men i virkeligheden tror jeg det er meget stærkere, hvis man så går ud og finder de folk, som vil blive påvirket af kontanthjælpsloftet, og så få dem til at fortælle deres egen historie, i stedet for at der er nogen, der skal gøre det for dem. Det ville de pågældende kontanthjælpsmodtagere også lære meget mere af, end at der er nogen, der... Men jeg har snakket med folk i almene boligforeninger, hvor de sagde: "Der må være nogen i vores afdeling, som lider under det her", men de kender dem jo ikke. Og det er jo den anden side af alt det her. Hvis vi ikke har relationerne, hvis vi ikke kender hinanden længere, jamen så kommer den der regnearkslogik også til at dominere. [...?]	32:14

Person	Indhold	Tid / noter
I	Du har indirekte været inde på det, men hvorfor er det ikke nok at have et repræsentativt demokrati? Hvorfor skal folket have mere magt, end magten til at stemme på nogle politikere der varetager deres interesser?	
A	Jeg tror det handler mest om at hvis et demokrati og et repræsentativt demokrati skal fungere, så bliver vi jo allesammen nødt til at forstå hvordan en beslutning bliver truffet, og hvordan kompromiser bliver indgået. Og lige nu er der den her mærkelige dobbelthed i at det som politikere siger udadtil - de taler om værdier, de taler om holdninger, de taler om de store linjer - og så når de så går ind på Christiansborg og lukker dørene, så forhandler de, så alle de politikere som egentlig er uvenner udadtil, de er gode venner indadtil, hvor de så har nogle forhandlinger, hvor de er meget mere pragmatiske, og lige pludselig finder frem til nogle studehandler, som fungerer på en helt anden måde. Og problemet er så at så for de fleste borgere, er der ikke sammenhæng mellem det de gør udadtil, og det de gør indadtil. De forstår ikke: Hvordan kan I have alle de her høje værdier, og så samtidigt gå på kompromis med dem hele tiden? Kompromis bliver et negativt ladet ord ikke? Fordi det... Så har man givet køb på noget. Hvor at, essensen af demokrati, det er jo kompromisser. At du ikke bare kan få det som du vil have det, fordi så er det jo bare dig der bestemmer ikke? Der er andre interesser du skal navigere i forhold til. Hver gang der er et kompromis, så kan du sige, så er vi nået så langt, og så er der mulighed for at vi kan komme videre en anden gang. Men der er jo sådan en grundlæggende... nogle grundlæggende demokratiske spilleregler som du ikke rigtigt lærer, med mindre du selv får lejlighed til at afprøve dem. Hvis du ikke selv har siddet i en forhandlingssituation, hvis du ikke selv har oplevet at have magten til at være med til at få nogle ting til at ske, hvordan skulle du så vide hvordan det er, at tænke pragmatisk på den måde? Så det er jo forskellen på, hvis du kun har set fodbold i fjernsynet, og aldrig har prøvet at spille det selv, så har du heller ikke nogen forestilling om, hvad det egentlig indebærer. Så jeg vil sige, at det handler jo om give borgere indflydelse på deres eget liv, men også give dem en bredere forståelse på hvordan samfundet fungerer. Du kan tage på højskole, du kan læse på universitetet, du kan alle de her ting hvor du i virkeligheden bliver lidt fjernere fra virkeligheden. Du lærer nogle redskaber i en eller anden tryk kontekst, men den her form for organisering handler netop om at sige: Vi prøver at lære i virkeligheden. Vi prøver at lære med de udfordringer som vi oplever i vores egen hverdag, som jo i virkeligheden gør det meget mere relevant for os. Det er den læring som er en slags 'gadens universitet', og som er meget mere vedkommende - især for folk som ikke er vant til at gå i skole.	Samme pointe som Jonas Christoffer sen men med anden konklusion MB's demokrati-opfattelse
I	Og som kan gøre, at man bedre forstår hvorfor det er fint nok, at der bliver indgået kompromisser på borgen nogen gang, eller hvad?	
A	Ja, men altså, så forstår du jo: ok, de handler jo i deres egne interesser. Du kan ikke altid få 100% det du gerne vil have. Hvad er det så, så kan du jo læse avisen og se: hvad er det for nogle egen-interesser der kæmper mod hinanden her? Hvad er det for nogle beslutninger, der ligger bag? Så har du et helt andet blik på hvordan de her ting de fungerer. Der er nogen der siger... Jeg arbejdede tidligere sammen med min Borgerlyst-makker Nadja, og det er et af de steder hvor vi er ret uenige fordi hun er sådan lidt: Hvid er sådan systemet er, at så synes jeg vi skal lave systemet om.	
I	Altså lave noget om ved det parlamentariske system?	

Person	Indhold	Tid / noter
A	Jamen altså, hvis der er et modstrid mellem at være idealistisk og være pragmatisk, eller idealistisk indadtil og pragtmatisk udadtil, og den måde at "sådan er spillet" så må vi jo lave spillet om. Så laver vi vores egne spilleregeler. Og det er jo en meget meget idealistisk tilgang, men altså - jeg kan godt lide at se det som, at der er verden som den burde være, og verden som den er nu. Og der er en spænding mellem de to. Så hvis vi siger, at vi gerne vil have at verden er retfærdig og en verden hvor alle er lige og har lige muligheder og hvor der ikke er problemer med klimaet og alle mulige ting. Det er bare ikke den verden vi lever i lige nu. Og hvis vi vil hen til den verden som den burde være, så bliver vi altså stadig nødt til at tage udgangspunkt i verden som den er nu, og ikke i verden som vi så den gerne skulle være, fordi ellers så kommer vi bare til at leve som fantasteri ikke, så man er nødt til at sige ok, <i>indenfor</i> den spillebane der er nu: hvordan kan man rykke den spillebane <i>mere</i> i retningen af der hvor vi gerne vil hen. Og der er jo en kæmpe udfordring i at tænke: hvordan undgår vi at blive kyniske. Hvordan undgår vi at vi opgiver vores værdier undervejs? Og det er noget af det som vi også skal udfordre folk på. Det der er bærende, noget af det vi kigger hos de folk vi gerne vil undervise det er også at de har stærke værdier. At de ikke har tænkt sig, at bruge de her redskaber og den her tilgang bare for deres egen vindings skyld, men at de også netop er villige til at arbejde for det fælles bedste.	Er det som Laclau og Mouffes distinktion? 37:23
I	At de har stærke værdier som er ens, eller bare at de har stærke værdier?	
A	I virkeligheden så er der jo langt hen ad vejen ens. Uanset om du kommer fra en muslimsk organisation eller en kristen organisation, eller fra en faglig organisation, så er der jo nogle ting, der går igen. Det er: Vi går op i vores lokalsamfund, vi går op i at sikre gode vilkår for lokale borgere og for vores familier, for udviklingen af mennesker. Og så kan det godt være, der er nogle detaljer vi er uenige om. Det er så ikke det vi fokuserer på, så vi snakker ikke om Israel/Palestina eller om hvordan retten til abort skal være skruet sammen, og sådan nogle ting. Vi snakker om: Hvordan sikrer vi trygge gader? Hvordan sikrer vi at der ikke er affald? Eller hvordan sikrer vi at folkeskolen er en folkeskole for alle, eller hvad det kunne være ikke? Og så tager vi udgangspunkt i: hvordan opnår vi det? Og så er det pludselig meget konkrete ting man snakker om, og ikke alt muligt andet. Hvis folk de kan se at de har en fælles interesse i at få det her til at ske, så er det også det der bliver omdrejningspunktet.	38:57
I	Har I haft de samtaler endnu, eller er det inspireret fra hvordan det har udfoldet sig andre steder? Ser I det her i København?	
A	Det er jo det arbejde vi er i gang med nu. Det er jo at snakke med folk i de her forskellige lokale organisationer. Hvad er det der driver jer? Og hvad er det for nogle lokale udfordringer som I er optagede af, og som I oplever at jeres medlemmer og jeres naboer er optagede af? Hvad er det der lægger pres på dem i deres liv og deres hverdag, i deres familier, ikke? Det er jo ligesom det med at afdække; Hvad er det for en egeninteresse, der driver folk? For hvis det ikke er noget de føler stærkt nok for, til at de gider gøre noget ved det... Hvis ikke de gider rejse sig fra sofaen og tage til et møde sådan en tirsdag aften i stedet for at slappe af, jamen så er det jo ikke vigtigt nok for dem til at man kan bruge det til noget vel? Hvis de ikke er villige til at gøre noget for sig selv, jamen så vil de heller ikke sætte pris på, at der er nogen andre der gør det for dem. Det er ligesom afsættet.	
I	Jeg læste på jeres hjemmeside at I ikke vil have støtte fra staten økonomisk. Hvorfor er det vigtigt for jer?	

Person	Indhold	Tid / noter
A	Jamen kort fortalt kan du ikke have politisk uafhængighed, hvis du ikke også har økonomisk uafhængighed. Så det der ofte bliver problemet for mange civilsamfundsorganisationer i dag er, at de har svært ved at udfordre politiske beslutningstagere og offentlige myndigheder fordi de sidder og får en stor del af deres midler fra kommunen eller fra staten. Og hvis man skal forhandle med nogen, der sidder og bestemmer over ens budget, så er det svært at være alt for kritisk. Så det er dels det at sige; jamen der er en nødvendighed i at have en eller anden form for uafhængighed, og så er det også et stærkt signal, for vi vil gerne vise overfor de her potentielle medlemsorganisationer, at det kræver noget af dem. De skal lægge nogle penge. De skal selv i spil, og hvis det ikke er det værd for dem, og de ikke er villige til at bruge de ressourcer på det, så er de heller ikke klar til at forpligte sig på hinanden. Så det er også en måde at købe ind i idéen på. Det skal ikke bare være... Det er lidt det samme ikke? Vi skal ikke bare komme og gøre noget for dem. De skal selv ville det. Fordi ellers bliver det... Så risikerer man bare at gøre det samme en gang til.	Idé til mere empiri: Forhør andre NGO'er om denne påstand Økonomi
I	Så pengene fra Tryk-Fonden det er mere tænkt som en opstartsfinansiering, og vil I gå over til at det er medlemsorganisationerne der...?	
A	Ja. Det skal ikke være en sovepude for medlemsorganisationerne, at de tænker: Nå, men der er jo penge til det. Fordi reelt har vi penge til lønninger i to år, og efter to år... Målet er jo at have opbygget en organisation, som er bæredygtig, og som er finansieret af de medlemsorganisationer selv, så det vi gør nu det er, at gå ud og snakke med en masse folk i forskellige organisationer og sige: "Det her det er visionen. Det er den her måde vi kommer til at arbejde på. Det er det her vi kommer til at tilbyde jer. Vil I være med til at betale et årligt medlemskontingent, og forpligte jer til at gå ud og lytte blandt jeres medlemmer til hvad der optager dem, og være med til at arbejde for den fælles politiske dagsorden, som vi finder frem til indbyrdes i den her alliance?" Og det betyder så også at de skal sige: vi vil ikke kun arbejde for ting der, hvis det er en fagforening, der er direkte arbejdsmarkedsrelateret, men også støtte op om ting der har med folkeskolen at gøre, eller med tryk i gaden at gøre, eller andre ting, som handler om at være en god nabo på den ene eller den anden måde. Som de så også kan lære af, ikke? Fordi det handler lige så meget om, at man ved ikke hvornår man har brug for hjælp. Du kan se fx hele den konflikt der var med lærerne for et par år siden, hvor lærerne de pludselig blev lockoutet og pludselig ikke have nogen særlig stærk sympati fra forældrene eller fra resten af samfundet ik? Der var ligesom kæmpe [?] solidaritetsstrejker [?] på den ene eller den anden måde, fordi der også var en følelse af, at de var lidt forkælede de der lærere ikke? Så havde de pludselig ikke venner, da de havde brug for dem. Har du set den film der hedder "Pride"? Den kom sidste sommer	Solidaritet
I	Nej, så har jeg ikke.	
A	Den synes jeg du skal se. Den er ret sjov. Den handler om minearbejderstrejken i England i 80'erne. Fordi at minearbejderne de havde strejket i næsten et år fra 84-85 og de var virkelig på røven til sidst.	
I	Ja det tror jeg!	
A	Og der var forskellige andre organisationer der begyndte at samle ind som solidaritet til dem. Og en af de organisationer der begyndte at samle ind det var Bøsser og Lesbiske i London. Fordi de opdagede, at hey, vi får meget mindre tæsk af politiet end vi plejer. Det er fordi alt politiet er ude for at hjælpe med at bryde strejkevagt ved de forskellige miner rundt omkring i England. Og så er det sådan lidt: Hallo! Vi burde være solidariske med de andre der får tæsk af politiet. Så de begyndte at samle ind til dem, og i starten var der ikke nogen af minearbejderne der...	

Person	Indhold	Tid / noter
I	Der ville have pengene?	
A	Der ville have pengene, fordi de ikke kunne lide homoseksuelle. Så de endte med at de tog helt til Wales før de fandt en lokal by, hvor folk gerne ville have de her penge. Og det viste sig at være en misforståelse. De havde ikke forstået at det var homoseksuelle, men nu var pengene der jo, og så opstod den her mærkelige relation på en eller anden måde.	
I	Er det det du vil kalde en borgeralliance?	
A	Det er et helt fint eksempel på, at der er et samarbejde på tværs af nogle helt forskellige fællesskaber, men som i virkeligheden har en eller anden form for solidaritet. Og det der jo skete var, at godt nok så var der ikke... godt nok endte minearbejderne med at tage strejken, også selvom de fik støtte fra alle mulige folk, men det der jo så skete senere hen var, at da labour partiet skulle tage stilling til om de ville gå ind for homoseksuelles rettigheder i deres partiprogram, jamen så endte det med at det blev der stemt for, og det var minearbejdernes fagforening, der var den afgørende stemme, fordi de så havde oplevet den her relation.	
I	Det er en meget sej historie	
A	Det er den nemlig! Og det er netop det med, at man ved aldrig hvornår det at være en god nabo det kan betale sig i sidste ende. Så det at være med i sådan en borgeralliance giver også en slags forsikring. For hvis man har stærke relationer indbyrdes, så er man bare meget bedre stillet for at støtte hinanden. Man snakker også meget om robusthed og modstandskraft og sådan noget. Men det handler i virkeligheden bare om at lære hinanden at kende.	48:43
I	Jeg kan se at vi kun har 10 minutter tilbage, så nu prøver jeg lige at kigge her, om der er et eller andet vigtigt, jeg har glemt.	
A	Ellers så vil jeg gerne høre noget mere om hvad det er du har tænkt dig, fordi det lyder som om det er åbent stadigvæk.	
I	Ja! Det er nemlig rimelig åbent. Jeg har ikke helt besluttet hvilken retning jeg vil gå i endnu. Så det er lidt et eksplorativt interview indtil videre. Jo. Et spørgsmål der faldt mig ind da jeg læste på hjemmesiden var: Hvorfor kan man ikke være medlem som enkeltperson?	Medlemskab
A	Det er fordi at vi gerne vil have forpligtende relationer, og det, hvis vi havde enkeltpersoners medlemskab, så ville vi være ligesom et parti i virkeligheden. Det som vi tænker er, at vi gerne vil have fællesskaber som medlemmer fordi de allerede har ressourcer. De har allerede en intern måde at træffe beslutninger på, som de styrer selv. Så skal vi kun forholde os til, hvordan organisationerne i fællesskab træffer beslutninger. At de hver især sender nogle repræsentanter som tager beslutninger i fællesskab, uden at vi skal have alt det der infrastruktur. Og fordi at fællesskaber i virkeligheden løfter bredere end enkeltpersoner gør... Hvis du har enkeltpersoner som medlemmer, så bliver det også deres energi og overskud, der kommer til at definere hvor meget vi kan løfte. Men hvis du har et fællesskab eller en organisation som medlem, så er det indbyrdes i den organisation, at de skal finde ud af hvem det er, der løfter, og de har en bredere forpligtelse end en enkeltperson har.	
I	Så for jer giver det noget stabilitet?	Stabilitet

Person	Indhold	Tid / noter
A	Ja. Stabilitet for os, men også for de enkelte organisationer. For så er det at man ved, at det her er et forpligtende samarbejde, som ikke hænger på at der er én der synes det er fedt lige nu, men så bliver syg eller flytter eller hvad det nu ellers kan være, som man ser i alle mulige andre sammenhænge. For os at se er det en måde at sikre kontinuitet på. Det er også en måde at sikre, at vi når ud til nogen af dem som ikke selv tror de kan, eller har overskud til at gå ind i det. Det kan godt være de ikke tænker: Jeg kan være medlem her. Det lyder lidt for amitøst eller svært, men det kan godt være de er med i deres lokale kirke eller deres lokale fagforening, og hvis den fagforening engagerer sig, så kan det være de bliver løftet med også. Så det er ligesom ad den vej. Men det kan være på sigt, at man vi kan have støttemedlemskaber eller noget i den dur, og når der så er enkelte kampagner, så hvis der er nogen folk som ikke er med i en organisation, som føler stærkt for det, så kan de sagtens være med. Men for os at se så handler det også om at styrke organisationens rolle. Det at have et organiseret civilsamfund, det handler også om at man har nogle organisationer, og at vi i virkeligheden har de fællesskaber i vores lokal samfund hvor vi mødes på tværs. At vi ikke kun lever i de her bobler eller ekko-kamre hvor vi kun møder folk, der ligner os selv. Og der kan man sige, at de her intermediate institutions de fællesskaber der samler, som en skole eller en kirke eller en fagforening, det er der hvor vi kan lære mere om hinanden ikke? Vi lærer at håndtere den forskellighed der er. Selvom vi snakker meget om internettet og at vi kan alle mulige ting selv - problemet er, at vi oplever ikke at folk nødvendigvis er så gode til at opsøge den forskellighed. Der skal ligesom... Der skal være et skub. Og det prøver vi også at bygge ind på den måde.	Forpligtelse 51:15 Bridging pluralitet
I	En sidste ting jeg tænkte på var; hvilken kritik møder I oftest, fordi det er jo et ret ambitiøst projekt, og hvordan besvarer I den kritik? Hvad er helt standard folks indvendinger når du fortæller om det her?	53:15
A	For organisationer så er det jo netop det der med ambitionen. At sige; Kan I virkelig få alle folk med på det her? Er der behov for det her? Eller har vi det det i virkeligheden for godt i Danmark? Men det jeg ofte svarer til det, det er svar der også taler til deres egeninteresser som institutioner. Fordi hvis du kigger på kirkerne eller fagforeningerne eller skolerne, de er jo presset på rigtig mange fronter. De taber medlemmer eller mister indflydelse eller hvad det kan være. Og sige, jamen "Har I en plan, for hvad I har tænkt jer at gøre ved det?"	
I	Svært spørgsmål!	
A	Og så sige, jamen det her det er en vej at gå. Fordi i virkeligheden så handler det jo om, som jeg sagde før, at opbygge den der robusthed. Og sige, at vi lærer at tale samme, vi lærer at arbejde sammen, og uanset hvor meget politisk gennemslagskraft eller social forandring vi ellers skaber, så er det jo i hvert fald også noget der er med til at styrke lokal samfundet, og det har de i hvert fald også en interesse i. Og det kommer jo kun til at ske, hvis folk tror på det, og folk er villige til at gå ind i det ikke? Så i virkeligheden kan man sige, at de har rigtig meget at vinde, og ikke særligt meget at tabe på at komme ind i det.	
I	Sådan helt forudindtaget havde jeg troet, at I måske var lidt mere sure på regeringen eller sure på det demokratiske system vi har i dag, men det er måske slet ikke det. Det handler mere om en positiv definering af civilsamfundet. Eller hvad?	

Person	Indhold	Tid / noter
A	Det synes jeg. Jo man kan godt være sure på den ene eller den anden regering, men det får man bare ikke særligt meget ud af, for det er stadigvæk dem man skal snakke med om at få ting til at ske. Man kan ligesom ikke, med mindre man laver revolution, og det tror jeg ikke rigtigt der er interesse for. Så handler det mere om at sige: Hvordan kan vi gå i en konstruktiv dialog med de her beslutningstagere? Og det er det jeg synes er så facinerende ved den her tilgang. Det er også at sige, jamen, uanset om det er en rød eller en blå der vinder det pågældende valg, så skal vi have en relation til den person, og vi skal kunne fastholde vedkommende på de beslutninger de træffer. Fordi de skal stå til ansvar over for os som civilsamfund, som organiserede borgere. Fordi hvis de ikke gør det, jamen så er det netop at det hele begynder at glide. Og det er det jeg oplever lige nu. Det er den der politikerlede, frustration, over at 'jamen de gør alligevel bare hvad der passer dem'. Og det kræver jo også - det peger jo tilbage på os som borgere. Jamen det er da fordi vi lader dem gøre det, ikke? På den måde handler det meget om at tage den der frustration, og vende den til noget positivt. Fordi hvis man bare kommer og brokker sig, det kommer der ikke meget ud af i sig selv. Man skal ikke komme til beslutningstagerne med et problem man gerne vil have løst. Man skal komme med en <i>løsning</i> man gerne vil have dem til at indføre. Og det kræver jo at man har tænkt sig om på forhånd.	55:30
I	Er der noget du synes, jeg har overset? Ift hvad Medborgernes rolle kan være i en dansk kontekst.	
A	Det kommer jo også lidt an på hvad det er din vinkel er.	57:25
I	Det er mere hvis du sidder med et eller andet, som du tænker: Det her er vigtigt, men det har hun ikke spurgt om i forhold til jer som organisation.	
A	Ja altså, det er jo... Det er jo også det med, nu ved jeg ikke hvor meget du har læst om vores inspirationskilder både i England og USA, hvad det ligesom er der er muligt [...] hvad de har opnået andre steder ikke?	
I	Jeg har læst det der var på hjemmesiden	
A	Fordi det handler jo også meget om at have et billede i hovedet, eller en vision af hvordan det her kunne se ud i praksis. Nu var jeg i London i sidste uge. Vi havde 15 lokale borgere og civilsamfundsledere med ovre til et borgmestervalgs-assembly, hvor London Citizens havde samlet 6000 borgere sammen i en kæmpe stor...	Vision
I	Det er virkelig mange	

Person	Indhold	Tid / noter
A	Det er virkelig mange mennesker! I sådan en stor sportshal. De siger det er den største indendørs politiske begivenhed i Storbritanniens historie. Hvor de havde de to borgmesterkandidater, der ikke skulle debattere med hinanden, men forholde sig til den politiske dagsorden, som citizens UK, eller London citizens havde fastsat. Og det med at have det billede inde i hovedet er; det er det her man kan gøre. Hvis man sørger for at være organiserede nok, så kan man have magten til at udfordre de her beslutningstagere, og holde dem ansvarlige over for hvad det er de gør. Og det er jo sådan noget man ikke... Jeg kan godt sidde og fortælle dig det her, men det at være i det rum sammen med alle de mennesker, og opleve den energi og magt. Det er i virkeligheden det vi gerne vil give folk, for det er jo sådan noget som er med til at forme dem resten af deres liv. De sagde, at ud af de 6000 mennesker der var til stede der, så var det omkring 1200 som ikke bare var tilskuere, men som var aktive deltagere. Som var på scenen, som talte, som var med i optog, som havde en eller anden rolle i løbet af aftenen. Som havde en eller anden kriller som tænkte: kan jeg nu gøre det her? Som i virkeligheden satte sig selv i spil. Som havde noget på spil. Og det er jo lige så meget det det handler om. Det er at vi som borgere er aktive medspillere. Ikke bare nogen der bare kigger. Det tror jeg er det vi har brug for. Og det der opgør med at vi bliver så professionaliserede eller tilbagelænede, at der er nogen der gør tingene for os. Og det tror jeg er en meget naturlig tendens i et velfærdssamfund, at vi professionaliserer os ud af det, og vi prøver lidt at gå i mod det.	
I	Fedt. Jeg er glad for at jeg stillede det sidste spørgsmål.	
A	Ja	
I	Det er det for nu. Vi er kun gået tre minutter over	
A	[griner] Fornemt! Jamen du må sige til når du bliver skarpere på hvad du har tænkt dig at fokusere på.	
I	Ja, det kan godt være jeg har nogle opfølgende spørgsmål når det sker.	
A	Ja. Men du skal være velkommen	
I	Indtil videre har jeg mest læst en masse om hvordan det står til med magten i dag i det danske samfund. Hvilke analyser er der lavet. Føler folk de har indflydelse på deres hverdag? Jeg har læst hele den der "Magteliten". En bog om hvem der egentlig har magt, og hvorfor de har det.	
A	 2. lydfil: Folk er generelt ikke tilbøjelige til at sige: Jamen jeg kan ikke påvirke noget som helst	2. lydfil
I	Jeg har ikke en skid magt	
A	Nej. For der jo også ligesom at erkende sin egen svaghed. Men hvis du så går dem på klingen og siger: hvad bruger du den magt til, eller hvornår har du sidst tænkt over hvordan du bruger den? Så bliver folk noget mere vævende. Og det tror jeg også bare er meget sigende, at man kan godt føle at man har <i>muligheden</i> , men hvis man ikke bruger den så... Det er ligesom at dyrke yoga. Du bliver nødt til at lave de der stræk en gang i mellem fordi ellers kan man ligepludselig slet ikke. Ja. Jeg synes magt er et virkelig spændende begreb fordi det også er noget der deler vandene. Vi er ikke særligt gode til at snakke om magt herhjemme. Det er lidt blevet sådan et fy-ord. Og når vi laver de her ledertræninger prøver vi også lidt at generobre det. Og sige; det er ikke farligt at vi bruger... Hvis du ikke tager magt over dit eget liv, så er der bare nogen andre der kommer til at bestemme over det ikke? Der er det her udtryk der siger: Regeret bliver der alligevel.	

Person	Indhold	Tid / noter
I	Ja. Uanset om <i>du</i> gør det eller ej.	
A	Ja, uanset om du spiller en aktiv rolle i det eller ej	
I	Og var det rigtigt forstået at magt, som I forstår det, er handlekraft	
A	Ja. Det er evnen til at handle, kan man sige, ikke? Så kan du snakke om dominerende magt, hvor du ligesom bare trumfer ting igennem inden for et eller andet voldsmonopol eller en relationel magt hvor du... Der er forskel på at have magt over eller magt med.	
I	Tusind tak for din tid...	